

T.C.
KONYA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ALTERNATİF TURİZM ROTALARININ
OLUŞTURULMASINDA KÜLTÜREL MİRAS:
KORAMAZ VADİSİ

Pınar KULAK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Mayıs-2024
KONYA
Her Hakkı Saklıdır

TEZ KABUL VE ONAYI

Pınar KULAK tarafından hazırlanan “Alternatif Turizm Rotalarının Oluşturulmasında Kültürel Miras: Koramaz Vadisi” adlı tez çalışması 07/05/2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Konya Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri**İmza****Başkan**

Doç. Dr. Hayriye Hale KOZLU
(Erciyes Üniversitesi)

.....

Danışman

Doç. Dr. Saadet Armağan GÜLEÇ KORUMAZ
(Konya Teknik Üniversitesi)

.....

Üye

Doç. Dr. Bilgehan YILMAZ ÇAKMAK
(Konya Teknik Üniversitesi)

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. Mevlüt UYAN
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Pınar KULAK

Tarih: 07.05.2024

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****ALTERNATİF TURİZM ROTALARININ OLUŞTURULMASINDA
KÜLTÜREL MİRAS: KORAMAZ VADİSİ****Pınar KULAK****Konya Teknik Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı****Doç. Dr. Saadet Armağan GÜLEÇ KORUMAZ****2024, 113 Sayfa****Jüri****Doç. Dr. Saadet Armağan GÜLEÇ KORUMAZ
Doç. Dr. Bilgehan YILMAZ ÇAKMAK
Doç. Dr. Hale KOZLU**

Kültürel miras öğeleri birçok toplumun izlerini barındıran değerler bütünü olarak korunması gerekli varlıklardır. Taşıdığı evrensel değerler nedeniyle kültürler arasında soyut bir bağ oluşturma özelliği taşımaktadır. Son zamanlarda değişen turizm anlayışıyla birlikte alternatif kültürel rotalar ile ilgili gezi ve programların sayısı giderek artmaktadır. Değişen turizm anlayışında geleneksel turizm anlayışı yerine kültürel içerikli turizm alanları ve rotaları rağbet görmeye başlamıştır. Kültürel miras öğelerinin alternatif turizm rotalarına dahil edilmesi ile sadece tekil miras öğeleri değil, yapı grupları da bir bütün olarak sunulma imkanı sağlamaktadır. Bu bağlamda UNESCO geçici miras listesinde bulunan Koramaz Vadisi doğal ve kültürel miras öğeleri ile özgün ve evrensel bir nitelik taşımaktadır. Sahip olduğu değerler ve birçok medeniyetin izlerinin görülebildiği çok katmanlı yapısı ile korunması da evrensel bir önem taşımaktadır. Koramaz Vadisi, alternatif turizm rotası olarak Vadi üzerinde bulunan zengin kültürel miras öğeleri arasında bağlayıcı ve güçlü bir etki oluşturmaya ve bölgedeki mirasın bütünsel olarak algılanması noktasında katkı sağlamaktadır.

Yüksek lisans tez çalışması kapsamında coğrafi bilgi sistemleri (CBS) kullanılarak Koramaz Vadisi ve yerleşimlerinde bulunan kültürel miras öğeleri ile alternatif turizm rotaları oluşturulmuştur. Alan çalışması ve literatür çalışmaları ile bölgede bulunan kültürel miras öğeleri belirli kriterlere göre listelenmiştir. Tezin kavramsal çerçevesinde Alternatif turizm, kültürel miras, kültürel rota, coğrafi bilgi sistemleri, coğrafi bilgi sistemlerinin turizm alanında kullanımı kavramları ele alınmış ve alternatif turizm rotalarının kültürel miras üzerine etkileri değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Alternatif Turizm, CBS, Coğrafi Bilgi Sistemleri, Koramaz Vadisi, Kültürel Miras, Kültürel Rota.

ABSTRACT**MS THESIS****CULTURAL HERITAGE IN THE CREATION OF ALTERNATIVE TOURISM
ROUTES: KORAMAZ VALLEY****Pınar KULAK****Konya Technical University
Institute of Graduate Studies
Department of Architecture****Advisor: Doç. Dr. Saadet Armağan GÜLEÇ KORUMAZ****2024, 113 Pages****Jury****Doç. Dr. Saadet Armağan GÜLEÇ KORUMAZ
Doç. Dr. Bilgehan YILMAZ ÇAKMAK
Doç. Dr. Hale KOZLU**

Elements of cultural heritage are assets that need to be preserved as they embody the traces of many societies. Due to the universal values they carry, they have the feature of creating an abstract bond between cultures. Recently, with the changing understanding of tourism, the number of trips and programs related to alternative cultural routes has been increasing. In the changing understanding of tourism, cultural tourism areas and routes have begun to be preferred over traditional tourism. Including cultural heritage elements in alternative tourism routes provides the opportunity to present not only individual heritage elements but also groups of structures as a whole. In this context, Koramaz Valley, which is on UNESCO's tentative list, carries a unique and universal quality with its natural and cultural heritage elements. With its multi-layered structure where the traces of many civilizations can be seen, its preservation is of universal importance. Koramaz Valley contributes to the perception of the region's heritage as a whole and creates a binding and strong effect among the rich cultural heritage elements located in the valley as an alternative tourism route.

As part of the master's thesis, alternative tourism routes were created using geographical information systems (GIS) with the cultural heritage elements found in Koramaz Valley and its settlements. Cultural heritage elements in the region were listed according to specific criteria through field studies and literature research. In the conceptual framework of the thesis, the concepts of alternative tourism, cultural heritage, cultural route, geographic information systems, and the use of geographic information systems in tourism were addressed, and the impacts of alternative tourism routes on cultural heritage were evaluated.

Keywords: Alternative Tourism, Cultural Heritage, Cultural Route, Geographic Information Systems, GIS, Koramaz Valley

ÖNSÖZ

‘Alternatif Turizm Rotalarının Oluşturulmasında Kültürel Miras: Korumaz Vadisi’ konusu Konya Teknik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı bünyesinde yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Akademik çalışmamda emeği geçen, desteğini hep yanımda hissettiğim tez danışmanım, değerli hocam Sayın Doç. Dr. Saadet Armağan GÜLEÇ KORUMAZ’a,

Alan çalışmam ile ilgili araştırmalarımın verdiği destek ve paylaştığı tecrübeleri için ÇEKÜL Vakfı Kayseri Temsilcisi Sayın Prof. Dr. Osman ÖZSOY’a,

Hayatım boyunca bana yol gösteren, desteklerini hep yanımda hissettiğim, varlıkları ile bana güç veren Babam Seyit KULAK’a, Annem Hatice KULAK’a, kardeşlerim Ali KULAK ve Abdullah KULAK’a, Amcam Kemal KULAK ve ailesine, dayım Ramazan KULAK ve ailesine,

Tez sürecinde ilgisini ve desteğini esirgemeyen değerli arkadaşlarıma,

Sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Pınar KULAK
KONYA-2024

İÇİNDEKİLER

ÖZET	4
ABSTRACT.....	5
ÖNSÖZ	6
İÇİNDEKİLER	7
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	9
1. GİRİŞ.....	10
1.1. Çalışmanın Amacı.....	11
1.2. Çalışmanın Kapsamı	12
1.3. Materyal ve Yöntem	13
1.3.1. Materyal	13
1.3.2. Yöntem.....	14
2. ALTERNATİF TURİZM ROTALARI VE KÜLTÜREL MİRAS.....	16
2.1. Kültürel Miras ve Turizm	16
2.1.1. Kültürel miras ve turizm ilişkisi	16
2.1.2. Kültürel miras ve alternatif turizm rotaları	16
2.1.3. Kültürel miras turizmi ve yerel ekonomi.....	18
2.2. Alternatif Turizm Kavramı	20
2.2.1. Kültür ve kültürel turizm	21
2.2.2. Alternatif turizm olarak kültürel rota kavramı.....	23
3. COĞRAFİ BİLGİ SİSTEMLERİ, KÜLTÜREL MİRAS VE TURİZM	26
3.1. Coğrafi Bilgi Sistemleri ve Kültürel Miras İlişkisi.....	26
3.2. Coğrafi Bilgi Sistemlerinin Turizm Alanında Kullanımı	26
3.2.1. Coğrafi bilgi sistemleri kullanılarak turizm yönetimi.....	28
3.2.2. Coğrafi Bilgi Sistemleri ile Harita Üretimi.....	28
3.2.3. Coğrafi bilgi sistemlerinin turizm gelişimine katkıları.....	29
3.3. Coğrafi Bilgi Sistemlerinin Turizm İçin Önemi	29
3.4. Coğrafi Bilgi Sistemlerinin Turizm Rotaları Oluşturulmasında Önemi	30
3.5. Coğrafi Bilgi Sistemlerinin Eksikleri ve Geliştirilmesi Gereken Yönleri	32
4. ÇALIŞMA ALANI.....	34
4.1. Kayseri İli	35
4.2. Koramaz Vadisi	36
4.3. Koramaz Vadisi Tarihçesi	37
4.4. Koramaz Vadisi İklim ve Bitki Örtüsü	38
4.5. Koramaz Vadisi Jeolojik Yapısı	38

4.6.	UNESCO'ya Göre Koramaz Vadisi	39
4.6.1.	UNESCO'ya Göre Olağanüstü Evrensel Değerin Gerekçelendirilmesi.	41
4.6.2.	UNESCO'ya Göre Koramaz Vadisinin Özgünlük ve Bütünlük Beyanları 42	
4.6.3.	UNESCO'ya Göre Koramaz Vadisinin Diğer Benzer Alanlarla Karşılaştırılması	43
4.7.	Koramaz Vadisi Köyleri	43
4.7.1.	Bağpınar Köyü	44
4.7.2.	Vekse Köyü	45
4.7.3.	Turan Köyü	45
4.7.4.	Ağırnas Köyü	46
4.7.5.	Küçük Bürüngüz Köyü	47
4.7.6.	Subaşı Köyü	48
4.7.7.	Büyük Bürüngüz Köyü	48
4.8.	Koramaz Vadisi Kültürel Miraslar ve Özellikleri	48
4.8.1.	Columbarium ve güvercinlikler	51
4.8.2.	Kaya yerleşimleri ve kaya kiliseleri	52
4.8.3.	Camiler	56
4.8.4.	Okullar	58
4.8.5.	Sivil mimari yapıları konutlar	60
4.8.6.	Su yapıları çeşmeler	77
4.8.7.	Kiliseler	80
4.8.8.	Taş köprüler	81
4.8.9.	Bezirhane ve seten	83
5.	DEĞERLENDİRMELER VE BULGULAR	85
5.1.	Çalışma Alanı İçerisinde Bulunan Kültürel Miras Öğelerinin Listelenmesi ..	85
5.2.	Verilerin Harita Üzerinde Koordinat Oturtma İşlemi	85
5.3.	Alternatif Rotaların Oluşturulması	88
5.3.1.	Tescil durumuna göre alternatif rotalar	90
5.3.2.	Yapı türüne göre alternatif rotalar	94
5.3.3.	Korunma durumuna göre alternatif rotalar	99
5.3.4.	Özgünlük durumuna göre alternatif rotalar	104
6.	SONUÇLAR	108
	KAYNAKLAR	110

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu)

CBS: Coğrafi Bilgi Sistemleri

ÇEKÜL: Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı

M.Ö.: Milattan önce

H.: Hicri

YY.: Yüzyıl

KV: Koramaz Vadisi

1. GİRİŞ

Kültürel miras toplumların geçmişini anlatan ortak değerlerin tamamıdır. Yalnızca bir topluma ait değil içinde bulundurduğu değerler ile evrensel özellikler taşımaktadır. Kültürel mirasın korunması ve yaşatılması ile bu değerler bütünü gelecek kuşaklara aktararak geçmiş ile gelecek arasında bir köprü olma görevini devam ettirecektir. Kültürel miras tekil olarak değil çevresi ve diğer miras öğeleri ile değerlendirilmelidir. Kültürel rotalar kültürel miras öğelerini bir rota kurgusu içerisinde toplu bir şekilde sunarak bütüncül olarak algılanmasına katkı sağlamaktadır.

Alışılmış turizm algısından sıkılmış olan turistler gezi planında alternatif turizm alanlarını görmeye yönelmektedir. Son zamanlarda insanların kendi geçmişlerini ve özlerini arama yoluna gitmeye başlaması ile kültürel turizme talep artmaya başlamıştır. Alternatif turizm rotalarında kültürel mirasın önemi artmaktadır. Tekil miras öğelerinin bir rota ile bir araya getirilmesi daha anlamlı ve bütünsel hale getirecektir. Alternatif turizm rotaları kültürel mirasın yalnızca değerini algılanması açısından değil korunması ve yaşatılması açısından da katkı sağlayacaktır. Bununla birlikte turizm gelirlerinin yerel paydaşlar arasında homojen dağılımına katkı sağlayarak halkın ekonomik açıdan kalkınmasına fayda sağlayacaktır. Gelir elde eden halkın miras öğelerine daha özenli ve korumacı yaklaşacaktır.

Coğrafi bilgi sistemleri (CBS), bilgiye erişim süresini kısaltarak kolaylaştırması sebebiyle günümüzde birçok alanda kullanılmaktadır. Turizmin güçlü bir coğrafi özelliği vardır. CBS'nin kendisi ise turizm yönetiminde rol oynayabilecek coğrafi araştırma ve karar verme hizmetleri sunan bir bilgi sistemidir (Wei, 2012). Turizm alanında coğrafi kaynak envanteri sunması, turizm yönetimi, harita üretimi, en uygun güzergah analizi gibi işlevleri ile kullanılarak bir kontrol mekanizması sağlamaktadır. Bu tez çalışmasında Koramaz Vadisinde bulunan kültürel miras öğeleri CBS kullanılarak vadi üzerinde alternatif turizm rotaları oluşturulacaktır.

Kültürel ve doğal mirasın bir arada bulunduğu Koramaz Vadisi üstün evrensel değeri ile UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu) geçici miras listesinde yer almaktadır. Koramaz Vadisinin içerisinde barındırdığı zenginlik yalnızca yerel ve ulusal anlamda değil evrensel alanda korunması gereken bir miras olarak kabul edilmiştir. Koramaz Vadisi'nde Bağpınar, Vekse, Turan, Ağırnas, Küçük Bürüngüz, Subaşı ve Büyük Bürüngüz olmak üzere yedi yerleşim yeri bulunmaktadır. Bu yerleşimler taşıdığı evrensel değeri ile kültürler arası soyut bir bağ oluşturmaktadır. Değişen dünya

ile beraber ülkemizde deniz kum-güneş ekseninde gelişen turizm faaliyetlerinin yerini, küçük ölçekli yerleşimlere doğru hareket eden bir yöneliş izlemektedir (Halaç ve Benzer, 2019). Bu bağlamda Koramaz Vadisi'nde bulunan yedi yerleşim yeri ve barındırdığı miras öğeleri yapı türü, yapım tekniği, tescil durumu, korunma durumu ve özgünlük durumuna göre belirlenen kriterler üzerinden CBS kullanılarak oluşturulan alternatif turizm rotaları ile bütüncül bir şekilde planlanması, tanıtımı, korunması ve yaşatılmasına katkı sağlayacaktır.

1.1. Çalışmanın Amacı

Gün geçtikçe değişen turizm algısı, insanları popüler ve kalabalık turistik mekanlarından daha sakin ve kültürel içerikli alanlara yöneltmeye başlamıştır. Ülkemizde yoğun ve popüler olarak görülen deniz ve kıyı turizmine alternatif oluşturacak olan turizm rotaları ile ilgili çalışmalara ağırlık verilmesi ile birlikte, turistleri kıyı kesimlerden iç kısımlara çekerek kültürel ağırlıklı ve kentlerin tarihi ve geçmişiyle ilgili yeni rotalar turistlerin ilgisini çekmekte ve farkındalık oluşturmaktadır. Bu durum ekonomik açıdan bir gelir kaynağı olan turizmin alternatif turizm rotaları ile çeşitlenmesi ile aynı zamanda alternatif bir gelir kaynağının oluşmasına destek olmaktadır. Belirli bölgede popüler turizm kaynaklarının kullandığı turizm gelirleri yerel ve tekil paydaşlar için de bir gelir kaynağı olacaktır. Ekonomik açıdan alternatif bir gelir kaynağının üretilmesi, yerel halkın kültürel miras konusunda farkındalığına ve koruyup sahip çıkmasına da imkan sağlayacaktır. Geleneksel üretim ve yerel kültürel mirasın barındırdığı potansiyel harekete geçecektir.

Turizm rotaları ekonomik dağılımın yanı sıra tanıtımı yeteri kadar yapılmadığı için bilinmeyen yerel kültürel miras öğelerinin korunmasına katkıda bulunacaktır. Geçmişten günümüze bir koridor oluşturan ve doğa ile iç içe geçerek yayılmış şekilde bulunan kültürel miras, turizm rotaları ile birbirine bağlanarak kullanıcı için rota üzerinde hem farklı alternatifler sunacak hem de bu öğelerin bütüncül bir şekilde algılanmasına fayda sağlayacak ve evrensel değerinin farkına varılacaktır. İçinde bulundurduğu somut kültürel miras, somut olmayan kültürel miras ve doğal öğeler sayesinde oluşturulan kültürel rota farklı kullanıcılara hitap edecektir. Kullanıcı nitelikli bir seyahat deneyimi elde etmiş olacaktır.

Çalışmanın temel amacı bulunduğu konum, iklim ve arazi çeşitliliği, uygarlıkların zenginliği gibi koşullar göz önüne alınarak yollar coğrafyası olan Anadolu'da bulunan

Kayseri'nin en eski yerleşim yerlerinden Koramaz Vadisinin mahalle oluşumundaki mekânsal dokusu, tarihi yapıları ve mevcut durumuna yönelik değerlendirmeleri odağa alarak alternatif turizm rotaları oluşturmaktır. Koramaz Vadisi çok katmanlı yapısı, farklı kültürlerin mimari etkilerinin vadinin her katmanında görülebildiği üstün evrensel değeri ile UNESCO geçici miras listesinde yer almaktadır. Vadide bulunan anıtsal nitelik kazanmış olan yapıların yanı sıra, henüz keşfedilmemiş ve yeteri kadar tanıtımı yapılmamış birçok yapı bulunmaktadır. bu çalışma ile bölgede bulunan keşfedilmemiş kültürel miras öğelerinin tanıtımı yapılmış olacaktır. Kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılmasında korunması kadar yaşatılması da önemlidir. Turizm rotaları sayesinde daha iyi durumda olan miras öğeleri rota üzerinde ihtiyaca yönelik farklı kullanımlar ile hayata döndürülebilecektir. Kültürel miras öğelerinin tanıtılması yerel halk tarafından korunmasına katkı sağlayacaktır. Bölgede oluşacak kullanıcı profili ve ziyaret etme sıklığına göre alanın yeniden canlandırılması ve kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesine dair çözüm önerileri üretilecektir. Böylece koruma, turizm, ekonomi alanlarında gelişmeler kaydedilecektir.

1.2. Çalışmanın Kapsamı

Bu tez çalışması kapsamında çıkış noktası UNESCO geçici miras listesinde yer alan Koramaz Vadisini potansiyel turizm özelliklerini ve içerisinde barındırdığı kültürel miras öğelerini alternatif turizm rotaları oluşturarak tanıtımına ve korunmasına katkı sağlamaktır. UNESCO'ya göre Koramaz Vadisini önemi ve özelliklerine yer verilmiştir. Koramaz Vadisinde buluna köyler ve kültürel miras öğeleri hakkında bilgi verilmiştir. Çalışmada kültürel miras ve turizm, kültürel miras turizminin yerel ekonomi üzerine etkileri ile alternatif turizm olarak kültürel rota kavramları ve birbiri ile ilişkileri üzerinde durulmuştur.

Çalışma yöntemi olarak alternatif turizm rotalarının oluşturulmasında CBS sistemleri kullanılmıştır. CBS'nin kültürel miras ile ilişkisi hakkında bilgiler verilmiş, turizm alanında kullanımı ve turizm ile ilişkisi üzerinde durulmuştur. Turizm rotaları oluşturulmasında önemi ve CBS'nin geliştirilmesi gereken yönlerine çalışma içerisinde yer verilmiştir. CBS kullanılarak bölgede bulunan kültürel mirasların, temel kriterleri üzerinden sorgulamalar yapılarak tescil durumuna göre tescilli ve tescilsiz olmak üzere iki adet; yapı türüne göre kamusal yapı, dini yapı, su yapıları ve sivil mimari yapıları olmak üzere dört adet; korunma durumuna göre iyi, orta ve kötü olmak üzere üç adet;

özgünlük durumuna göre özgün ve özgün olmayan olmak üzere iki adet alternatif rota oluşturularak toplam 11 alternatif rota alternatif turizm rotaları oluşturulmuştur.

1.3. Materyal ve Yöntem

Tez çalışmasının ana materyalini Koramaz Vadisi ve köyleri oluşturmaktadır. Materyal olarak Coğrafi Bilgi sistemleri kullanılmıştır.

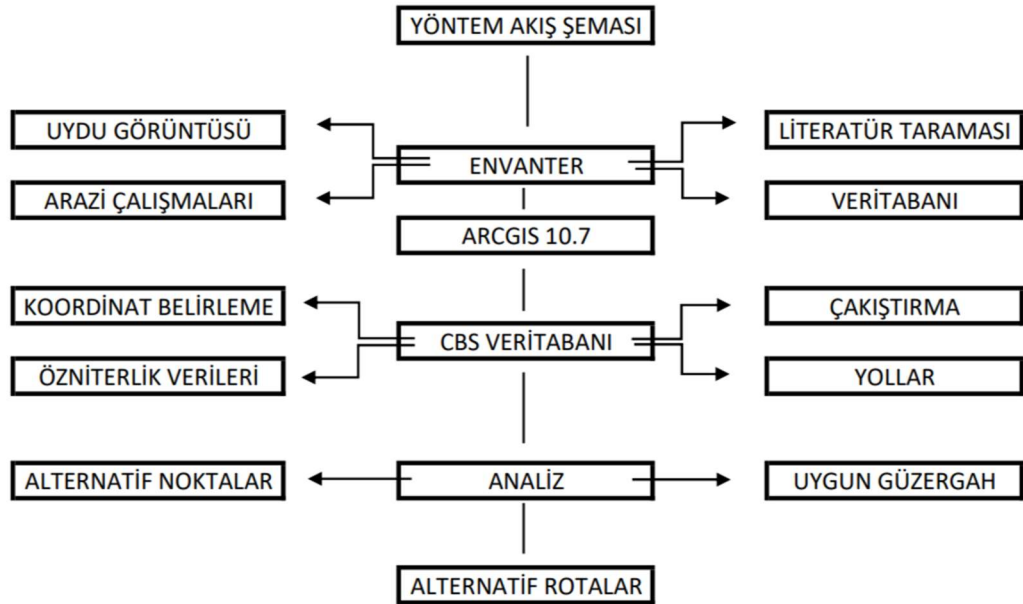
1.3.1. Materyal

Çalışmanın ana Materyali olan Koramaz Vadisi, Kayseri ili Melikgazi ilçesi sınırlarında yer almaktadır. Koramaz, Erciyes ve Hasan dağı arasında, Bünyan ve Tomarza ilçeleri arasında yer alan Koramaz Dağından adını alır. Koramaz Vadisi, Kayseri şehir merkezinin 20 km kuzey doğusunda yer almaktadır. Vadi 16 km uzunluğu ile orta Anadolu'daki en uzun vadilerden biridir.

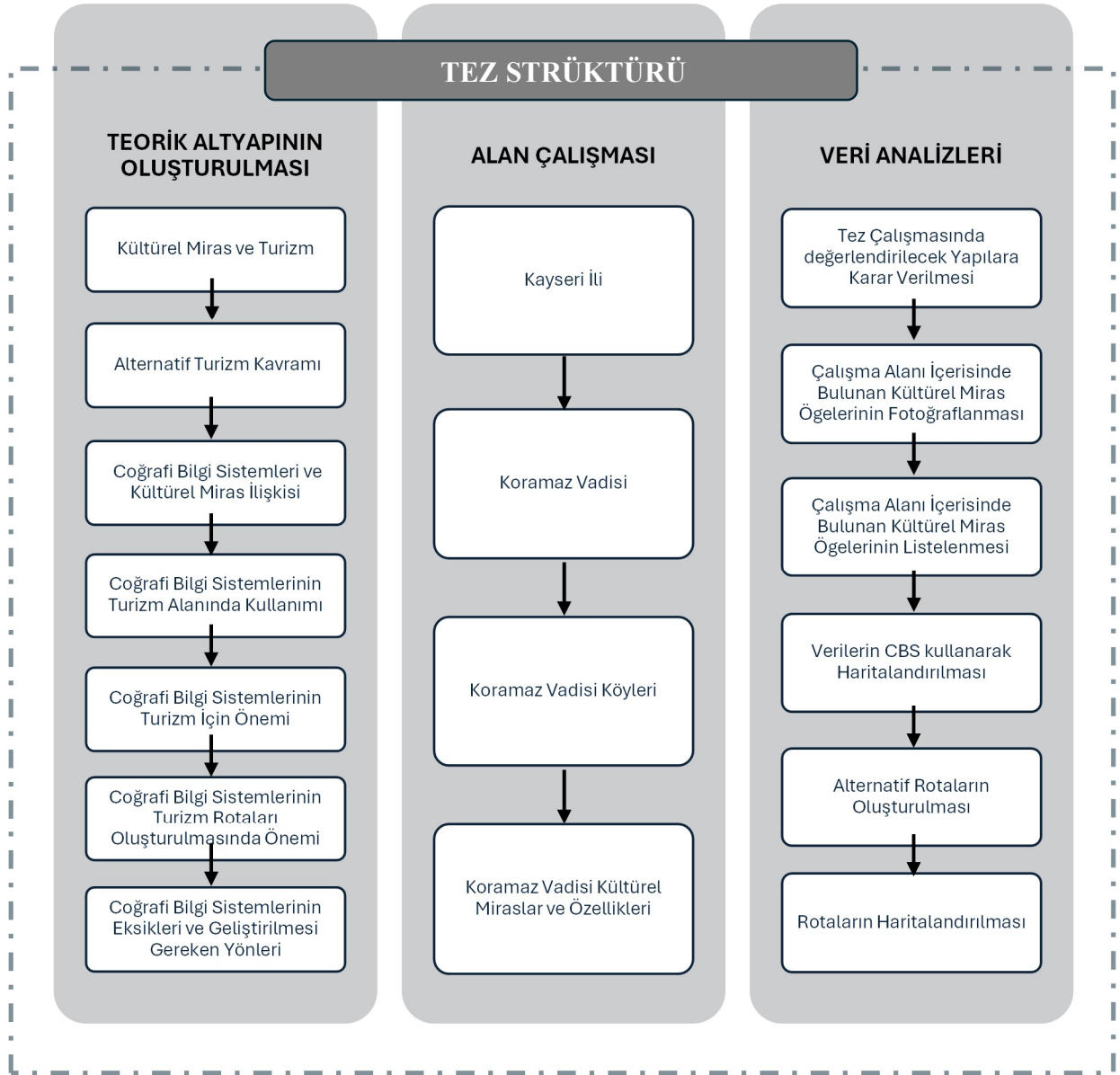
Vadide bugün de hala yaşam devam eden yedi yerleşim yeri bulunmaktadır. Bunlar batıdan doğuya sırasıyla, Bağpınar, Vekse, Turan, Ağırnas, Küçük Bürüngüz, Subaşı, Büyük Bürüngüz 'dür. Bu yerleşim yerlerinde bugün hala binlerce yıllık geçmişe sahip olduğu bilinen ortak bir somut ve somut olmayan kültürel miras bulunmaktadır. Vadide bulunan küçük yerleşim yerlerindeki kültürel mirasların korunması ve tanıtılmasında turizm rotaları oluşturulması oldukça önemlidir. Bu çalışma ile üstün evrensel değere (UNESCO kriter v) sahip olan Koramaz Vadisinde turizmin gelişmesine, tekil halde bulunan, değeri anlaşılmayan, tek başına iken çekiciliği olmayan kültürel mirasın korunmasına ve bölge ekonomisine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.3.2. Yöntem

Kayseri ilinde bulunan ve UNESCO geçici miras listesinde Yer alan Koramaz Vadisinde bulunan kültürel mirasların alternatif turizm rotaları oluşturmak amacıyla kullanılacak olan veriler, literatür taramaları ve alan çalışmaları sonucunda elde edilmiştir. Elde edilen veriler CBS kullanılarak ağ analizleri yapılmış, haritalandırılmış ve alternatif rotalar elde edilmiştir. CBS yazılımı olarak ArcGIS 10.7 yazılımının ArcMAP 10.7 uzantısı tercih edilmiştir. Sonuç olarak CBS kullanılarak bölgede bulunan kültürel miras öğelerinin bütüncül bir şekilde kurgulandığı alternatif turizm rotaları oluşturulmuştur.

Şekil 1.1 Yöntem Akış Şeması

2. ALTERNATİF TURİZM ROTALARI VE KÜLTÜREL MİRAS

Çalışmanın bu bölümünde alternatif turizm rotaları ve kültürel miras kavramları ve ilişkilerinden bahsedilmiştir. Kültürel Miras ve Turizm İlişkisi, Kültürel Miras ve Alternatif Turizm Rotaları, Kültürel Miras Turizmi ve Yerel Ekonomi, Alternatif Turizm Kavramı, Kültür ve Kültürel Turizm, Alternatif Turizm Olarak Kültürel Rota Kavramı açıklanmıştır.

2.1. Kültürel Miras ve Turizm

2.1.1. Kültürel miras ve turizm ilişkisi

“Kültürel Miras” tanım ve kapsam olarak tarihi süreç içinde gelişim göstererek günümüze kadar farklılaşarak gelmiştir. Koruma kavramının oluşum sürecinin ilk aşamalarında sadece önemli anıtsal yapılarla sınırlı olan kültürel miras, zamanla sivil yapıları, kentsel ve kırsal alanları, devamında kültür ve sanat dallarını içeren soyut kategorileri de içine alarak değişmiştir (Korumaz, 2015). Kültürel mirasın kapsamının değişmesi ile birlikte turizm ile ilişkisi artarak devam etmiş ve kültürel miras turizm için yeni bir kaynak haline gelmiştir.

Turizm, mekanı ve kültürü etkilemekte aynı zamanda kültürden ve mekandan etkilenecek tüm dünyaya yayılan bir hareket olarak önem kazanmaktadır (Emekli, 2006). Kültürel miras ve turizm birbiri ile birçok yönden ilişkilidir. Kültürel mirasın korunması, tanıtılması ve sürdürülebilir olması için turizm faaliyetleri kapsamında değerlendirilmesi oldukça önemlidir. Aynı zamanda turizm faaliyetlerinin devamlılığı, güncelliği ve evrenselliği açısından kültürel miras önemli bir araçtır. Turizm gelişmesi için kültürel mirasın özgün değerlerini kaybetmeden korunması ve tanıtılması gerekmektedir. Turizm etkisiyle oluşan kültürlerarası etkileşim neticesinde kültürel mirasa farklı değerler eklenmiş olacaktır.

2.1.2. Kültürel miras ve alternatif turizm rotaları

ÇEKÜL(Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı)’ ün Kültürel Miras Anlayışına göre; Kültürel miras, bir toplumun üyelerine ortak geçmişlerini anlatan, aralarındaki dayanışma ve birlik duygularını güçlendiren bir hazinedir. İnsanların tarih boyunca biriktirdikleri deneyimlerin ve geleneklerin devamlılığını, geleceğin doğru kurulmasını sağlar.

Kültürel miras kavramı Venedik Tüzüğü (1964) ile gündeme gelmiş ve koruma çalışmaları önem kazanmıştır. Venedik tüzüğü (1964): ‘Tarihi anıt kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsar. Bu kavram yalnız büyük sanat eserlerini değil, ayrıca zamanla kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri de kapsar’ olarak tanımlanmıştır. Kültürel mirası tekil olarak değil çevresi ile birlikte korunması gerektiğinin önemi üzerinde durmuştur. Kültürel miras ve koruma kavramlarının önem kazanmasıyla birlikte Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü’nün (UNESCO), kültürel mirasın korunması, üstün evrensel değerlerin farkına varılarak gelecek nesillere aktarılması ve uluslararası düzeyde farkındalık oluşması için çalışmalar yapmıştır. Bu amaç doğrultusunda Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme 1972 yılında kabul edilmiştir. Bu sözleşme, doğal ve kültürel miras sayılacak eserler, ulusal ve uluslararası korunması için yapılacaklar üzerinde durulmuştur. UNESCO’ya göre kültürel miras anıtlar, yapı toplulukları ve sitler olarak üç grupta tanımlanmıştır. Alınan önlemler ile kültürel mirasın korunması ve ortak değer olarak sayılması sağlanmıştır.

Kültürel miras, toplumlar arası etkileşimi sağlayan somut ve somut olmayan değerler içerir. İnsanlar ve mekanlar arasında oluşmuş etkileşimlerin tümüdür. Martorell Carreño (2003)’e göre; tarih boyunca gerek yayılmacı dürtüleriyle, gerekse ticari ya da ekonomik nedenlerle, gerekse dini inançlarını yayma istekleriyle hareket eden insan grupları, aslında tüm bunlar ve daha pek çok karmaşık etken, etki alanlarını dünyanın birçok farklı bölgesine yaymış, diğer gruplarla temas kurmuş ve karışmıştır. Çeşitli ve uzak coğrafi bölgelere seyahat etmiş ve geçip gittiklerine dair maddi ve manevi izler - aynı zamanda yeni mallar, ürünler, değerler- bırakmıştır.

Toplulukların ortak geçmişinin anlatan kültürel miras, ortak kimliğin oluşmasına katkı sağlar. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’na göre kültür varlıkları; tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklar olarak tanımlanmıştır.

Kültürel miras öğelerini bir rota kurgusunda birleştirmek turizm faaliyetlerine katılıma katkı sağlayacaktır. Rotanın oluşumu, kültürel ve yerel ağlar kadar önemli olan bir diğer etken de tanıtımın yapılmasıdır. Kültürel mirasın evrenselleştirilmesi, evrensel bir şekilde kabul görmesi için de tanıtım faaliyetlerinin faydası olacaktır. İlgi çekici

reklamlar, dergi, tabelalar, bölge turu reklamları, sosyal medya paylaşımları gibi tüm yazılı ve sosyal medya ağlarında tanıtım faaliyetleri ile tanıtımı yapılarak, geniş kitlelere ulaşılması ile bölgenin bilinirliğinin artması ile ziyaretçi sayısının artırılması gerekmektedir. Alternatif rotalar aynı zamanda kültürel ve doğal mirasın belgelenmesi için de bir fırsat oluşturmuş olacaktır.

Chancellor ve Cole (2008) çalışmasında, Çok noktalı gezileri daha iyi anlamak ve potansiyel iş birliği ortaklarını belirlemek için Lue ve ark. LCF beş modelli eğlence amaçlı seyahat modeli olarak bilinen şeyi sundu:

- 1- Tek varış noktası: ziyaretçi tek bir yerde kalır.
- 2- Ana Kamp: ziyaretçi bir yerde kalır, ancak diğer bölgelere günübirlik geziler yapar,
- 3- Yolda: ziyaretçinin bir ana varış noktası vardır, ancak diğer cazibe merkezlerinde kısa bir süre durur,
- 4- Bölge Turu: ziyaretçinin belirli bir bölgede birkaç varış noktası vardır,
- 5- Gezi zinciri: ziyaretçinin birkaç bölgeyi kapsayan birkaç varış noktası vardır.

Kamp yapan, bölge turunda olan, yolda olan veya gezi zinciri seyahat modelinde olan gezginlerin, bölgede bulunan odak noktalarını kültürel miras öğelerini görüp bilgi edinebileceği alternatif turizm noktalarını gezi planına göre bir rota haline getirebileceği bilgi sistemlerinin kullanımı, ziyaretçilerin bölgede kalma süresini uzatacak ve bunun beraberinde birçok fayda sağlayacaktır. Örneğin gezi zinciri planında olan bir gezginin, gezi rotasında görece daha çok bilinen kültürel miras noktaları bulunuyorsa alternatif bir turizm rota kurgusu ile planlanmış daha az bilinen kültürel miras ögesini ziyaret etmesi sağlanmış olacak ve bulunma süresi de artmış olacaktır. Kültürel miras ögesinin tanınırlığı artarken farkındalık oluşumuna da katkı sağlayacaktır. Ya da yolda olan bir ziyaretçi güzergah üzerinde bulunan kültürel miras öğelerini görerek rotasına dahil edebilecektir.

2.1.3. Kültürel miras turizmi ve yerel ekonomi

Kültürel mirasın dağınık bir şekilde bulunduğu küçük ölçekli alanlarda kültürel mirasın korunması ve tanıtılması oldukça zordur. Bu duruma çözüm olarak alternatif turizm rotaları oluşturmaya başlanmıştır. Turizm rotaları, küçük ölçekli alanlarda bulunan, yerel ve kültürel öneme sahip olan kültürel mirası bütünsel bağlamda değerlendirerek

tanıtılmasını ve yönetilmesini sağlamaktadır. Turizm faaliyetleri kapsamında oluşturulan rotalar sayesinde elde edilen turizm gelirleri yerel kültürel mirasın korunmasına katkıda bulunacaktır.

Rota turizmi, belirli bir coğrafi alandaki yerleri ve etkinlikleri belirli bir pazarlama teması altında bir araya getirir (Snowball ve Courtney, 2010). Alışılmış turizm davranışlarında turistler genelde büyük ölçekte ilgi çekici mekânsal yapılar ve kıyı kesimlerinde bulunmaktadır. Bu durum büyük ölçekli mekanlarda konaklayıp bilindik markalardan alışveriş yapmalarını sağladığından turizm geliri aynı paydaşlar üzerinde kalmaktadır. Alternatif turizm alanlarında konaklama ve alışveriş yerel halk ve küçük işletmeler arasında paylaşılacağından turizm gelirleri sadece kıyı kesimlerinde kalmayıp yerel küçük işletmelere de katkıda bulunacaktır. Bölge halkının iş olanakları ve geliri artarken kültürel ve doğal mirasın sahiplenilmesi, korunması ve yerel halkın bölgesel aitlik duygusu da artacaktır. Briedenhann ve Wickens (2004)'e göre etkinliklerin ve cazibe merkezlerinin daha az gelişmiş bölgelerde kümelenmesinin, yerel ve komşu bölgelerdeki topluluklar arasındaki iş birliğini ve ortaklıkları teşvik ettiğini ve turizm yoluyla ekonomik kalkınmanın teşvik edilmesi için bir araç olarak hizmet ettiğini ileri sürmektedir.

Turizm rotaları kendini finanse edecek aynı zamanda kalkınma, koruma ve geliştirme stratejilerinin bir parçası olacaktır. Bölgede bulunan insanların yerel kimliklerinin oluşması ve tanıtılması, kültürel ve doğal mirasın korunması ve tanıtılması, turizm etkisinden daha fazla refah düzeyi artan yerel halkın kendi geçmişinin de oluşturan miras öğelerinin koruyup sahiplenmesine katkı sağlar.

Kültürel mirasın özgün değerinin evrensel boyutta anlaşılması kadar yerel halk tarafından anlaşılması da önemlidir. Kültürel mirasın daha kabullenilebilir olması ve geniş alanlara yayılımının sağlanması için halk katılımı önemlidir. Halka kabullendirmek ve katılımını sağlamak başlangıçta zor olacak ancak rota içerisinde kendisine bir yer bulan halk, katılım sağlayarak, turizm faaliyetinin gelişmesini destekleyecektir. Miraslar arasında rota kurgusu ile oluşturulan ağlar, aynı zamanda yerel katılımcıları da kapsayarak bir iş birliği ağına dönüşmelidir. Bu iş birliği ağları, kültürel ağın önüne geçmeyip onu tamamlayacak nitelikte olmalıdır. Yerel yönetimlerin liderliğinde ve büyük özel kuruluşların katılımlarıyla, küçük işletmeler desteklenerek büyüme yanlısı bir strateji izlenmelidir. Güzergah turizmi, yaz turizm bölgelerindeki kadar avantajlı olmayan iç kesimlerdeki işletmeler ve yerel halka destek ve fırsatlar tanınmasını sağlayacaktır. Bu

sayede ekonomik gelişmenin de yayılma alanı aratacak ve turizm gelirleri yerel paydaşlar arasında eşit dağılımı sağlanmış olacaktır.

2.2. Alternatif Turizm Kavramı

Turizm bir bölgede yeni istihdamlar oluşturmayı, bölgeyi korumayı geliştirmeyi ve ekonomik büyümeyi sağlar. Turizm faaliyetleri git gide daha küresel hale gelmekte ve yeni pazarlar ortaya çıkmaktadır. Alternatif turizm de bunlardan biridir. Turizm faaliyetlerine karşı beklenti geçtiğimiz yıllarda değişime uğramaya başlamıştır. Seyahat etmenin alternatif yolları da olduğu gündeme gelmiştir. Bununla birlikte seyahat biçimi, yapılmak istenilen faaliyet, görülmek istenilen yerler de değişmiş ve turistler yalnızca gezmek ve dinlenmek değil aynı zamanda görmek, keşfetmek ve macera arayışındadır. Bu durum alternatif turizm modellerinin oluşmasını sağlamıştır. Bu yüzden alternatif turizme katkı sağlamak amacıyla neler yapılabileceği ile ilgili çalışmalar yapılmalıdır. Alternatif turizm faaliyetlerinin oluşturulması kadar devamlılığının sağlanması da önemlidir. Aynı zamanda yerel halkın haklarının korunması, doğal ve kültürel çevrelerin zarar görmemesi açısından planlamanın da önemi büyüktür.

Alternatif turizmin başlıca çıkış nedenleri üzerine çeşitli fikirler vardır:

- Kaynakların azalarak niteliklerinin bozulması,
- Sürdürülebilir turizm anlayışının ortaya çıkışı,
- Turizmin belli zaman dilimi sınırları içerisinde uzaklaşması,
- Tüketicilerin kıyı ekseninde gelişen deniz-kum-güneş turizminden sıkılması,
- İnsanların turizm faaliyetlerinde yeni arayışlara girmesi şeklindedir (Eker ve Zengin, 2014).

Alternatif turizm faaliyetleri kapsamında olan, doğal ve kültürel alanlar önemli bileşenlerdir. Aynı zamanda belirli temalar ile şekillenen doğal, kültürel, yapay destinasyonlardan oluşan turizm çeşididir. Bölgede bulunan odaklardan ilgi alanına göre seçim yapabilen ziyaretçi kendi tematik rota kurgusunu oluşturarak daha keyifli ve faydalı bir deneyim elde etmiş olacağından tanıtım faaliyetlerine katkı sağlamış olacaktır.

Briedenhann ve Wickens (2004)'e göre Dünyanın her yerinde, bozulmamış doğal ve kültürel hazinelerden oluşan zengin bir kaynak tabanına sahip gelişmekte olan ülkeler, özgün yeni deneyimler arayan turistleri çekme potansiyelleri açısından önemli bir karşılaştırmalı üstünlüğe sahiptir (Wahab, 1974, s. 15). Keşfedilmemiş alternatif turizm

ve odak noktaların bulunduğu alanların turizm potansiyelinin açığa çıkmasında tanıtım çalışmalarının yapılması oldukça önemlidir. Bu durum kırsal kaynakların önem derecesinin artırılmasını sağlar. Önem derecesinin artması ile farkındalık, koruma ve geliştirme düşüncesi artacaktır.

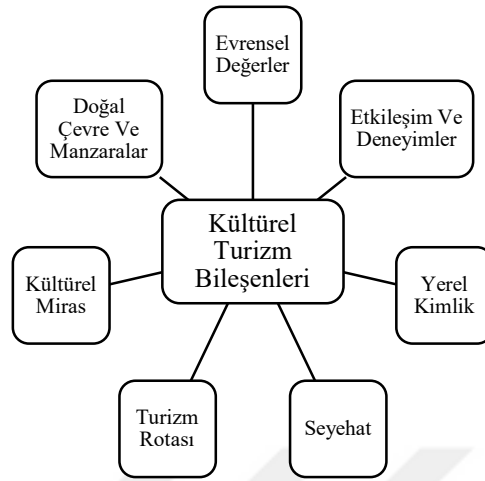
Turizm, ortama ve bulunduğu konuma göre değişebilen ve çeşitlenebilen, yöreye özgü alternatifleri olan özgün değerler taşımaktadır. Bu bağlamda turizm, içerisinde barındırdığı özellikleriyle insanların yaşam biçimlerine, tercihlerine ve ilgi alanlarına göre değişebilir (Halaç ve Benzer, 2019). Alternatif turizm rotaları, rota üzerindeki seyahat olgusuna göre şekillenecektir. Ziyaretçilerin gezi planı, gezi şekli ve gezi süresi gibi etkenler rota üzerindeki yerel ve kültürel ağların oluşumunda önemli bir etkidir. Günöbirlik ziyaretçiler, bölge turu ziyaretçileri ve kamp ziyaretçileri göz önüne alınarak konaklama ve güvenlik gibi temel faktörleri de içeren arz talep dengesi sağlanmalıdır.

Alternatif turizm rotası üzerinde yapılacak olan faaliyetlerin çeşitlendirilmesi, destinasyonların belirli temalar üzerinde guruplar oluşturulması, bilgiye erişimin kolay olması, turizm rotaları oluşturulması ile ziyaretçi kendi tematik rota kurgusunu oluşturarak daha keyifli ve faydalı bir deneyim elde etmiş olacağından tanıtım faaliyetlerine katkı sağlamış olacaktır. Rotalar üzerinde alternatif alanlar ve ticari faaliyetler oluşturularak rota üzerinde geçirilen sürenin uzamasını sağlar ve ekonomiye katkıda bulunmasına yardımcı olur.

2.2.1. Kültür ve kültürel turizm

Meydan Uygur ve Eda (2007) yaptığı çalışmada; Kültürün bir toplumun sahip olduğu maddî ve manevî değerlerden oluşan bir bütün olduğunu söyleyen bilim insanları, aynı zamanda kültürün toplumda mevcut her tür bilgi, ilgi, alışkanlık, değer yargıları, genel tutumlar, görüş düşünce ve tüm davranış şekilleriyle bir bütün olduğunu savunmaktadırlar (Turhan, 1994:45) demiştir. Dünya Turizm Örgütü (WTO Raporu, 2012) tarafından kültür turizmi, "bir topluluğun kültürel mirasının bir parçası haline gelmesine neden olan kültürel ve tarihi değeri olan yerleri ve olayları ziyaret eden asıl veya eşzamanlı amacı olan geziler" olarak tanımlanmaktadır (Sabır, 2019). Li ve ark. (2023) yaptığı çalışmaya göre; Son yıllarda, köylerde değerli kültürel mirasın, kalıntıların ve jeolojik mirasın bütöncöl bir bölgesel koruma yaklaşımı kullanılarak korunmasına artan bir vurgu yapılmıştır (Li vd., 2004). Kültürel mirasın korunması, bölgesel

canlandırma, rekreasyon, sakinlerin fiziksel ve zihinsel yenilenmesi, kültür turizmi ve eğitimi içeren çok amaçlı bir koruma planlama yaklaşımıdır (Searns, 1995).

Şekil 2.1 Kültürel turizm bileşenleri

Yüzyıllar boyunca, ticaret yollarının, savaşların, göçlerin ve hareketli yaşamın etkisiyle insanlar sürekli yer değiştirmiş ve bu durum kültürlerin etkileşimini oluşturmuştur. Bu durum kendi özünü arayan ve meraklı turist için yeni yerler görme isteğine neden olmaktadır. Alışlagelmiş kıyı turizminin kendine has olmaması ve her yerde bulunabilecek hale gelmesi sebebiyle özünü arayan kültür turistleri için yeterli olmamaktadır. Bu durum kültürel açıdan zengin bölgelerin ön plana çıkmasına sebep olmaktadır. Kültürel turizm ve alışlagelmiş turistik gezilerin temel farkları tabloda gösterilmiştir.

	Kültürel Turizm	Turistik Geziler
Amaç	Farklı kültürel anlamlar arayan kültür turistlerinin benzersiz alanlar keşfetme ihtiyacına yönelik oluşmuştur.	Ticari ve ekonomik gelirler ön plandadır.
Kapsam	Rota üzerinde bulunan destinasyonların anlamsal bütünlüğü ve bölgenin kültürel değerlerinden oluşur.	Popüler ve alışılmış turizm odakları, büyük ölçekte ilgi çekici mekanlar ve kıyı kesimlerinden oluşur.
Kullanım	Özüne dönmek, farklı kültürler arası etkileşim ve deneyim yaşamak isteyen kullanıcılar tarafından tercih edilmektedir.	Ana varış noktası olan ve cazibe merkezlerini ziyaret etmek isteyen kullanıcılar tarafından tercih edilmektedir.

Tablo 2.1 Kültürel turizm ve turistik geziler

2.2.2. Alternatif turizm olarak kültürel rota kavramı

Kültürel rotaların özü, kültürlü turistlerin yavaş bir yaşam tarzını yeniden keşfettikleri, yerel alanla birçok yönden buluştuğu, alanın çok katmanlı katmanlarının turistlere açıldığı, yerel çevre ile bilgi alışverişinde bulundukları, mekanda bir akış olarak tanımlanabilir (Sabır, 2019). Değişen dünya düzeni ve tüketim anlayışı zamanla turizm üzerindeki etkisini de göstermeye başlamıştır. Turistler, alışlagelmiş ve sıradanlaşmış turizm odaklarının dışına çıkarak keşfedilmemiş olanı aramaya başlamışlardır. Popüler turizm alanları, meraklı ve arayışta olan turistleri kendine çekmekte yetersiz kalmaya başlamıştır. Bir yere ait olan kültür geniş bir anlam ifade ettiğinden, turistler farklı kültürlere ait olan çekicilikleri merak edip yerinde görüp tanımak istemektedir (Güngör, 2022).

Kültürel bir rota, fiziksel olarak belirlenmiş ve kendine özgü ve tarihi dinamikleri ve işlevselliği ile karakterize edilen bir kara, su, karma veya başka bir rota türüdür; önemli zaman dilimleri boyunca ülkeler ve bölgeler içinde veya arasında çok boyutlu, sürekli ve karşılıklı mal, fikir, bilgi ve değer alışverişinin yanı sıra insanların etkileşimli hareketlerini göstermek; ve böylece kültürlerin hem somut hem de somut olmayan mirasına yansıyan uzay ve zamandaki çapraz döllenmesini sağlar (Martorell Carreño, 2003).

Turizmde küreselleşmiş olan deniz turizmi zamanla her yerde bulunabilecek sıradanlaşmış bir turizm modeli haline gelmiştir. Meraklı turist bir rotaya dahil olmaya, kendi geçmişini öğrenmeye ve yeni yerler keşfetmeye yönelmiştir. Aynı zamanda seyahat şeklini de değiştiren turist, kültürel rota üzerinde keşif yaparken doğayla iç içe geçmiş bir seyahat biçimini kullanmaya başlamıştır. Turistler kültürel rota üzerinde, gündelik yaşamında yaptığı alışkanlıklarına devam etmek yerine, seyahat deneyiminde üzerinde bulunduğu rotada bir etkileşim elde etmek istemektedir.

Kültürel rota üzerinde birçok farklı deneyimlenecek alan bulunmaktadır. İyi planlanmış bir kültürel rota, doğa keşifleri ve manzaraları, kültürel, arkeolojik, soyut ve manevi kültürel miras öğelerini, sanatsal değerleri, yöresel mutfakları da içerir. Kültürel rota üzerinde bulunan turist, bir kültür etkileşimine girer, rota üzerinden bir deneyim elde eder ve orada bulunan halk ve turizm üreticilerine bir şeyler bırakır. Maddi ve manevi olarak bir kazanım elde edilmiş olur.

Kültürel rotalar oluşturulurken, seyahat biçimleri, rotaya dahil edilecek kültürel mirasların ilişkileri, çevresel etkenler göz önünde bulundurulmalıdır. Kültürel rotalar bölgedeki seyahat biçimine göre şekillenebilir. Kültür rotaları bir başka yorumla ‘Turistlerin kullanımına yönelik bir temayla ilgili kültürel unsurların uyumlu hale getirilmesi. (Martorel, 2017)’ olarak tanımlanmıştır (Calderón-Puerta ve Arcila-Garrido, 2020).

Kültürel rotalar üzerinde dağınık bir şekilde bulunan tekil miras öğelerinden daha anlamlı ve bütünseldir. Dağınık şekilde bulunan kültürel mirasın ortak bir temada buluşarak, bütüncül bir şekilde algılanmasını ve korunmasını sağlar. Aynı zamanda bir rota kurgusu içerisinde birleştirilmiş olan tekil kültürel mirasların çevresiyle bir bütün şeklinde algılanmasını, insan etkileşimine devam etmesini ve sürdürülebilir şekilde korunmasını sağlar. Böylece bir kültürel öğe tekil değerlendirmenin yanı sıra yaşadığı dönemde olduğu gibi çevresi ile bir bütün olarak değerlendirileceğinden öneminin ve kimliğini anlaşılmasına da katkı sağlayacaktır. Turizm amaçlı hareketlerde kültürel mirasın gezi rotası ile kurgulanması, kentlerin farkındalığının artırılmasını ve kültürel mirasın tanıtılmasını sağlayacaktır (Halaç ve Benzer, 2019).

Kültürel rotalar, manevi ve soyut kültürel miras öğelerini, tarihi öğeleri, bir bütün olarak ele aldığından bölgesel bir boyutta anlam kazandıracaktır. Sunduğu farklı destinasyonlar sayesinde, yaygın olarak bilinen miras öğelerinin yanı sıra keşfedilmemiş kültürel değerleri göz önüne çıkararak keşfedilmesinin sağlayacaktır. Kültür rotaları bir bölgenin bir noktasına odaklanmaz, daha geniş bir alana yayılarak farklı alanların farklı doğal ve kültürel özellikleri bakımından ilgi çekici noktalarına ziyaretçilerin gelmesini teşvik eden bir turizm türüdür (Gül ve diğ., 2020). Kültürel rotalar ve turistik gezilerin farkları genel anlamda aşağıdaki tabloda olduğu gibidir.

Kültürel Rota			
Kökeni	Kültürel bir rota, açıkça bir iletişim ve ulaşım aracı olarak tasarlanmış insan eseridir.	Özü	Uzak kültürel gruplar arasındaki karmaşık iletişim ve değişim ilişkilerinin bir aracı ve tanıklığıdır.
Önemi	Kültürel rotalar, yerleşik bir kültürel rota ile birbirine bağlı iki veya daha fazla kültürel grup arasındaki ilişkileri, değişimleri ve karşılıklı etkileri anlamak için önemlidir. Ortak kökleri ve etkileri olan kültürel miras anlayışı açısından anahtar bir terimdir.	Kurucu unsur	Anahtar unsur iletişim yolunun kendisidir. Yol ve işleviyle ilgili diğer birçok miras tezahürü, yol boyunca bulunabilir: hanlar, depolama alanları, limanlar, savunma yapıları, şehir merkezleri, kültürel manzaralar vb.
İşlevi	Kültürel bir rota, tarihi bir iletişim rotasıdır.	Kapsamı	Bir kültürel rotanın kapsamı, doğal sınırlardan bağımsız, tarihsel olarak belirlenmiş sınırlarla tanımlanır.

Çalışmaları	Bir kültürel rotayı anlamının temel unsurları, fiziksel rotanın kendisi, işleviyle ilişkili özellikler, ilgili halklar arasındaki iletişim ve diyalog süreciyle ilgili mirasın somut ve soyut tezahürleri vb.	Uygulanabilir göstergeler	Temel göstergeler şunları içerecektir: yol ağının yapısı ve maddi alt tabakası, kullanımına ilişkin tarihsel veriler, yol boyunca (veya belirli noktalarda) ortak kökene sahip kültürel tezahürlerin varlığı, yolun işleviyle ilişkili yapılar, ortak dilsel veya mutfak kullanımları vb., müzik, iletişim unsurları gibi faaliyetlerde karşılıklı etkiler, vb.
Yapıları	Kültürel rotaların yapısı, bir iletişim rotasının çoklu tasarımlarına uygundur. Kültürel rotaları oluşturan çeşitli doğaya ait miras özelliklerinin koleksiyonu, rotaların doğrusal, kuşaklar, koridorlar, çapraz şekiller, ağlar vb. gibi farklı yapısal konfigürasyonlarını üreten etkileşimler ve yoğun ilişkiler tarafından yaratılmıştır (Bkz. CIIC, 1999)	Dinamikleri	Bir kültürel rotanın dinamikleri, uzunluğu boyunca insanların ve malların geliş ve gidişleriyle verilir. Bu süreçle ilgili tarihsel araştırmalarla belirlenir ve sınırlandırılır. Çevresel koşullar belirli rotalar üzerinde önemli bir etkiye sahip olsa bile (örneğin, deniz seyrüseferi ile ilgili olanlar), rotanın dinamikleri doğa yasalarını değil, açıkça insan süreçlerini ve çıkarlarını takip eder ve bu nedenle yalnızca kültürel fenomenler olarak anlaşılabilir.

Tablo 2.2: Kültürel Rotanın Özellikleri (Martorell Carreño, 2003)

3. COĞRAFI BİLGİ SİSTEMLERİ, KÜLTÜREL MİRAS VE TURİZM

Çalışmanın bu bölümünde, coğrafi bilgi sistemleri ve kültürel miras ilişkisi, coğrafi bilgi sistemlerinin turizm alanında kullanımı, coğrafi bilgi sistemlerinin turizm için önemi, coğrafi bilgi sistemlerinin turizm rotaları oluşturulmasında önemi ve coğrafi bilgi sistemlerinin eksikleri ve geliştirilmesi gereken yönlerinden bahsedilmiştir.

3.1. Coğrafi Bilgi Sistemleri ve Kültürel Miras İlişkisi

Turizm endüstrisi küresel bir gelir kaynağıdır. Kültürel miras ise evrensel özellikler barındırmaktadır. Turizm ve kültürel mirasın hitap ettiği çevreler evrensel olduğu için, coğrafi sınırları olmayan internet ise bu evrensel değerlerin yaşayacağı bir ortamdır. CBS bu değerleri yaşatmanın yanı sıra pazarlama aracı olarak da kullanılarak kültürel mirasın tanıtılması ve korunmasına katkı sağlayacaktır.

Coğrafi bilgi sistemleri (CBS) Yeryüzüne ait verileri, belirli bir amaca yönelik toplama, depolama, analiz etme, verileri işleme gibi işlemlerin yapılabildiği bir sistemdir. Çeşitli veriler ile farklı türden haritalar kullanılarak istenilen amaca yönelik analiz çalışmaları yapılabilir. CBS, konumsal ve uzamsal veriler ile birlikte öznitelik verilerini içerir. Coğrafi varlıklar, belli bir konumu ve biçimi olan bütün nesnelerdir. Coğrafik varlık terimi sadece fiziki varlıkları değil, aynı zamanda soyut nesneleri (nüfus yoğunluğu, toprak özelliği vb.) de kapsar (Sönmez ve Sarı, 2004). Fiziki varlıklar olarak, köprüler, çeşmeler, ibadet yapıları, eğitim yapıları, doğal oluşumlar, yer şekilleri, alan, yol gibi varlıklar ele alınabilir. Kültürel mirasın belgelenmesi, veri tabanının oluşturulması ve yönetilmesi, analizler yapılması açısından CBS kullanılmaktadır.

3.2. Coğrafi Bilgi Sistemlerinin Turizm Alanında Kullanımı

Ekonomik gelişmeler, refah düzeyinin artması, sosyal ilerlemeler ve bilgi teknolojilerinin gelişmesi yaşam standartlarının değişmesine neden olmuştur. Refah düzeyinin artması ile turizm faaliyetlerine gösterilen talep artarak devam etmektedir. Artan taleplerin karşılanması için kullanılan yöntemler, turist sayısının artması ve teknolojinin etkileriyle birlikte geliştirilmelidir. Geleneksel ve alışlagelmiş turizm yönetiminin yerine bilimsel ve teknolojik yöntemler tercih edilmelidir. Seyahat bilgilerine geleneksel erişimle karşılaştırıldığında, seyahat bilgilerinin ağ üzerinden

alınmasının yolu yalnızca hızlı, bilgilendirici, yeni içerikli değil aynı zamanda düşük maliyetlidir ve genç turistlerin çoğunluğu tarafından sevilmektedir, bu da insanların seyahatini büyük ölçüde kolaylaştırmaktadır ve turizm endüstrisinin daha da gelişmesini teşvik eder (Wei, 2012).

Turizm sektöründe diğer ülkelerle rekabet edebilmek ve turizm girdilerini artırabilmenin tek çıkar yolu her şeyden önce turizme potansiyel teşkil eden turistik ürünlerin ve kaynakların tanıtımını özenli ve etkin bir şekilde yapmaktan geçmektedir. Tanıtım faaliyetlerinin çok kısa sürede etkin bir şekilde yapılması, bilgi iletişim teknolojilerinin turizm ve tanıtım faaliyetlerinde kullanılmasından geçmektedir (Erdoğan ve Tiryakioğlu, 2004).

Turizmde CBS ile yapılacak analizler

- Coğrafi Kaynak envanteri,
- En uygun güzergahın belirlenmesi,
- Değişim analizi,
- Ziyaretçi yönetimi,
- Turizm etkilerinin değerlendirilmesi

Turizm sektöründeki eksikler göz önüne alındığında, yerel halkın ve turistlerin bilgi sahibi olmamasından kaynaklı sistem üzerinde kendine ait yer bulamıyor olması görülmektedir. CBS ile bölgedeki kaynakların envanter çalışması sonucunda edinilen ve işlenen veriler ile bilgi edinme düzeyi, bilgiye erişimin kolaylaşması ve harcanan sürenin azalmasıyla birlikte artmış olacaktır.

Bir turizm bölgesinde en uygun turizm modelini belirlemek için çeşitli kriterler vardır. Bu bağlamda gelişmeyi, yeniliği, profesyonelliği tercih eden turizm bölgelerinde CBS kullanımının önemi büyüktür. Bir bölgede başlıca turistik alanlarını belirlemek, tanıtmak, bir rota düzeninde kurgulamak ve ziyaretçi yönetimini sağlamak amacıyla CBS kullanılabilir. Bölgede bulunan alt yapı, üst yapı, ulaşım gibi çalışmaların kaynağını oluşturmak bir veri deposu oluşturarak mevcut durumu görebilmek açısından CBS kullanımı bir kaynak oluşturacaktır. Aynı zamanda coğrafi veriler üzerinden bölgede farklı senaryolar oluşturmak ve geliştirmek için CBS kullanımı bölgenin alternatif kullanımını ve gelecek zamanda yapılacak planlamalar için ön çalışmalara yardımcı olacak ve sürdürülebilirliğe katkı sağlamış olacaktır. CBS'nin kullanılmasını bir diğer faydası ise kullanılan bölgede fiziksel ve mekânsal özellikler değiştiğinde veya güncellendiğinde sistem üzerinden entegrasyonlar yapılarak zamandan tasarruf edilerek güncellenecektir.

3.2.1. Coğrafi bilgi sistemleri kullanılarak turizm yönetimi

Turizm anlayışının değişmesi ile birlikte turizm sektörü, turizm hizmetleri ve turizm yönetimi de değişime uğramıştır. Bilgi teknolojilerinin kullanımının turizm gelişme düzeyi de gelişmelidir. Turizm hizmetlerin sunmuş olduğu kaynaklara erişim düzenli ve entegre olmalıdır. CBS veri toplama, depolama, yönetme, verileri işleme ve analiz etme özellikleri sayesinde turizm alanında hizmet kapasitesi oldukça geniştir. Bu durum turistler açısından bakıldığında doğru ve güncel bilgiye erişimin ve sorgulamaların yapılmasında veriye erişimi süresini kısaltması ve analizleri sayesinde kolaylık sağlamaktadır. Turizm yöneticileri tarafından kullanıldığında coğrafi kaynakların ve verilerin depolaması, elde edilen yeni verilerin entegrasyonu, ziyaretçi yönetimi hizmetleri ve değişim analizleri sayesinde oldukça verimlidir. Turizm sektöründe kontrol mekanizmalarında da eksiklikler mevcuttur, CBS bu bağlamda turizm sektöründe bir karar destek mekanizması olarak kullanılabilir. Turizmin kapasitesini tespit ederek gelişimini sağlamak ve gelişme potansiyelini tespit etmek için de kullanılır. Bilgi teknoloji web tabanlı uygulamalar turizm alanında da sıkça karşımıza çıkmaktadır. CBS'nin son zamanlarda kullanımının ve popülerliğinin artma sebebi yalnızca işlevsellik değil aynı zamanda planlama ve yönetme işlemlerini de yapabilen çok yönlü bir sistem olmasıdır.

Kaçmaz (2012) CBS'nin, turizm planlamasında şu amaçlarla kullanılabileceğini belirtmiştir;

- Coğrafi çevre ve sosyo-ekonomik özelliklerini ölçmek,
- Kullanılan alanda sosyo-demografik özelliklerin dağılımını tanımlamak,
- Potansiyel pazar payını keşfetmek,
- Var olan rekreasyonel ve doğal kaynakları ve potansiyel ziyaretçilerin geldikleri merkezde seyahat edilen mesafeler arasında ilişkiyi incelemek,
- Seyahat zamanını en aza indirmek için network(şebeke) analizini kullanmak ve
- En uygun rotayı bulmak (Kervankıran ve Çuhadar, 2014).

3.2.2. Coğrafi Bilgi Sistemleri ile Harita Üretimi

Seyahat öncesinde ve sonrasında turistler gezi alanları ile ilgili detaylı ve bilgi verici haritalara ulaşmak istemektedir. Gezi öncesinde alan ile bilgiler edinmek, farklı destinasyonları keşfetmek ve değerlendirerek gezi planına dahil etmek turistler için gezi

yönetimi açısından oldukça önemlidir. seyahat sırasında harita üzerinde gezi rotalarında değişiklik yapmak, zaman bilgisi ve yol durumu öğrenmek için kapsamlı haritaların olması talep edilmektedir. Geleneksel turizm anlayışında kullanılan el haritaları, internet üzerinde farklı farklı sitelerden yapılacak araştırmalar ile bilgiye erişimin zorluğu ve bilgi entegrasyonunun yeterli düzeyde olmaması CBS'nin kullanımının önemini açığa çıkarmıştır. CBS'nin kapsamlı haritalar üretme ve analiz yeteneği turizm açısından önemlidir. Bu durum veri depolama ve yeni veri entegrasyonunu kolaylaştırarak planlama süresini kısaltmaktadır. Aynı zamanda birçok verinin entegre olarak bulunması sebebiyle birçok tercihi aynı anda yönetme ve görüntüleme imkanı sunmaktadır. CBS hem turistler için hem de turizm sektörü yöneticilerinin hizmetleri açısından sağladığı kolaylıklar sayesinde oldukça önemlidir.

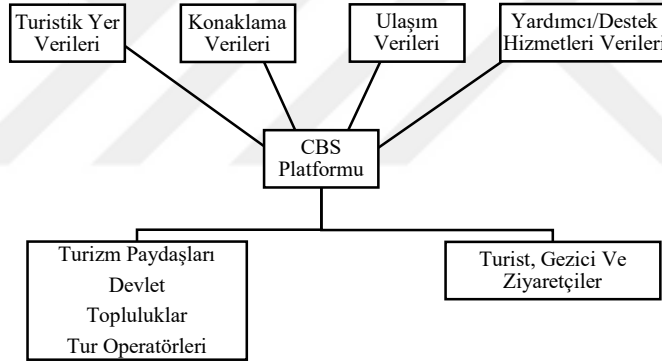
3.2.3. Coğrafi bilgi sistemlerinin turizm gelişimine katkıları

Coğrafi bilgi sistemleri, belirli bir bölgedeki insani ve doğal manzara, ulaşım, iklim, topografya, toprak, bitki örtüsü, hayvanlar ve bitkilerin alan analizini yapabilir, bu da ilgili departmanların öncelikli gelişim alanlarını çizmesine yardımcı olabilir, turist rotalarının yerleşimini uygun şekilde düzenleyebilir, açık ve net bir şekilde gösterebilir (Wei, 2012). CBS yalnızca büyük ölçekli dikkat çekici turizm alanlarının tanıtımı değil aynı zamanda doğal ve kültürel mirasa sahip olan gelişime açık yerel ve kırsal alanların tanıtımına ve turizm planlamalarına katkı sağlamaktadır. Bu durum bireysel ve gruplar halinde seyahat etme eğiliminde olan, bir topluluğa dahil olmak istemeyen, yeni rota arayışında olan kullanıcıların taleplerinin karşılanmasına katkı sağlayacaktır. Turizm hizmeti sağlayan yöneticiler tarafından CBS kullanımının sağladığı kolaylıklar, çağa ayak uyduran turizm yönetiminin oluşması, tanıtım faaliyetleri ve ekonomik açıdan önemli bir yere sahiptir. Büyük ve küçük ölçekli turizm mekanlarının rekabet düzeyini artıracaktır. Turizm gelirlerinin artmasını ve paydaşlar arasında dengeli dağılımı sağlayacaktır.

3.3. Coğrafi Bilgi Sistemlerinin Turizm İçin Önemi

Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS), sürdürülebilir turizm gelişiminin başarılması için geniş uygulanabilirliğe sahip teknikler ve teknolojilerden oluşan bir araç kutusu olarak kabul edilebilir (Bahaire ve Elliott-White, 1999).

CBS'nin turizm alanında kullanımı hem turistler için hem de turizm sektörünün yönetilmesi için önemlidir. Coğrafi bilgi sistemleri veri tabanı, turistik alanlar hakkında detaylı bilgilere ulaşılmasını ve bu bilgilerin analizlerini ve karşılaştırmalarının yapılmasını sağlar. Çevresel araştırma, etki değerlendirmeleri ve simülasyon, turizmin gelişimi için hayati öneme sahiptir ve CBS, çevresel koşulların denetlenmesine, önerilen herhangi bir turizm gelişimi için bir alanın/konumun uygunluğunu değerlendirmeye, çatışan çıkarları dikkate almaya ve ilişkileri modellemeye yardımcı olabilir (Bahaire ve Elliot-White, 1999). CBS, Turizm planlaması ve karar verme sürecinde önemli bir yere sahiptir. Kaynak envanteri, alan belirleme ve harita yerleşimi, karşılaştırmalı arazi kullanımı ve etki analizi, topluluk katılımı, veri entegrasyonu ve yönetimi oluşturmaktır. (Akukwe ve Chigozie, 2014). Turizm alanı ile ilgili CBS veri tabanı oluşturulduktan sonra yeni veriler ve alan ile ilgili değişimlerin eklenmesi ile kolaylıkla güncellemeler yapılabilir. Turistler açısından internet üzerinden elde edilen verilerin karmaşasından kurtulmak ve güvenli bilgiye erişmek için önemlidir.

Şekil 3.1 CBS'nin turizmdeki rolü (Akukwe ve Chigozie, 2014).

3.4. Coğrafi Bilgi Sistemlerinin Turizm Rotaları Oluşturulmasında Önemi

Alternatif turizm alanlarının bir kısım kullanıcılar için ilk defa ziyaret edileceğini göz önünde bulundurduğumuz zaman, geziciler için, görmek istedikleri alanlar üzerinde önceden oluşturulacak rotalar hem bölge hakkında bilgi sahibi olunmasını sağlayacak hem de gezi sırasında zaman kaybı olmayacağından daha verimli ve daha keyifli zaman geçirilmesi açısından CBS kullanılarak hazırlanmış olan rotalar önemli ölçüde faydalı olacaktır.

Çuhadar ve diğ. (2013)'e göre E-Marketer firması tarafından gerçekleştirilen bir araştırma, bilgi edinmek üzere internete başvuran turistlerin yüzde 69'unun ziyaret edecekleri bölgelerdeki web sitelerinin harita arayüzleri vasıtasıyla alışveriş, yemek, ilgi alanları ve aktiviteler hakkında bilgi sahibi olmak istediklerini ortaya koymuştur (Chung vd. 2011). Kullanılan sistemler ve web siteleri turistler için fikir oluşturacak bilgiler sağlasalar da bir gezi planı ve gezi rotası oluşturmada yetersiz kalmaktadır. Bu durum farklı sitelerde araştırma için zaman harcamasına neden olmaktadır. Turizm bölgesinde çok yönlü ve çeşitli gezi alanları bulunması ise seçim yapılmasını ve seçimleri bir rota düzeninde kurgulanmasını zorlaştırmakla birlikte zaman kaybına yol açmaktadır. Çok katmanlı ve çok kültürlü olan Koramaz bölgesinde de tarihi, kültürel ve doğal zenginlikleri CBS kullanılarak bütün ve planlı bir kurgu içerisinde oluşturulduğunda alternatif alanları keşfetmek isteyen turistler için önemli ölçüde cazibe merkezi olacaktır.

Alternatif turizm arayışında olan turistlerin sorunlarından biri, gezi rotalarının planlamasını yaparken kendi taleplerini etkin bir şekilde ortaya koyamamalarıdır. Görmek istedikleri alanları seçmek ve bunları bir rota kurgusu üzerinde planlamak için birçok uygulamadan yararlanmak gerekmekte ve aynı zamanda tümünü analiz edip bir sonuç ürün elde etmek için fazlaca zaman ve emek harcamaktadırlar. CBS kendi içerisinde bulunan veri depolaması, entegrasyonu, analizi ile farklı birçok uygulamanın birlikte kullanılması ile vereceği sonuç ürünü kendi içerisinde oluşturmaktadır.

Alternatif turizmin alışlagelmiş turizm anlayışından farklı olarak yenilikçi bir yapısı vardır. Alternatif turizmin rekabet edebilme, tanınma, popülerlik kazanması ve tercih edilmesi ise ulaşılabilirlik sayesinde olacaktır. Kullanılacak tanıtım ürünlerinin ve reklamların yanı sıra edinilecek ön bilgi ve planlama yapılırken bilgiye ulaşmada kolaylık tercih edilme ve popülerlik oranını artıracaktır. Çalışma yapılacak bölgede odak noktaları birbirinden farklı özellikler taşımaktadır. Bu farklı doğal ve kültürel öğelerin bir planlama içerisinde bulunması ve ayrı ayrı kullanıcılara hitap edecek rota düzenlerinin oluşturulması bölgeye yapılacak olan ziyaretçi sayısını artıracaktır. Ön araştırma yapan kullanıcının gezineceği bölgede kendine hitap edecek rotayı seçebilmesi ve rota üzerindeki odak noktaları hakkında ön bilgi elde edebilmesi sonucunda tercih edilme oranını artıracaktır.

Bilgi sistemlerinin kullanımı ve sürdürülebilir olması ancak kullanıcıların katılımı ile mümkündür. Oluşturulan rotaların planlama sürecinde kullanılması için tanıtımı gerekmektedir ve kolay erişilebilir olmalıdır. Kullanıcıların aktif bir şekilde katılımı sağlanmazsa üretilen sistem ne kadar işlevsel olursa olsun eksik kalmış olacaktır.

Bir bölgeye giden turist için seyahat eylemi ne kadar önemli ise, gezi alanlarında geçirilecek süre, seyahat biçimi, gezi planlaması, görmek istediği doğal ve kültürel öğelerin kurgusu da o kadar önemlidir. Bölgede bulunan odakların, bölgeye özgü aktivitelerin, doğal ve kültürel mirasların bir rota kurgusunda planlanması, gezi planına dahil edilmesi bölgeye gelen kullanıcının daha verimli bir seyahat deneyimi elde etmesine katkı sağlayacaktır.

Turistler bir bölgede rezervasyon yapmak istediğinde, bölgeler hakkında bilgi almak istediklerinde, gezecekleri alanları görüntülemek istediklerinde veya trafik yoğunluğu gibi verilere ulaşmak istediklerinde bilgi teknolojilerini kullanırlar. Ancak rota planlama anlamında bilgi teknolojilerinin yeterli olmadığı görülmektedir. Turistler gittikleri bölgeyi gezi öncesinde daha az çaba ve zaman harcayarak tanımak, doğru ve güncel bilgiye erişmek istemektedir.

Bu çalışmada CBS alternatif turizm rotaları oluşturma aracı olarak kullanılmıştır. Bölgede bulunan kültürel miras öğeleri tespit edilerek nitelikleri belirlenmiştir. Çalışmada ise istenilen nitelikte rotalar oluşturulmuştur. Bir coğrafya üzerinde bulunan cazibe merkezlerinin belirlenmesi ve aralarında mekânsal bir ilişki kurulması bölgesel iş birliği sonucunda fark edilebilir olmasını ve keşfedilebilir olmasını sağlayacaktır. Ziyaretçiler bir gezi planında birden fazla odak noktasını ziyaret ettiklerinde hem kültürel hem turizm hem tanıtım ve pazarlama anlamında karşılıklı bir etkileşim içinde olunacaktır. Bölge hakkında herhangi bir fikri olmadan, daha önce ziyaret etmemiş olan alternatif turizme yönelmiş olan bir turist tarafından, Turizm rotası üzerinde bulunan destinasyonlar ve bölge hakkında bilgi edinen turistler için güven sağlıyor olması da bir diğer avantajıdır.

3.5. Coğrafi Bilgi Sistemlerinin Eksikleri ve Geliştirilmesi Gereken Yönleri

Turizm faaliyetlerinin artması ve çeşitlenmesi ile bilgi sistemlerinin kullanımı giderek artmaktadır. Harita tabanlı olan CBS'nin işlevleri de hem turistler için hem de turizm hizmeti sağlayan yöneticiler için turizm ile eş zamanlı olarak gelişmelidir. Turizm alanında CBS'nin tanıtım ve kullanım eksikliği sebebiyle turistler geleneksel yöntemler ile seyahat planları oluşturmaya devam etmektedir. Turizm alanlarında bulunan bilgi sistemleri yetersizdir ve çoğunlukla büyük ölçekli turizm alanlarını kapsamaktadır. Küçük ölçekli turizm alanlarının bilgileri eksiktir. Bilgilendirme sitelerinde bulunan eksiklikler nedeniyle turistler gerçek ve doğru bilgiye, bölgeye ait güncel fotoğraf ve yol

haritalarına ulaşmakta güçlük çekmektedir. Kullanıcıların ihtiyaçları yeteri kadar karşılanamıyor olması, turizm alanlarının tanıtımı ve çekiciliğini azaltmaktadır. Turizm yöneticileri ve kullanıcıların doğru ve güncel bilgiye ulaşabilmesi için sistem üzerinde bulunan mekânsal ve konumsal veriler gerçek zamanlı olarak güncellenmelidir. Turistlerin dikkatini çekecek ve tanıtıma katkı sağlayacak, görsel niteliği yüksek alanın yapısını gösteren veriler eklenmelidir. Wei (2012) Yaptığı çalışmada, sistemin bilgi toplama yeteneğini geliştirmek için CBS veri toplama ve güncellemesine uygulanan ek araçlar eklemek, sistemin turistler için çekiciliğini artırmak için multimedya ve sanal teknolojiyi CBS bütünleşmiş hale getirmek, sistemin seyahat problemlerini çözme kapasitesini artırmak için uzman sistem teknolojisini CBS ile birleştirmek gerektiğini vurgulamaktadır.

4. ÇALIŞMA ALANI

Çalışma alanı olarak Kayseri ili Melikgazi ilçesinde bulunan, 14.04.2020 tarihinde UNESCO geçici miras listesine alınan Koramaz Vadisi ve köyleri seçilmiştir. Alanın seçilme sebepleri arasında doğal ve kültürel miras öğelerini bir arada bulunduran iç içe geçmiş yapısı bulunmaktadır. Aynı zamanda üzerinde bulunan kültürel miras öğelerinin çok katmanlı kullanımı, farklı kültürlerin yıllarca o bölgede yaşamasından kaynaklı olarak birçok yaşam biçimini göstermesi alanın seçilme nedenleri arasındadır. Koramaz Vadisi ve vadi güzergahı üzerinde bulunan köylerde doğa olayları ve yer şekillerinin yön verdiği yaşam biçimleri bulunmaktadır. Doğal ve jeolojik yapısı ile yaşam biçiminin sonucu olarak bölgede günümüze kadar yapılmış ve kullanılmış olan kültürel miras öğeleri, kendine has özellikler barındırmaktadır. Kendine has ve özgün olan bu vadinin UNESCO geçici miras listesine alınması doğru stratejiler uygulandığında bölgenin tanınırlığı, evrenselliği ve farkındalığını artıracaktır. Bu çalışma ile bölgede bulunan miras öğelerinin tanıtımının güçlendirilmesine, kültürel miras öğelerinin listelenmesine ve belgelendirilmesine, deniz turizmine alternatif olarak turist yoğunluğunu dört mevsime yayılması ve iç kesimlere taşınmasına, kış turizm bölgesi olan Kayseri’de dört mevsim boyunca gezilebilecek bir alternatif turizm alanı oluşturmak amaçlanmıştır. Tez çalışmasının bu bölümünde Kayseri ili, Koramaz Vadisi, vadi köyleri ve köylerde bulunan kültürel miras öğeleri tanıtılmıştır.

4.1. Kayseri İli

Kayseri şehri, yapılan arkeolojik çalışmalardan elde edilen bulgulara ve Kültepe tabletlerine göre Anadolu'nun en eski yerleşim yerlerinden biridir. M.Ö. 3500'lü yıllarda yaşam izlerine rastlanmaktadır. Yazlık (2019) makalesinde bu bilgilere yer vermiştir; Kayseri'de bilinen ilk yerleşimlerden biri de Kültepe'dir ve kazılarda Eski Tunç Çağı'nın erken dönemlerine kadar inilmiştir (Kulakoğlu, 2010). Kültepe höyüğü bugün önemli bir arkeolojik kazı alanıdır ve bu çalışmaya da konu olan Koramaz Vadisi'nin 3 km batısında yer almaktadır. Kaneş'i takiben Kayseri'de Hitit, Frig, Pers, Kapadokya Krallığı, Roma, Bizans, Danişmend, Moğol, Selçuklu, Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti egemenliği anılan sıra ile süregelmiştir (Erkiletlioğlu, 1993).

Kayseri şehri Erciyes dağının eteklerine kurulmuş, yaylalar, yamaçlar, vadiler ve ovalar gibi yer şekillerinden oluşmaktadır. İklim koşulları göz önünde bulundurulduğunda kırsal bölgelerde, yerleşimlerin genellikle daha ılıman iklimi olan vadilere, Tarım ve hayvancılık bakımından verimli olup geçim kaynaklarına yakın olan ova ve nehir kenarlarına, rüzgar ve sıcaklık gibi hava olaylarına bağlı faktörler göz önünde bulundurularak yamaçların genellikle güney taraflarına kurulduğu görülmektedir. Kayseri bölgesinin kendine has mimarisinin gelişiminde, bölgenin jeolojik yapısının etkisi de büyüktür. Doğa olayları ve yer şekillerinin belirlediği bu yerleşimler kendine has kültür, mimari, peyzaj ve bölgesel kimlik oluşumunda da etkilidir. Kaya yerleşimleri, mağaralar, volkanik tüflerin şekillendirilmesi ile oluşmuş yapılara sık sık rastlanılmaktadır. Zaman içerisinde bu alanlarda çok katmanlı bir kullanım gözlemlemek mümkündür. Kayseri'de olan bu çok kültürlü yapı yalnızca kültürel mirasta değil gündelik yaşam unsurlarında da görülmektedir.

Antik devirlerden beri bir yollar coğrafyası olan Kayseri, doğu-batı kuzey-güney doğrultularında birçok ticaret yoluna sahip olmasıyla önemli ticaret merkezlerinden biri olmuştur. Erkiletlioğlu (2016, s. 33), Kayseri çevresindeki bilinen en eski yerleşme yerinin bugünkü şehre 20 km mesafede bulunan Kültepe höyüğü olduğunu ve bu höyükte bulunan Kaneş, Kayseri ovasının ve Anadolu'daki ticaret sisteminin baş şehri olup, Kaneş krallığının merkezi olarak M.Ö. Milattan önce) 2800 senesinden Hellenistik devre kadar önemini koruduğu söylemektedir (Kevseroğlu, 2022).

4.2. Koramaz Vadisi

Fotoğraf 4.1 (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2020)

Kayseri ili Melikgazi ilçesi sınırlarında yer almaktadır. Koramaz, Erciyes ve Hasan dağı arasında, Bünyan ve Tomarza ilçeleri arasında yer alan Koramaz Dağından adını alır. Koramaz Vadisi, Kayseri şehir merkezinin 20 km kuzey doğusunda yer almaktadır. Merkeze olan uzaklığı vadinin yoğun kentleşme baskısında korunmasını sağlamıştır. Vadide bugün de hala yaşam devam eden yedi yerleşim yeri bulunmaktadır. Bunlar batıdan doğuya sırasıyla, Bağpınar (Ispıdın), Vekse (Özlüce), Turan (Dimitre), Ağırnas, Küçük Bürüngüz, Subaşı (Üskübü), Büyük Bürüngüz'dür. Bağpınar köyü Kültepe yerleşimine en yakın olan köydür. Bu yerleşim yerlerinde bugün hala binlerce yıllık geçmişe sahip olduğu bilinen ortak bir somut ve somut olmayan kültürel miras bulunmaktadır. Doğa olayları ve ihtiyaca yönelik oluşturulmuş yapılar, yine ihtiyaç dahilinde değişip farklı formlarda kullanılmaya devam ederek çok katmanlı kullanım oluşmasına neden olmuştur. Koramaz Vadisinin bu çok işlevli kullanım özelliği, UNESCO ya göre olağanüstü evrensel değerinin gerekçelerinden biri olarak görülmüştür. (Kriter v).

Koramaz Vadisi, doğudan batıya doğru uzayan ve yaklaşık 12 km uzunluğa sahip olan bir deprem kırığı oluşumudur. Vadi'nin taban rakımı en doğu ucunda 1.500 metre iken en batı ucunda 1.165 metredir. Bu kot farkı da Koramaz Çayının vadi tabanında

rahatça akmasına sebep olmaktadır. Bölgesel iklimi, tarımsal ve bitki örtüsü bakımından zengin ekosistemi, çevresindeki jeolojik yapının yerleşime ve işlenmeye uygun olması ile Koramaz Vadisi her zaman yaşamaya uygun bir bölge olmasıyla farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır.

Koramaz Vadisinin tarihin geçmiş zamanlardan bugüne birçok medeniyete ev sahipliği yapması sebebiyle kültürel miras yönünden zengin bir bölge olmuştur. Vadide kültürel miras örnekleri olarak, camiler, çeşmeler, köprüler, konutlar, konaklar, okullar, bezirhaneler, güvercinlikler, yer altı şehirleri, kaya yerleşimleri yer almaktadır. UNESCO geçici miras listesinde yer alan bölge çok katmanlı kültürel mirasların bulunduğu bir alandır ve kültürel miras anlamında evrensel olduğu gibi turizm anlamında evrenseldir. Koramaz Vadisini sadece doğal güzellikleri ve ekosistemi açısından değerlendirmek yetersiz olacaktır. Tarihi dokusu ve arkeolojik açıdan da ülkemizin en önemli vadilerinden biridir.

Osmanlıda 19. Yy.da yaşanan siyasal ve toplumsal değişimler sonucunda kentlerin mekânsal yapılanması da değişmiştir. Bu yüzyılda pek çok Anadolu kentine yeni yapı türleri eklenmiş ve kent sistemleri, mahalle kurguları giderek farklılaşmaya başlamıştır. Koramaz bölgesi köylerinde de pek çok sıbyan mektepleri açılmıştır. Buna göre Ispıdın'da 1910-1911, Üskübü'de 1906, Ağırnas'da 1911 yılında İttihat ve Terakki Mektebi [47] açılmıştır (Koç, 2012).

Salkuma, Büyük Bürüngüz ve Üskübü köylerinin doğusunda yer alan Koramaz Dağı, Büyük Bürüngüz yakınlarında 1907 metre yüksekliğe kadar ulaşır (Cömert, 2008).

4.3. Koramaz Vadisi Tarihçesi

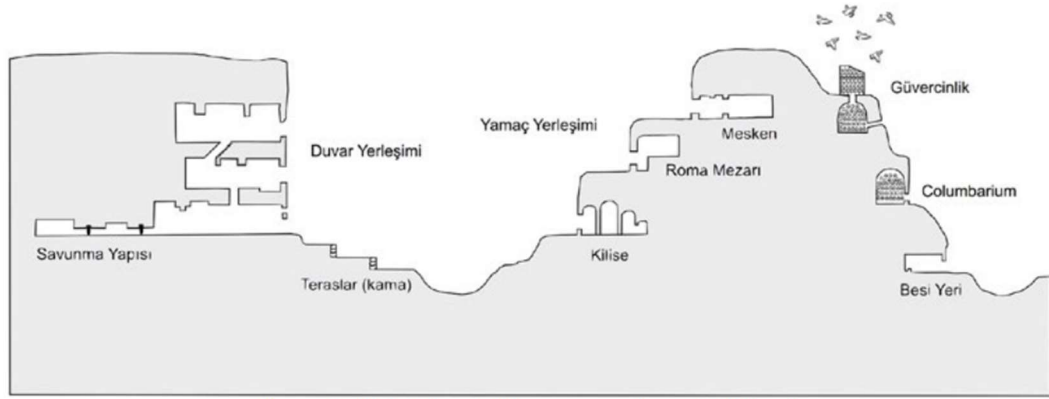
Üzerinde bulunan eserler ve kaynaklardan da anlaşıldığı üzere roma ve Bizans dönemlerinin önemli ibadet ve inanç yerlerinden biridir. Koramaz adı belgelerde ilk defa karşımıza Osmanlı Devlet Arşivlerinde (devletarsivleri.gov.tr, 2019) çıkmaktadır, Koramaz adının dönemin alt yönetim birimlerinden biri olan bir nahiyeeye ait olduğu, Koramaz nahiyesinin Kayseri sancağına bağlı olduğu ve kendisine bağlı karyelerinin (köylerinin) olduğu bilinmektedir (Yazlık, 2019). Önemli ticaret merkezlerinden biri olan Kültepe kaniş karumunun Bağpınar köyüne olan yakınlığı göz önünde bulundurulduğu zaman vadinin önemli bir yerleşim yeri olduğu anlaşılmaktadır. Karasal iklim görülen Anadolu'da ılıman bir iklime sahip olması, üzerinde yerleşik nüfus barındırması gibi sebeplerle Selçuklu ve Osmanlı döneminde de içerisinde köyler barından yerleşim

yerlerinden biri olmaya devam etmiştir. Bölgede geçmişten beri bulunan Rum ve Ermenilerin yanı sıra Osmanlı hakimiyetine de girmesi ile Müslüman Türk nüfus da git gide artmıştır. Çok dilli, çok uluslu, çok kültürlü, çok katmanlı bir yapıya sahip olmuştur. Sanayi devrimi ve 1. Dünya savaşı ile çok kültürlü özelliğini zamanla kaybetmeye başlayan bölge, UNESCO dünya geçici miras listesine alındıktan sonra gerekli tanıtım ve koruma çalışmaları ile eski çok renkli ve kültürlü yapısına geri dönme fırsatı yakalamıştır. Koramaz adının dönemin alt yönetim birimlerinden biri olan bir nahiyeyle ait olduğu,

4.4. Koramaz Vadisi İklim ve Bitki Örtüsü

Karasal iklime sahip olan Kayserinin 20km kuzey doğusunda yer alan Koramaz Vadisi, Kayserinin karasal iklimi etkisindedir. Koramaz Vadisinin tabanında tatlı su ile beslenen Koramaz çayı akmaktadır. Bazı bölgelerde derinliği 400 metreye ulaşan vadide, akan Koramaz çayının da etkisiyle ılıman bir hava görülmektedir. İlman hava ve nemin de etkisiyle oluşan kendine has ekosistem içerisinde çevresinden farklı bir iklimsel özellik taşır ve bunun etkisiyle çevresinden farklı, çeşitli bitki ve canlı türlerine ev sahipliği yapar. Vadinin derinliği ve nem zengin bir doğal yapı oluşmasını sağlamıştır.

4.5. Koramaz Vadisi Jeolojik Yapısı

Koramaz Vadisi'nde bulunan farklı kaya oyması yapıların eskizi (A. Yamaç)

Şekil 4.1 (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2020)

Kayseri'nin jeomorfolojik yapısından kaynaklı kaya oyma yerleşimler ve buna bağlı olarak gelişen gündelik yaşamlar bu yörenin kimliğinin çok önemli bir parçasıdır (Kevseroğlu, 2022). Bölgede yaşanmış olan volkanik patlamalar jeolojik yapısını

etkileyen temel unsurlardan biridir. Volkanik kayaçların kolay işlenebilir yapıda olması kayalara kazınmış olan tarihin sebepleri arasındadır. Bölgenin tümünü oluşturan bu piroklastik kayaçlar sadece aşınarak vadilerin oluşmasını sağlamamış; aynı zamanda yüzyıllar, hatta binyıllar boyunca yörede yaşayan halklar tarafından kazılarak yapılar oluşturulmasına imkan vermiştir. Yörede yaşayanlar kayalara oydukları bu yapıları mezar, mesken, depo ve besi yeri olarak kullanmış ve hatta bugün bile kullanmaya devam etmektedir (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2020). Bölgenin jeolojik yapısının kolay işlenilebilir olmasının olumsuz etkisi olarak yapıların erozyon sebebiyle tahrip olmuş olmasıdır. Buna karşın günümüze ulaşan yapı stoku da oldukça fazladır. UNESCO geçici miras listesinde bulunan Koramaz Vadisinin üstün evrensel değeri olarak görülen bir unsur da bu çok kültürlü yaşamın vadinin her katmanında görülebiliyor olmasıdır.

4.6. UNESCO'ya Göre Koramaz Vadisi

Koramaz Vadisi, Orta Anadolu'da modern Kayseri İli sınırları içerisinde yer almaktadır. Vadi, 12 km uzunluğunda olan ve doğudan batıya doğru uzanan bir deprem kırığıdır. Vadinin taban yüksekliği doğu kenarında 1500 m, batı kenarında 1665 m'dir. Yüzey sularının bazıları kendi vadilerini oluştururken, diğerleri yeraltına batırılır ve çeşmeler şeklinde yüzeye çıkar. Bu akarsuların ve çeşmelerin bütün suları yavaş yavaş birbiri ile buluşarak Koramaz Çayı'nı oluşturur <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/6473>.

Kayseri İli, Üst Miyosen Dönemi'nden itibaren Erciyes Dağı ve çevresindeki diğer volkanlar tarafından püskürtülen piroklastik kayaçlarla kaplıdır ve bu kayaçlar çoğunlukla tuf ve ignimbrit gibi kolayca aşınan, hücreli yapıya sahiptir. Bu yumuşak kayalar vadileri aşındırarak yapılandırdı <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/6473>.

Günümüzde vadiye yedi yerleşim alanı ve antik döneme ait bazı terk edilmiş yerleşimler bulunmaktadır. Güvercinlikler, kolumbarya, türbeler, tümülüsler, yeraltı savunma yapıları, mağaralar, tapınaklar ve kiliseler, koyun ağılları, gözlem noktaları vadiye hala görülmektedir. Bu yapılar, özellikle Roma İmparatorluğu'nda Pagan-Hristiyan mücadelelerinin ortaya çıktığı ilk bin yıla kadar uzanmaktadır. Vadinin tipik yapısı ve insanların günlük yaşamları uyum içinde devam ediyor <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/6473>.

Vadide ve vadideki yedi farklı yerleşimde bugüne kadar 42 kaya kilisesi tespit edilmiştir. Bu kiliselerin en büyüğü 1,5 x 4 metredir. Birinci binyılın ortasına tarihlenirler.

Bazı kiliseler daha sonra depo evlerine ve güvercin çatılarına dönüştürülmüştür. Sadece dördü freskli, bazıları ise tünel tonozlu tavanlara ve at nalı şeklinde apsislidir <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/6473>.

Vadi dibinde akan su yolu, bitki yapısı ve kuru tarım hep birlikte güvercin ekosistemini besledi. Sonuç olarak, Koramaz Vadisi ve komşu vadilerinde yüzlerce güvercin çatı katı olmuştur. Vadinin içinden akan sular, vadinin batı çıkışında yer alan ve doğal sit alanı olarak korunan Engir Gölü'nü beslemektedir. Vadideki ortak güvercin çatı katı kültürünün, bu göldeki ekosistem tarafından güçlendirildiği düşünülmektedir. Güvercin çatı katlarının bir kısmı doğrudan güvercin çatı katı olarak yapılırken, bir kısmı da borular eklenerek kolomberyadan güvercin çatı katlarına dönüştürülmüştür <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/6473>.

Koramaz Vadisi, gidiş güzergâh üzerindeki konumları ve şehir merkezine ideal uzaklıkları nedeniyle mezarlar için oldukça ideal bir yerdi. Buna göre, elit olmayan Roma vatandaşlarının küllerinin yakma işleminden sonra özel seramik kaplarda tutulduğu toplu mezarlar olan 21 columbarium bugüne kadar Koramaz Vadisi'nde belirlendi. Bu kolumbaryalardan 14 tanesi kubbeli mimari özellikler taşımaktadır. Her kolumbaryumda en az 100 koy ve 200 koy bulunmakta ve duvarlarda işletilen mezar nişleri sayesinde diğer mezar yapılarından kolayca ayırt edilebilmektedir. Genellikle sosyal kulüpler olarak collegia adı verilen bir organizasyon tarafından yönetildikleri bilinmektedir. Collegias'ın en önemli işlevi defin operasyonlarıydı. Ancak bu grup mezar yerleri Paganizm'in Hristiyanlığa geçişi ile önemini yitirmiştir. Bu yapılar daha sonra tavanlara borular açılarak güvercin çatı katı olarak kullanılmaya başlanmıştır <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/6473>.

Koramaz Vadisi'ndeki hem köylerde hem de köylerin çevresinde kayalara oyulmuş çok sayıda savunma yapısı (yeraltı şehri) bulunmaktadır. Bu savunma yapılarının karakteristik özelliği, tüneller vasıtasıyla birbirlerine bağlanmış olmaları ve bu tünellerin dairesel kaya kapılarla dış saldırılara karşı korunmuş olmalarıdır. Kesin yapım tarihleri bilinmemekle birlikte, genel olarak bu yapıların Hristiyanlar tarafından Arap akınlarından korunmak amacıyla oyuldukları kabul edilmektedir. Vadide çok sayıda küçük "yeraltı şehri" var, ancak 15 yeraltı savunma yapısından sadece üç yerleşim yerindeki beş büyük yeraltı şehri sertifikalandırılmış, ölçülmüş ve haritalandırılmıştır. İki köydeki yeraltı şehirlerinin tünellerinin, bazıları çıkmaza girmiş, bazıları ise kaya ve taşların doldurulmasıyla tıkanmış tüm yerleşim yerlerini kapladığı düşünülüyor <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/6473>.

Vadi binlerce yıldır kullanımda olduğu için sivil mimariye örnek olarak yüzlerce tarihi taş ev, 6 tarihi taş köprü, 26 tarihi çeşme, 5 tarihi su değirmeni, 5 tümülüs bulunmaktadır. Taş evlerin çoğunluğu eskiden mağara olarak kullanılan evlerin üzerine inşa edilmiştir <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/6473>.

Vadideki bazı yerleşimler arasında, keten tohumu yağının üretildiği ve antik dönemlerde ve sonrasında aydınlatma için kullanıldığı keten tohumu yağı evleri gibi bazı endüstriyel yapılara rastlamak mümkündür. Bu evlerde aspir, roket tohumu, çeyrek gibi bitkilerin tarımsal olarak üretildikten sonra yağa dönüştüğü bilinmektedir. Yakın zamana kadar bu evler aktif olarak kullanılmış ve üçü hala ayakta kalmıştır <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/6473>.

4.6.1. UNESCO'ya Göre Olağanüstü Evrensel Değerin Gerekçelendirilmesi

Koramaz Vadisi, volkanik peyzajı, tarıma elverişli yapısı, tatlı su kütleleri ve kayaların yumuşak yapısıyla farklı medeniyetler için bir yaşam alanı olmuştur. Binlerce yıllık bir geçmişe sahip farklı karakteristik özellikleri ile çok çeşitli kültürel miras unsurlarını barındırmaktadır <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/6473>.

Medeniyetlerin değişim ve gelişimi ile mimarideki değişim vadinin her katmanında görülebilir. Örneğin; Vadideki columbaria ilk olarak İmparator Augustus döneminde inşa edilmiştir. Augustus'tan sonra inşa edilen kolumbaria ileri işlevler kazandı ve Tiberius'tan sonra inşa edilenler yer üstü yapıya dönüştü. Kolombaryanın mimari tasarımı kendine özgü karakteristik özelliğe ve benzersizliğe sahiptir <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/6473>.

Vadideki ilk uygarlık izleri Roma İmparatorluk Dönemi'ne aittir. Fakat; Geç Hitit Dönemi'nde (M.Ö. 1200-700), Hitit Dönemi'nde (M.Ö. 1800-1200) ve Asur Ticaret Kolonileri'nde (M.Ö. 2000-1100) önemli bir merkez olan Kanis-Kültepe yerleşimi, vadinin batı çıkışında yer almaktadır. Burada yaşayan insanların vadi ile etkileşime girmemesi mümkün değil. Ayrıca vadinin batı çıkışı da doğu-batı yönünde uzanan tarihi ticaret yolu ile kesişmektedir. Öküz arabalarının ve karavanların disk izleri yüzeyde görülebilir. Bu yol, ticaret kolonileri tarafından ipek ticareti için ve Türk Kurtuluş Savaşı sırasında kullanılmıştır <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/6473>.

Kriter (v): Koramaz Vadisi, devasa yeraltı şehirleri, kolumbaryası, güvercin çatıları, mağara kiliseleri vb. ile çevre ile insan etkileşiminin ve dolayısıyla arazinin çok

işlevli kullanımının olağanüstü bir örneğidir. Bazı yerlerde, yeraltı şehirlerinin tünellerinin tüm yerleşim alanlarını kapladığı düşünülmektedir. Eskiden mağara olarak kullanılan evlerin üzerine bazı tarihi taş evler inşa edilmiştir. Konutların altında, bazen bir veya iki ila üç katlı mağaralar komşu evin alt sınırına kadar devam eder <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/6473>.

Vadide zaman içerisinde insanların ihtiyaçları doğrultusunda farklı yapı türleri kullanılmıştır. Örneğin; Barınma amacıyla oyulmuş bir mağara daha sonra kaya mezarları olarak detaylandırılmış, Hristiyanlık serbest bırakıldıktan sonra kilise olarak kullanılmıştır. Bizans döneminden kalma kiliseler vadide hala görülmektedir. Son olarak Selçuklu ve Osmanlı hakimiyeti altında bu kiliselerin bir kısmı dini yapı olarak kullanılmaya devam etmektedir. Benzer şekilde, kolumbaryaların bir kısmı kiliselere, bazıları daha sonra güvercin çatılarına dönüştürülmüş, ancak bazıları orijinal columbarium olarak günümüze kadar gelmiştir. Columbaria, salgın hastalıklardan ve çevresel etkilerden korunmak için güzergahlar üzerine ve şehir merkezine uzak yerlere inşa edilirdi <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/6473>.

4.6.2. UNESCO'ya Göre Koramaz Vadisinin Özgünlük ve Bütünlük Beyanları

Vadi, şehir merkezinden 21 km uzaklıktadır. Bu mesafe, vadinin kentleşme baskısından uzak tutulmasına yardımcı olmuştur. Vadide yaşayan insanlar, atalarının mirası olarak doğal ve kültürel yaşamı korumuşlardır. Tarihi yapıların tamamı ya kayaya oyulmuş ya da kayadan yapılmıştır. Bu nedenle, erozyon zamanla yapıları kısmen tahrip etmiştir. Günümüze kadar ulaşan yapı stoğu sayıca oldukça yüksektir ve değerlidir. Bu yapılarda büyük çaplı onarımlar yapılmamıştır. Vadideki tümülüsler, çeşmeler, köprüler, kiliseler, tarihi konaklar, yeraltı kentleri, kolumbarya, güvercinlikler, nekropoller vb. kültürel varlıklar 2863 sayılı Ulusal Koruma Kanunu kapsamında korunmaktadır <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/6473>.

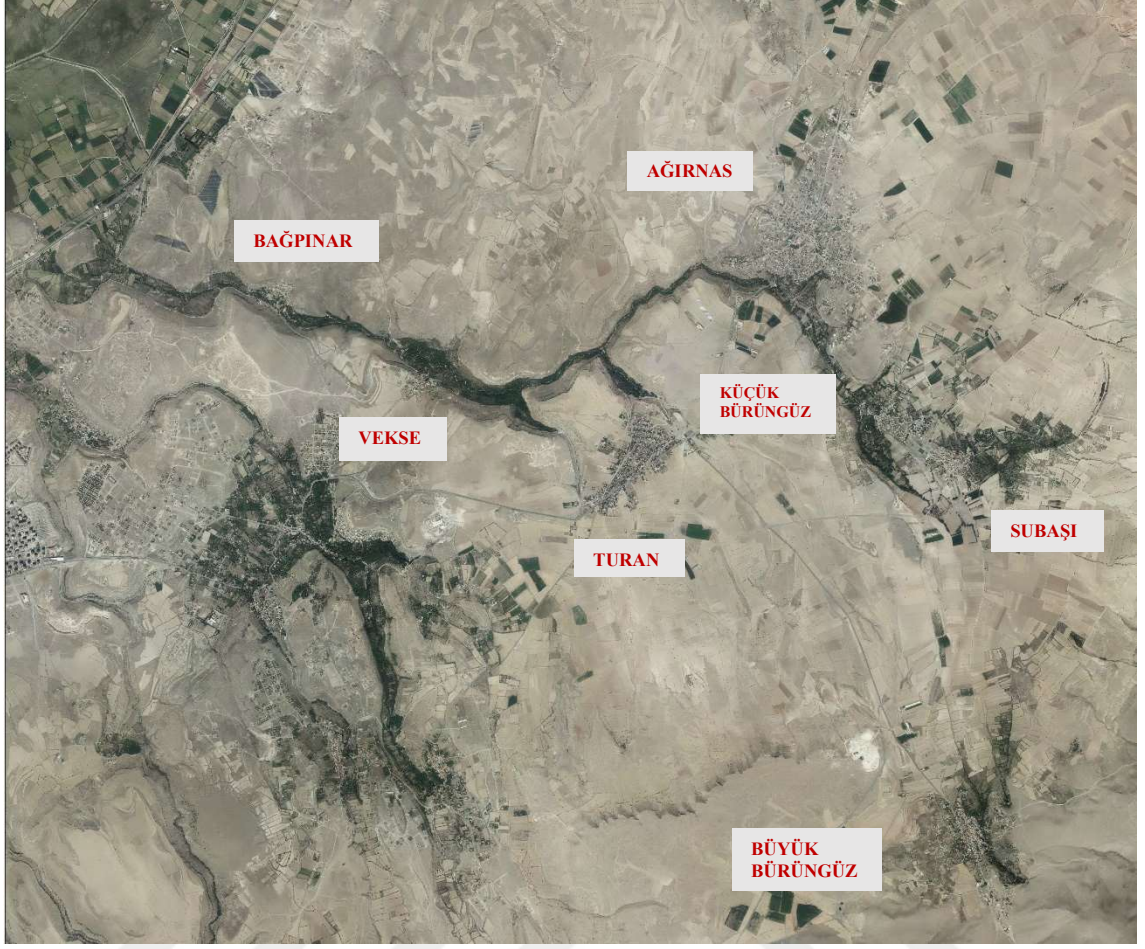
Vadiye nazaran küçük bir alan Tarihi Koruma Alanı olarak ilan edilmiş ve alan için Koruma Planı hazırlanmıştır. Kayseri Melikgazi Belediyesi'nin 06/08/2018 tarihli kararı ile ilgili planlamanın başlatılmasına ve restorasyon projelerinin başlatılmasına oy birliği ile karar verilmiştir <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/6473>.

4.6.3. UNESCO'ya Göre Koramaz Vadisinin Diğer Benzer Alanlarla Karşılaştırılması

Dağlık Frigya (geçici listedeki) ile Koramaz Vadisi arasındaki bazı yapısal benzerliklere rağmen; Dağlık Frigya sadece Frig kültürünün izlerini taşıırken, Koramaz Vadisi farklı medeniyetlerin kültürel izlerini taşımaktadır. Dünya Mirası Listesi'ndeki Göreme Milli Parkı ve Kapadokya Kaya Alanları, Koramaz Vadisi'ndekilere çok benzer yapılar barındırmakla birlikte, yeraltı şehirlerinin sayısı, kapasitesi ve mimarisi farklılık göstermektedir. Göreme Milli Parkı'ndaki şehirler ve Kapadokya'nın Kaya Alanları çoğunlukla dikey mimaride inşa edilmiştir. Koramaz Vadisi'ndekiler yatay mimaride inşa edilmiştir. Kültepe-Kaneş Arkeolojik Alanı, vadinin tarihini ve etkileşimlerini Göreme Milli Parkı ve Kapadokya Kaya Alanları'ndan daha erken tarihlere götürebilen vadinin hemen dışında yer almaktadır. Buna ek olarak, vadinin kolumbarya ve kubbeli mimarisi neredeyse sadece iki bölgeyi birbirinden ayırmaktadır <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/6473>.

4.7. Koramaz Vadisi Köyleri

16. yüzyılda dokuz nahiyeden biri olan Koramaz Nahiyesi 'ne bağlı 34 köy bulunmaktaydı (Cömert, 2008). Koramaz vadisinden akan Koramaz çayı etrafında yapılaşmış 7 köyden oluşmaktadır. Bunlar batıdan doğuya sırasıyla Bağpınar (Ispıdın), Vekse (Özlüce), Turan (Dimitre), Ağırnas, Küçük Bürüngüz, Subaşı (Üskübü), Büyük Bürüngüz 'dür. Köy nüfusları giderek azalmaktadır ve mevsimlik kullanım olduğu görülmektedir. Taşıdığı kültürel, tarihi ve coğrafi değerleri bölgenin UNESCO geçici miras listesinde yer almasını sağlamıştır. Koramaz vadisi bölgesel ve evrensel anlamda önemli bir turizm alanıdır. Korunma durumu, bölgesel göçler gibi etkenler ile içerisinde barındırdığı kültürel mirasın değeri anlaşılmakta ve yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Koramaz vadisinde yapılacak olan çalışmalar bölgenin evrensel değerlerinin korunması için önem taşımaktadır. Yapılacak olan bu çalışma sayesinde tekil ve ayrı duran kültürel miras öğeleri bütüncül kurgular ile ele alınacaktır

Şekil 4.2 Koramaz Vadisi Köyleri

4.7.1. Bağpınar Köyü

Koramaz Vadisinin son köyüdür. Köyün yapısal yerleşimi vadinin iki yamacına yerleşmiştir. Kayadan oyma mağaralar bulunmaktadır. Bazı yapılar ile mağaralar arasında geçişler bulunmaktadır. Yıllar içinde nüfus değişimine bakıldığında zaman, sürekli yaşayan nüfusun azaldığı görülmektedir. 1520 sayımında ise hane sayısının 35'e çıktığı, gayrimüslim hane sayısının ise 23 olduğu bilinmektedir, 1831 yılı kayıtlarında ise köyde mevcut 94 hanenin tümü Müslüman'dır (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2020). Koramaz Vadisinin diğer köyleri gibi Bağpınar köyü de farklı kültürlerle ev sahipliği yapmıştır bu durum bölgedeki yapıların işlevlerine de yansımıştır. Vadideki köylerin hemen hepsinde bulunan kaya oyması yapılara bakıldığında bu köyde de gayrimüslim halkın kilise yapılarını kayalara yaptığı görülmektedir. Köyün, Koramaz Vadisi'nin her iki duvarına kazılmış 14 farklı kilisesi vardır (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2020). Bu yapılardan birinin savunma yapısı olduğu bilinmektedir. Genel kullanım yazın gelip kışın gitme kullanım şekline dönüşmüştür. 2022 nüfus verilerine göre köyde 242 ikamet etmektedir.

Köyde, tarihi cami, tarihi çeşmeler, çok sayıda kaya oyma kilise, kaya yerleşimleri, tarihi köprüler, güvercinlikler bulunmaktadır.

Bağpınar köyünün geleneksel Yapı Malzemesi düzgün kesme taş olup bölgede meslek olarak inşaat işçiliği yaygındır. Bağpınar köyünde bahsi geçen tarihi eserler dışında, kendine özgü süslemeleri, kemerleri, işlenmiş kapıları, işlenmiş taşları yapılarında kullanan çok sayıda görmeye değer yapıları bulunmaktadır. Bağpınar köyünde bu kilise ile toplamda 14 adet kaya kilisesi bulunmaktadır. 3 adet kaya yerleşimi bulunmaktadır (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2020).

4.7.2. Vekse Köyü

Vekse köyünde vadinin kuzey yamaçlarında bulunan kısımlarda güvercinlikler, kaya oyma yerleşimleri ve kiliseleri mevcuttur. Bu yapıların birçok işlev ile kullanıldığı tespit edilmiştir. Mesken-güvercinlik, kilise-güvercinlik, mesken-kilise gibi birçok amaç ile kullanıldığı görülmektedir. Vekse'nin güney duvarında savunma yapısı, besi yeri, güvercinlik, gibi farklı kullanımları içeren sıralı yapılar mevcuttur. Güney, Vadinin karşı yamacı ise yaklaşık 10 m yüksekliğinde, boydan boya bir duvar gibi uzanan kırmızı renkli volkanik kayayla kaplıdır. Bu kayalık duvardaki sayısız kaya yerleşiminin pencere ve kapı deliklerinden esinlenen Vekseliler buraya “Yedi Delikler” ismini vermişler (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2020). Bağpınar ve Vekse köyleri arasında buluna kayalarda çok sayıda kaya oyma güvercinliklere rastlamak mümkündür. Vekse köyünde 5 adet kaya kilisesi, kaya yerleşim yapısı, güvercinlikler ve güney duvarında yapılar olduğu görülmektedir.

Vekse köyünde yapı ölçeğinde Vekse Rum kilisesi bulunmaktadır. Yapı özel şahıslar tarafından kullanılmaktadır ve sağlamlığını kısmen korumaktadır. Yapı kesme taş ile inşa edilmiştir. Eserin 1835'te inşa edildiğini ileri süren araştırmacılar bulunmaktadır (Özbek ve diğ., 2020).

4.7.3. Turan Köyü

Koramaz Vadisinin ana hattına bağlı yan dalları da mevcuttur. Turan köyü bu yan dallardan en derin olanının etrafında kurulmuştur. Turan köyü diğer köylerden farklı olarak defter kayıtlarına göre bir dönem yalnızca Müslüman nüfus bulunmaktadır. 1500 tarihli tahrirde ise ahalisinin tamamı Müslüman olan 37 hane ve 64 nefer idi. 1570'te

köyde yine tamamı Müslüman olan 113 kişi yaşıyordu (Özbek ve diğ., 2020). Yakın zaman nüfus verilerine bakacak olursak 2008 yılında 1329 kişi olan nüfus 2022 yılında 971 kişi olarak kaydedilmiştir. Nüfusun azalma eğiliminde olduğu görülmektedir. Turan köyünde bulunan kaya oyma yapılarında diğer köylere kıyasla daha uzun süre boyunca yaşam devam etmiştir. Bu durum yapıların kullanımında çeşitlilik oluşmasına sebep olmuştur. Aynı zamanda bu yapılar değişime uğrarken farklı dönemlerde ekler de yapılarak dönemsel ihtiyaçlara göre yapılaşmalar devam etmiştir. Bölgede kaya oyması yapılar mevcuttur. Kaya oyması yapıların, mesken ve savunma yapısı olarak kullanıldığı görülmektedir. Yapılar dönem dönem farklı kullanımlara ev sahipliği yapmıştır. Eski Dimitre yerleşimindeki çalışma sırasında toplam 229 kaya yerleşimi tespit edildi, ölçüldü ve haritalandı. Çoğu mesken, besi yeri ve güvercinlik olan bu yapılar arasında 7 kilise ve 6 yeraltı savunma yapısı da vardı. Tüm bu sayılar göz önüne alındığında, Eski Dimitre Köyünün Türkiye’de şimdiye dek araştırılmış en büyük kaya yerleşim kompleksi olduğu aşikardır (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2020). Turan köyünün bir diğer özelliği de kayalar oyulmuş olarak yapılan bu yapıların yakın bir geçmişe kadar kullanılmış olmasıdır. 2 tanesi tescilli olan kaya yerleşimleri birçok Kullanım Amacını bir arada bulunmaktadır.

4.7.4. Ağırnas Köyü

Koramaz Vadisinin doğusunda yer alır. Yerleşim vadinin bir yamacına yapılmıştır. Ağırnas köyü vadi içerisindeki köylerden en gelişmiş olanıdır. Ağırnas köyünün tüm köyler arasında adının en çok geçen ve bilinen köy olmasının sebeplerinden biri Mimar Sinan’ın bu köyde doğup büyümüş olmasıdır. Ağırnas köyünde bugün mevcut olan en eski yapılar 18. ve 19. yüzyıllara tarihlenmekte ise de köyün kuruluş tarihi bilinmemektedir (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2020). Mimar Sinan’ın Ağırnas’ ta yaşadığı 1500 yılında köyde 53 gayrimüslim ve 3 Müslüman hane mevcuttu. 1520 yılında ise bu sayılar 72 gayrimüslim ve 2 Müslüman hane olarak değişmiştir (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2020). İlerleyen yıllarda gayrimüslim nüfus git gide azalmıştır. Ağırnas nüfus olarak da vadinin en kalabalık köyüdür. Bazı dönemlerde nüfus arttığı görülürken azaldığı zamanlar da olmuştur. 2022 nüfus verilerine bakıldığında 2554 kişinin ikamet ettiği görülmektedir.

Ağırnas köyü yer altı şehirleri ile bilinmektedir. Köydeki evler yer altından tüneller ile birbirine bağlıdır. Bölgede bulunan evlerin bir kısmı kayalara oyulmuştur.

Evlerin yer altında olan mekanları da halen mevcuttur ve kullanılmaktadır. Yer altı şehirleri, kaya yerleşimleri, güvercinlikleri, bulunmaktadır. Tüm bu yapılar zaman içerisinde farklı kullanımlara ev sahipliği yapmıştır. Köyün diğer adı da taşörendir. Bölgede taş işçiliği ve taş kullanımı da fazladır.

Ağırnas köyünü altında yer yer birbirine bağlı yer yer ayrı olmak üzere çok sayıda yeraltı şehri bulunmaktadır. Kaya yerleşimleri, güvercinlikleri, kiliseleri, seteni, kendine has mimari özellikleri barındıran bütün yapıları içerisinde bulundurmaktadır. Köyde inşa edilen ilk binalardan hiçbir iz kalmadığı açıktır ve bize ulaşan en eski binalar on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllar arasında inşa edilmiş gibi görünmektedir (COMERT, 2008).

Tüm köydeki en eski ve tarihi açıdan en önemli yapılardan biri, eski yerleşim ile yeni yerleşim merkezi arasındaki sınırda bulunan ve 1857 yılına dayanan bir Ermeni Katolik kilisesi olan Agios Prokopios kilisesidir. Çağdaş dönemin geleneksel teknikleriyle yığma olarak inşa edilen bu yapı, bu köydeki Hristiyan toplulukların varlığını belgeleyen tek yapı değildir. Aslında, kasabanın hemen yakınında bulunan, kesinlikle daha eski dönemlere tarihlenen kaya yapıları, kiliseler ve Hristiyan inananların kabulü için kazılmış alanlar vardır. Bu nedenle bu ortamlar ibadet yerlerini, aynı zamanda baskınlara ve İslami istilalara karşı savunmayı da temsil eder (Giustiniani, 2016). Bu topraklarda Hristiyan cemaatlerin varlığı, 1500 yılında Ağırnas köyünde 53 Hristiyan ve 3 Müslüman ailenin bulunduğunu belgeleyen Osmanlı nüfus ve vergi kayıtları tarafından da doğrulanmaktadır. 1584'e geldiğinde Hristiyan ve Müslüman aileler arasında aile sayısı 189'a yükselirken, daha yakın zamanlarda büyüme durdu, ancak 1834 nüfus sayımının gösterdiği gibi, 28 Hristiyan aile ve 14 Müslüman aile olmak üzere küçük bir topluluk hala mevcuttu (Cömert, 2008).

4.7.5. Küçük Bürüngüz Köyü

Tahrir Defteri'ne göre 1500 yılında tümü gayrimüslim 12 hane iken 1520 de 22 hane olmuş. 1831 nüfus sayımında ise köyde bulunan 34 hanenin tümü, yaşanan göçler veya din değiştirmeler sonucunda Müslüman olmuştur (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2020). Köyde 2022 verilerine göre 351 kişi ikamet etmektedir. Küçük Bürüngüz köyünde farklı amaçlar ile kullanılmış kaya yerleşimleri bulunmaktadır. Mesken amacı, besi yeri, savunma amaçlı kaya yerleşimleri görülmektedir. Bölgede bulunan yapılar erozyon gibi doğa olayları ve tüm köylerde görüldüğü üzere define avcılığı nedeniyle tahrip olmuştur.

4.7.6. Subaşı Köyü

Koramaz Vadisinin düz bir sırtına yerleşmiştir. 2022 nüfus verilerine göre 252 kişi ikamet etmektedir. Birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. 1500lü yıllarda nüfusun tamamı gayrimüslimlerden oluşmaktadır. Güvercinlik, çeşme, kilise, köprü, kaya yerleşimi ve kiliseleri bulundurmaktadır.

4.7.7. Büyük Bürüngüz Köyü

Büyük Bürüngüz köyü vadinin başlangıç köyüdür. Kayserinin doğusunda ve 30km uzaklıkta olan köy aynı zamanda vadinin en büyük köyüdür. Vadinin bir yamacına kurulmuştur. Ağırnas' ta olduğu gibi tüm evlerin alt yer altı şehirleri ile birbirine bağlı olduğu düşünülmektedir. 16.yy.da gayrimüslim ve Müslüman halkın bir arada yaşadığı bilinmektedir.2022 yılı nüfus verilerine göre 427 kişi ikamet etmektedir. Nüfusun git gide azaldığı görülse de köyün yazlık gibi kullanmasından dolayı yazın köyde bulunanların sayısı artmaktadır. Kilise katıntısı ve kilise yapısına rastlanmayan köyde gösterişli evler, çeşmeler, camiler bulunmaktadır.

4.8. Koramaz Vadisi Kültürel Miraslar ve Özellikleri

Çalışmanın bu bölümünde alan çalışmaları ve literatür taramaları sonucunda elde edilen verilere dayanarak belirlenen yapıların genel özelliklerinden bahsedilmektedir. Yapılara kimlik numaraları verilerek, tescil durumları, yapı türleri, yapım teknikleri, korunma durumlar ve işlevsel özgünlerine ait bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Yapım tekniği olarak bölgenin geleneksel yapı malzemesi olan taş malzeme kullanılmış olup bazı yapılar kayaya oyularak inşa edilmiştir. Okullar, köprüler, güvercinlikler ve kaya yerleşimleri kamusal yapı sınıfında, konutlar sivil mimari yapısı sınıfında, çeşmeler su yapısı sınıfında, camiler ve kiliseler dini yapı sınıfında değerlendirilmiştir. Tescil durumu tescilli ve tescilsiz olmak üzere iki sınıfa ayrılmıştır. Bölgede bulunan yapıların korunma durumları yerinde yapılan çalışmalar ile edilen bulgular sonucunda iyi, orta ve kötü olmak üzere üç sınıfa ayrılmıştır. Özgünlük durumu kültürel mirasın özgün işlevini yitirmesi veya özgün kullanımına uygun şekilde bulunması göz önünde bulundurularak iki sınıfta incelenmiştir.

YAPI KİMLİĞİ	TESCİL DURUMU	YAPI TÜRÜ	YAPIM TEKNİĞİ	KORUNMA DURUMU	ÖZGÜNLÜK
KV1	Tescilli	Dini Yapı	Taş+ Ahşap	İyi	Özgün
KV2	Tescilli	Su Yapısı	Taş	İyi	Özgün
KV3	Tescilsiz	Su Yapısı	Taş	İyi	Özgün
KV4	Tescilli	Kamusal Yapı	Taş	İyi	Özgün
KV5	Tescilli	Dini Yapı	Kaya	Kötü	Özgün Değil
KV6	Tescilli	Su Yapısı	Taş	İyi	Özgün
KV7	Tescilsiz	Kamusal Yapı	Taş	İyi	Özgün değil
KV8	Tescilsiz	Kamusal Yapı	Taş	Orta	Özgün
KV9	Tescilli	Sivil Mimari	Taş	Orta	Özgün
KV10	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	Orta	Özgün
KV11	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	Kötü	Özgün
KV12	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV13	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV14	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	Orta	Özgün
KV15	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	Orta	Özgün
KV16	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	Orta	Özgün
KV17	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV18	Tescilli	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV19	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	Orta	Özgün
KV20	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV21	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	Orta	Özgün
KV22	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV23	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	Orta	Özgün
KV24	Tescilli	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV25	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV26	Tescilli	Kamusal Yapı	Taş	İyi	Özgün
KV27	Tescilli	Dini Yapı	Taş	İyi	Özgün Değil
KV28	Tescilli	Kamusal Yapı	Taş	Kötü	Özgün Değil
KV29	Tescilli	Kamusal Yapı	Taş	Orta	Özgün
KV30	Tescilli	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV31	Tescilli	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV32	Tescilli	Sivil Mimari	Taş	Orta	Özgün
KV33	Tescilli	Sivil Mimari	Taş	Orta	Özgün
KV34	Tescilli	Sivil Mimari	Taş	Kötü	Özgün
KV35	Tescilli	Sivil Mimari	Taş	Orta	Özgün
KV36	Tescilli	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV37	Tescilli	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV38	Tescilli	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV39	Tescilli	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV40	Tescilli	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV41	Tescilli	Sivil Mimari	Taş	Orta	Özgün
KV42	Tescilli	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV43	Tescilli	Kamusal Yapı	Kaya	Kötü	Özgün Değil
KV44	Tescilli	Kamusal Yapı	Taş	İyi	Özgün Değil
KV45	Tescilsiz	Su Yapısı	Taş	İyi	Özgün
KV46	Tescilli	Su Yapısı	Taş	İyi	Özgün
KV47	Tescilli	Kamusal Yapı	Taş	İyi	Özgün Değil
KV48	Tescilli	Kamusal Yapı	Taş	Orta	Özgün Değil

KV49	Tescilli	Kamusal Yapı	Taş	Orta	Özgün Değil
KV50	Tescilli	Dini Yapı	Taş	Orta	Özgün Değil
KV51	Tescilli	Sivil Mimari	Taş+ Kaya	İyi	Özgün Değil
KV52	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün Değil
KV53	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	Kötü	Özgün
KV54	Tescilli	Sivil Mimari	Taş	Kötü	Özgün
KV55	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV56	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV57	Tescilli	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV58	Tescilli	Sivil Mimari	Taş	Orta	Özgün
KV59	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV60	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	Orta	Özgün
KV61	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	Orta	Özgün
KV62	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV63	Tescilli	Sivil Mimari	Taş	Orta	Özgün
KV64	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	Orta	Özgün
KV65	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	Orta	Özgün
KV66	Tescilli	Kamusal Yapı	Kaya	Kötü	Özgün Değil
KV67	Tescilli	Su Yapısı	Taş	İyi	Özgün
KV68	Tescilsiz	Sivil+ Dini Yapı	Kaya	Kötü	Özgün Değil
KV69	Tescilli	Kamusal Yapı	Taş	İyi	Özgün
KV70	Tescilli	Kamusal Yapı	Taş	Orta	Özgün
KV71	Tescilli	Kamusal Yapı	Taş	İyi	Özgün Değil
KV72	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV73	Tescilli	Su Yapısı	Taş	İyi	Özgün
KV74	Tescilli	Su Yapısı	Taş	İyi	Özgün
KV75	Tescilli	Su Yapısı	Taş	İyi	Özgün
KV76	Tescilli	Dini Yapı	Taş	İyi	Özgün
KV77	Tescilli	Dini Yapı	Taş	İyi	Özgün
KV78	Tescilli	Dini Yapı	Taş	İyi	Özgün
KV79	Tescilli	Sivil Mimari	Taş	Orta	Özgün
KV80	Tescilli	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV81	Tescilli	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV82	Tescilli	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV83	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV84	Tescilli	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV85	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV86	Tescilli	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV87	Tescilli	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV88	Tescilli	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV89	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV90	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV91	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün
KV92	Tescilsiz	Sivil Mimari	Taş	İyi	Özgün

Tablo 4.1 Kültürel miras tablosu

4.8.1. Columbarium ve güvercinlikler

Yazlık (2019) Çalışmasında Columbarium mezarlar kapıları kapalı, toplu defin anıtları olarak tanımlamıştır. Bu yapıların iç duvarlarına kazılmış olan mezar nişlerine yakılmış olan ölünün külleri bir toprak kap içerisine yerleştirilerek dizilirdi. Columbarium mezarlar, elit olmayan Roma vatandaşlarının, genellikle de kölelerin ve aristokrat evlerinde hizmet eden sonradan özgürleşmiş kölelerin küllerinin saklandığı toplu mezar alanlarıdır. Columbarium mezarlar mimari tasarım olarak gömü nişlerinin benzer veya eşit şekil ve büyüklükte yapıldığı yapılardır. Her bir urne nişinin genellikle pişmiş topraktan yapılmış, ağzı kapatılmış ve genellikle iki tane ölü külü saklama kabı (urne) içerdği bilinmektedir (Yazlık, 2019).

Koramaz vadisinin çok kültürlü yapısı sonucunda bölgede bulunan diğer kaya oyma yapılar gibi columbariumlarında zamanla farklı amaçlarda kullanıldığı görülmektedir. Bölgede bulunan güvercinlikler ile benzer yapı özellikleri göstermektedir. Koramaz vadisinde bulunan güvercinlikler bölge halkı için güvercin gübrelerinin ticari bir gelir kaynağıdır. columbarium mezarların hemen hemen tamamı tavanlarında sonradan açıldığı çok açık görülen, içindeki zarif işçiliği bozarak özensizce kırılarak açıldığı anlaşılan ve merkezde olmayan baca delikleri ile güvercinlik olarak kullanılmışlardır (Yazlık, 2019). Oluşturulan haritalarda güvercinlikler kamusal yapı olarak değerlendirilmiştir.

Fotoğraf 4.2 Columbarium mezarı (Yazlık, 2019)

Fotoğraf 4.3 KV70 Subaşı Köyü güvercinlik

Fotoğraf 4.4 KV29 Vekse Köyü güvercinlik

4.8.2. Kaya yerleşimleri ve kaya kiliseleri

Koramaz Vadisi'nde içerisinde yer alan fresklerden, nişlerden ve yapılaş şekillerinden yola çıkarak Bizans Dönemi'ne tarihlenen şu ana kadar tespit edilmiş toplamda 42 adet kaya kilise bulunmaktadır. Bunlardan içerisinde yer alan freskleri en iyi korunmuş ve günümüze kadar ulaşabilmiş en önemli kilise daha önce N. Karakaya tarafından Ispıdın Kaya Kilisesi olarak takdim edilmiş kilisedir (Yazlık, 2019). Bölgedeki kayalara oyulmuş yapılar sadece evler, ahırlar, kuyular, mezarlar ve kiliselerle sınırlı değildir. Ayrıca kayaların içinde yer alan manastırlar, su kemerleri, sarnıçlar ve hatta arı kovanları bulunmaktadır ve Kayseri bölgesinin farklı bölgelerinde gözlemlenen bu kayaya oymalı yapılar günümüze kadar sürekli olarak kullanılmaktadır (Gilli & Yamaç, in press.) (Yamaç, 2021). Sürekli kullanıldığı ve zaman içinde devamlı değiştirildiği için bu kaya yapılarını tarihlemek çok zor olsa da uzmanlar vadide bulunan bazı kaya oyması kiliseleri X. – XI. yüzyıllara tarihlemektedirler (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2020). Koramaz Vadisi'nin beş köyünde ve çevresinde 42 farklı kaya kilisesi bulunuyor. Çoğu, bu dönemde Bizans İmparatorluğu'nda bir gelenek olan, süslemesiz, “aile tipi” küçük kiliseler olarak kabul edilse de çok azı büyük ve fresklidir. Bu 42 kiliseden sadece ikisi daha önce yayınlanmıştı. Koramaz Vadisi köylerine göre kaya kiliselerinin listesi aşağıdaki tablodaki gibidir (Yamaç, 2021).

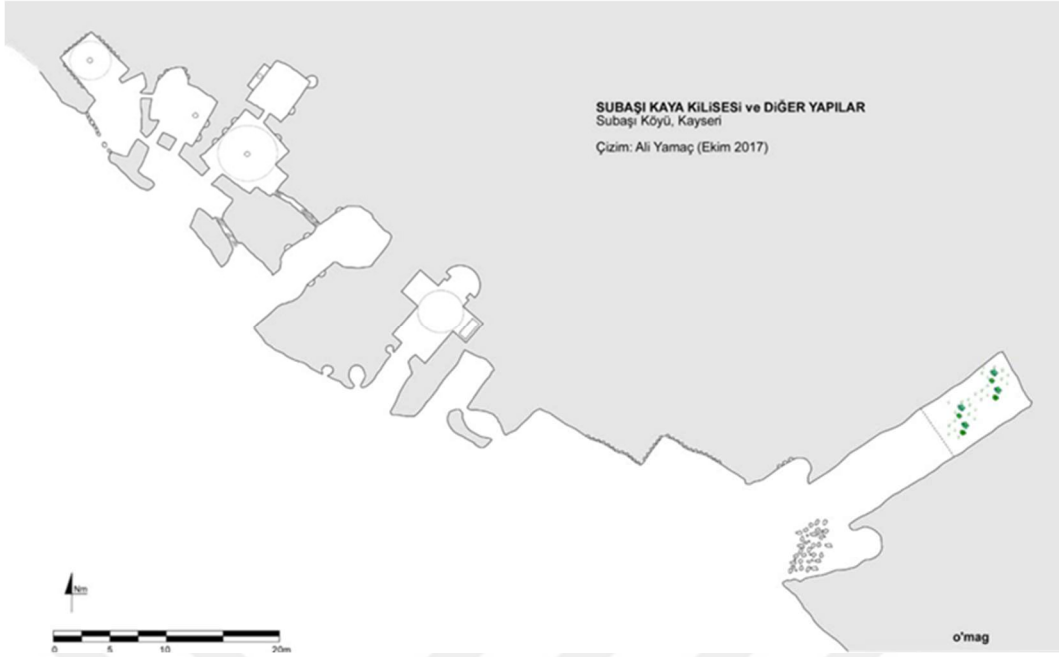
Köy	Kiliselerin Sayısı
Büyük Bürüngüz	-
Subaşı	1 (manastır)
Küçük Bürüngüz	-
Ağırnas	15
Dimitre (Turan)	7
Vekse	5
Ispıdın (Bağpınar)	14

Tablo 4.2 Kilise sayıları (Yamaç, 2021)

Bağpınar 'da bulunan kaya kilisesi tüflü kayalara oyularak yapılmıştır ve duvarlarında bulunan Hz. İsa'nın hayatıyla ilgili freskolardan anlaşıldığı üzere 11-12. Yüzyılda yapıldığı düşünülmektedir (Özbek ve Arslan, 2008). Freskli olan tek kilise Bağpınar kaya kilisesidir (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2020). Dimitre köyündeki vadinin bir yan kolunda bulunan kaya yerleşimleri köy afet riski yaşayana kadar kullanılmıştır ve oldukça fazladır. Yapılan araştırmalar sonucunda 229 kaya yerleşimi tespit edilmiştir. Bu yerleşimler birçok işlevi bir arada bulundurmaktadır ve yapılar yer yer çok katlı olabilmektedir. Çoğu mesken, besi yeri ve güvercinlik olan bu yapılar arasında 7 kilise ve 6 yeraltı savunma yapısı da vardı. Tüm bu sayılar göz önüne alındığında, Eski Dimitre Köyünün Türkiye'de şimdiye dek araştırılmış en büyük kaya yerleşim kompleksi olduğu aşıkardır (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2020). Küçük Bürüngüzde; köyün 400 m kadar batısında, Koramaz Vadisi'nin kayalık yamaçlarında bulunan ve kuzey – güney aksında toplam 200 m uzunluğunda bir hatta yayılan bu ufak kaya yerleşim grubu toplam olarak sekiz farklı yapıyı içermektedir. Çoğunun mesken veya besi yeri olduğu belirgin olan bu yapıların üç tanesinde tüneller vasıtasıyla ulaşılan ufak savunma mekanları mevcuttur ve tahrip edilmiştir (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2020). Subaşı köyündeki bu yapı kompleksi, küçük bir topluluğa ait mesken olmalıdır. Kilise, tören salonu, ahır, güvercinlik, mutfak ve yaşam birimleri ile bir bütünlük gösteren bu kompleksi genelde 10-11. yüzyıla tarihlemek mümkündür (Karakaya, 2014).

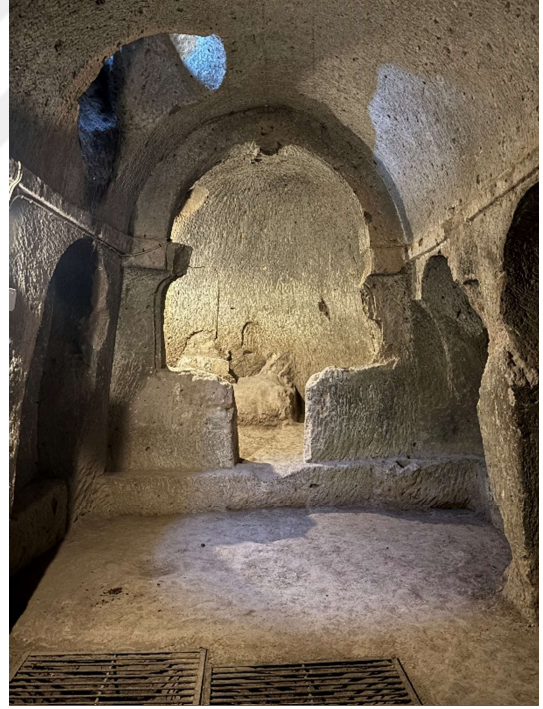
Fotoğraf 4.5 KV66 K.Bürüngüz Köyü Kaya yerleşimi ve kaya kilisesi (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2020)

Fotoğraf 4.6 KV68 Subaşı Köyü kaya yerleşimi ve kilisesi (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2020)

Fotoğraf 4.7 KV5 Bağpınar köyü kaya kilisesi (Özbek & Arslan, 2008)

Fotoğraf 4.9 KV49 Ağırnas Köyü Yer Altı Şehri ve Kilise

Fotoğraf 4.8 KV43 Turan Köyü kaya yerleşimi ve kilisesi (Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2020)

4.8.3. Camiler

Koramaz vadisinde bulunan bütün camilerin inşa malzemesi kesme taştır. Büyük Bürüngüz Köyü'ndeki üç camiden Alaüddevle ve Mütevellî camileri küçük birer mescit olarak inşa edilmişlerdir. Daniş Ali Bey Camii diğer iki camilerden farklı bir plan şeması göstermekte olup zaviyeli ve türbeli bir camidir Daniş Ali Bey Caminin bir diğer özelliği farklı yıllarda yapılmış olan eklemeler ile büyütülmüş olmasıdır. Bağpınar cami ve Mütevellî Camii hariç diğer iki camide son cemaat yeri yoktur. Mütevellî Camii son cemaat yeri klâsik anlayışın dışında üç tarafı duvarla kapatılmış ve iki katlıdır (Denktaş, 1996). Camilerin hepsinde köşk minare bulunmaktadır. Büyük Bürüngüz köyünde bulunan Camilerin hepsinin üzeri farklı sayıdaki takviye kemerleriyle desteklenen beşik tonoz ile örtülmüşken (Denktaş, 1996), Bağpınar caminin tavanı ahşap direkler ile desteklenerek düz dam ile örtülmüştür (Özbek ve Arslan, 2008). Camilerin tamamı sağlam ve ibadete açık durumdadır.

Köy	Camilerin sayısı
Büyük Bürüngüz	3
Subaşı	-
Küçük Bürüngüz	-
Ağırnas	-
Dimitre (Turan)	-
Vekse	-
Ispıdın (Bağpınar)	1

Tablo 4.3 Cami sayıları

Fotoğraf 4.10 KV1 Bağpınar Köyü cami

**Fotoğraf 4.11 KV76 B.Bürüngüz Köyü
Alaüddevle Cami**

**Fotoğraf 4.12 KV77 B.Bürüngüz Köyü Daniş
Ali Bey Cami**

**Fotoğraf 4.13 KV78 B.Bürüngüz Köyü
Mütevelli Cami**

4.8.4. Okullar

19. yüzyıl ve 20. Yüzyıl nüfus kayıtlarına bakıldığında Koramaz bölgesinde nüfus artışıları yaşandığı görülmektedir. Bu durum bölgede yeni yapı türlerinin oluşmasını sağlamıştır. Koramaz bölgesi köylerinde de pek çok sıbyan mektepleri açılmıştır. Buna göre Ispıdın'da 1910-1911,  sk b 'de 1906, Ağırnas'da 1911 yılında İttihat ve Terakki Mektebi ( zbek, Y., 2011) açılmıştır. Bunların dışında y re köylerinde gayrimüslimler tarafından kullanılan okullar da bulunmaktadır (Koç, 2012).

Köy	1840 Yılı Nüfus	1945 Yılı Nüfus
Ispıdın (Bağpınar)	194	587
Vekse	93	925
Dimitre (Turan)	359	925
Ağırnas	422	1835
Küçük Bürüngüz	91	332
�sk�b� (Subaşı)	106	416
Büyük Bürüngüz	452	1232

Tablo 4.4 Nüfus sayıları ( zbek ve diğ, 2020)

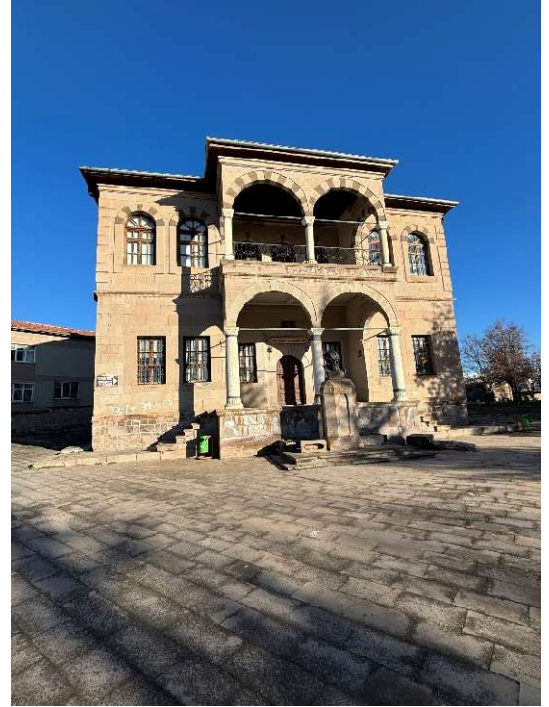
Bağpınar (Ispıdın), Subaşı (Üskübü) ve Ağırnas köyünde bulunan okulların yapım tarihlerine bakıldığında birbirlerine yakın tarihlerde yapıldığı görülmektedir. Aynı dönemde yapılmasının sebebiyle benzer yapı özellikleri göstermektedir. Düzgün kesme taş kullanılarak inşa edilmiştir. Vekse mahallesinde bulunan okul diğerlerinde daha sonra 1946 da inşa edilmiştir. Bağpınar ve Vekse köylerindeki okullar tek katlı iken Subaşı ve Ağırnas köylerinde bulunan okullar iki katlıdır ve giriş kısmında üç sütun ayak üzerine iki kemerli sundurma yapılmıştır. Okullar haritalar üzerinde kamusal yapı olarak değerlendirilmiştir.

Köy	Okul Sayısı
Büyük Bürüngüz	-
Subaşı	1
Küçük Bürüngüz	-
Ağırnas	1
Dimitre (Turan)	-
Vekse	1
Ispıdın (Bağpınar)	1

Tablo 4.5 Okul sayıları

Fotoğraf 4.14 KV71 Subaşı Köyü İlkokulu

Fotoğraf 4.15 KV44 Ağırnas Köyü İttihat ve Terakki Mektebi

Fotoğraf 4.16 KV28 Vekse Köyü Okulu

Fotoğraf 4.17 KV7 Bağpınar Köyü İlkokulu

4.8.5. Sivil mimari yapıları konutlar

Bölgenin ana yapı malzemesi kesme taş ve ahşap olup konutlar kesme taş ve ahşap kullanılarak inşa edilmiştir. Yapıların yerleşiminin, vadi yamacına kurulmuş olan köylerde topoğrafyaya uyduğu görülmektedir. Yol ve sokak dokuları ile konutların ilişkisinde vadinin konumu ve arazi şekilleri etkili olmuştur. Eğime dik ve paralel olan sokak dokusu olduğu görülmektedir. Konutlar genellikle tek katlı veya zemin ve birinci kat olmak üzere iki katlı olarak inşa edilmiştir. Bahçe ve avluları bulunmaktadır. Yapılar genellikle yalın formda ve birbiri ile uyum içerisinde inşa edilmiştir. Sokak ile yapı dış cephesi arasında, sokak içerisinde hem yüz olarak devam eden düşeyde ve yatayda bir boşlukla tanımlanmış sokak parçası ya da sokağın devamında başka bir arayüzle bütünsel bir hat oluşturan bir ilişki kurulmaktadır (Koç, 2012). Yörede geçerli olan mimari anlayış, mimari kültür ve bunlara bağlı olarak üretilen binaların kütle düzenleri, kapı-pencere açıklıklarının oranlar ve taşın kullanım biçimi büyük bir benzerlik gösterir. Duvar köşeleri, söveler, silmeler, saçak frizleri, dam parapetleri, kapı ve pencere kenarlar muntazam, sert çizgilere sahiptir. Her evin mutlaka bir avlusu, bahçesi, tıraçası, balkonu veya vadiyle görsel ilişki kuran birkaç açık veya yar açık mekanı vardır (İmamoğlu, 2010). Vekse ve büyük Bürüngüz köylerinde yerleşim yoğunluğu olmasından dolayı sokakların iki tarafında konut yerleşimi olduğu görülmektedir. Bağpınar ve Ağırnas

köylerinde bu durum yerini sokağın bir cephesinde konut varken diğer tarafında bahçe yerleşimi şeklindedir. Büyük Bürüngüz ve Vekse’de yolun etrafında sıralanmış olan zemin ve birinci kattan oluşan yapıların çıkmalı olduğu görülmektedir. Çıkmalının 3 tarafında pencere bulunmaktadır ve ahşap payandalar ile desteklenmiştir. Bağpınar köyünde de iki katlı ve çıkmalı konutlar gözlemlenmektedir. Köylerde bulunan yapıların tamamında bütünsel ve geleneksel bir yapı dilidir. Konutlar haritalandırma çalışmasında sivil mimari yapılar olarak değerlendirilmiştir.

Köy	Konut Sayısı
Büyük Bürüngüz	14
Subaşı	1
Küçük Bürüngüz	-
Ağırnas	13
Dimitre (Turan)	-
Vekse	13
Ispıdın (Bağpınar)	17

Tablo 4.6 Konut sayıları

Fotoğraf 4.18 KV9 Bağpınar Köyü konak

Fotoğraf 4.19 KV10 Bağpınar Köyü konut

Fotoğraf 4.20 KV11 Bağpınar Köyü konut

Fotoğraf 4.21 KV12 Bağpınar Köyü konut

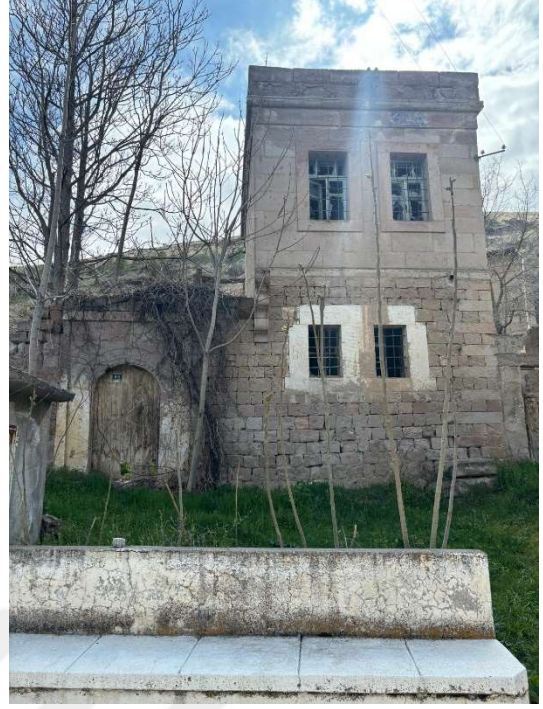
Fotoğraf 4.22 KV13 Bağpınar Köyü konut

Fotoğraf 4.23 KV14 Bağpınar Köyü konut

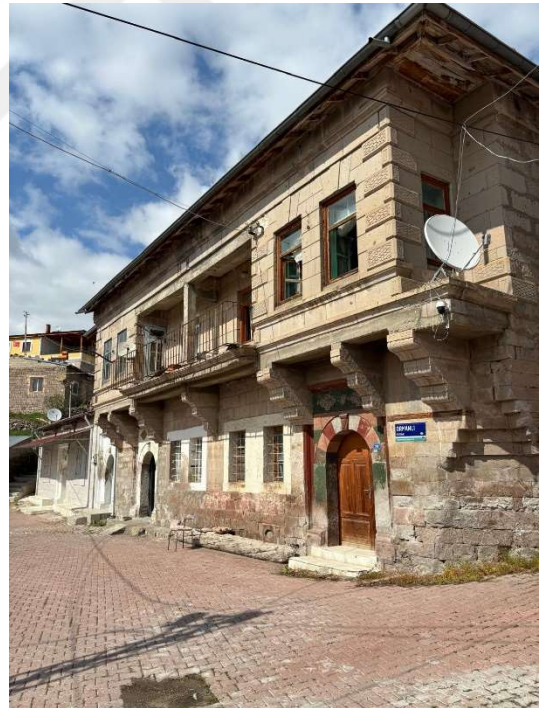
Fotoğraf 4.24 KV15 Bağpınar Köyü konut

Fotoğraf 4.25 KV16 Bağpınar Köyü konut

Fotoğraf 4.26 KV17 Bağpınar Köyü konut

Fotoğraf 4.27 KV18 Bağpınar Köyü konut

Fotoğraf 4.28 KV19 Bağpınar Köyü konut

Fotoğraf 4.29 KV20 Bağpınar Köyü konut

Fotoğraf 4.30 KV21 Bağpınar Köyü konut

Fotoğraf 4.31 KV22 Bağpınar Köyü konut

Fotoğraf 4.32 KV23 Bağpınar Köyü konut

Fotoğraf 4.33 KV24 Vekse Köyü Konut

Fotoğraf 4.34 KV25 Bağpınar Köyü konut

Fotoğraf 4.35 KV30 Bağpınar Köyü konut

Fotoğraf 4.36 KV31 Vekse Köyü Konut

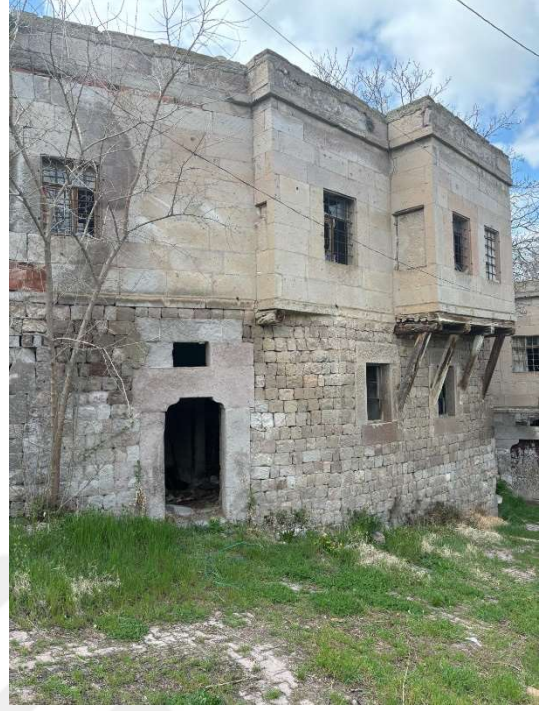
Fotoğraf 4.37 KV32 Vekse Köyü Konut

Fotoğraf 4.38 KV33 Vekse Köyü konut (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu, 2022)

Fotoğraf 4.39 KV34 Vekse Köyü konut

Fotoğraf 4.40 KV35 Vekse Köyü konut

Fotoğraf 4.41 KV36 Vekse Köyü konut

Fotoğraf 4.42 KV37 Vekse Köyü konut

Fotoğraf 4.43 KV38 Vekse Köyü konut

Fotoğraf 4.44 KV39 Vekse Köyü konut

Fotoğraf 4.45 KV40 Vekse Köyü konut

Fotoğraf 4.46 KV41 Vekse Köyü konut

Fotoğraf 4.47 KV42 Vekse Köyü konut

Fotoğraf 4.48 KV51 Ağırnas Mimar Sinan Evi

Fotoğraf 4.49 KV52 Ağırnas Mustafa Bey Konağı

Fotoğraf 4.50 KV53 Ağırnas Köyü yapı kalıntısı

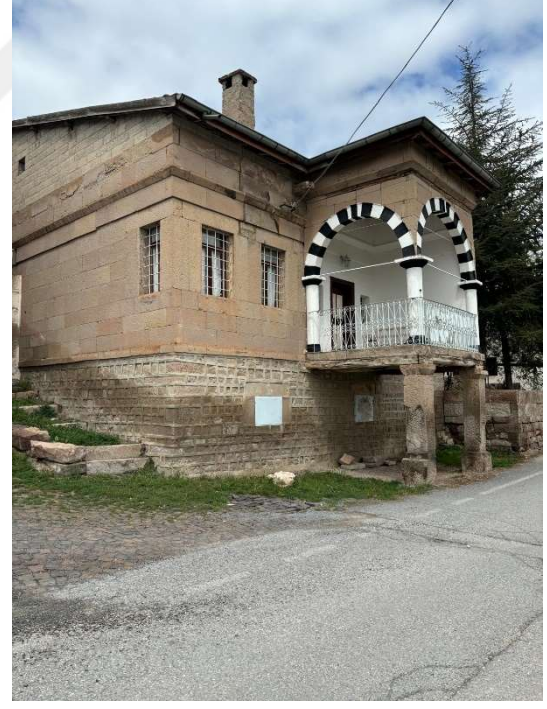
Fotoğraf 4.51 KV54 Ağırnas Köyü yapı kalıntısı

Fotoğraf 4.52 KV55 Ağırnas Köyü konut

Fotoğraf 4.53 KV56 Ağırnas Köyü konut

Fotoğraf 4.54 KV57 Ağırnas Köyü konut

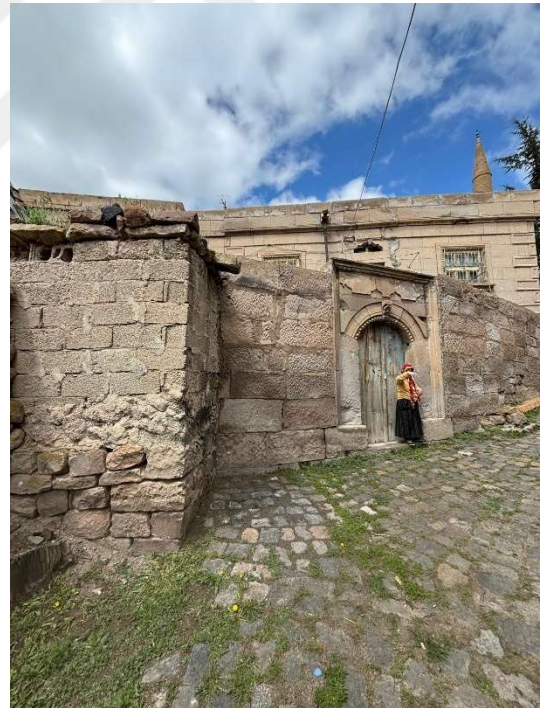
Fotoğraf 4.55 KV58 Ağırnas Köyü konut

Fotoğraf 4.56 KV59 Ağırnas Köyü konut

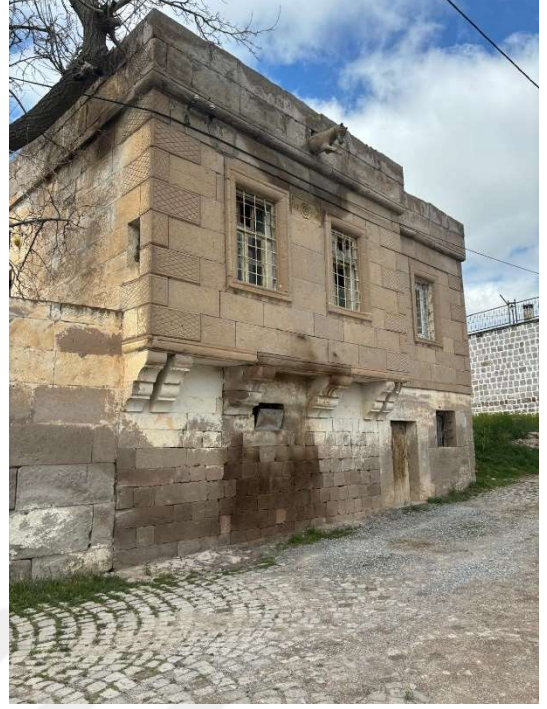
Fotoğraf 4.57 KV60 Ağırnas Köyü konut

Fotoğraf 4.58 KV61 Ağırnas Köyü konut

Fotoğraf 4.59 KV62 Ağırnas Köyü konut

Fotoğraf 4.60 KV63 Ağırnas Köyü konut

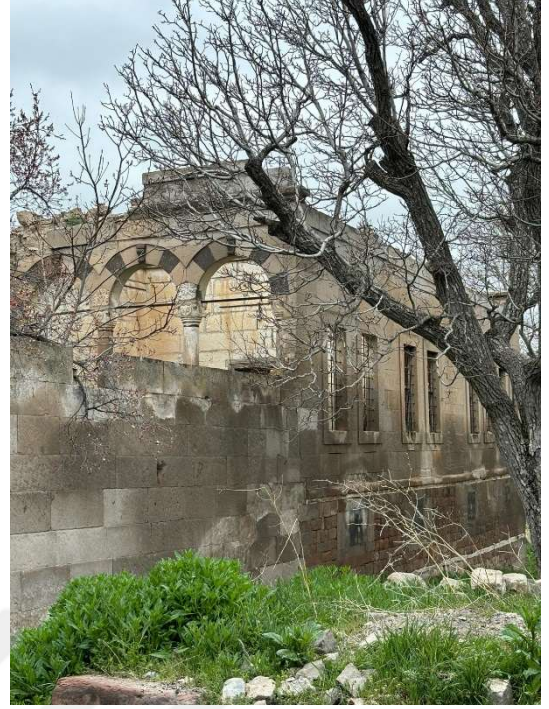
Fotoğraf 4.61 KV64 Ağırnas Köyü konut

Fotoğraf 4.62 KV65 Ağırnas Köyü konut

Fotoğraf 4.63 KV72 Subaşı Köyü konut

Fotoğraf 4.64 KV79 B.Bürüngüz Köyü konak

Fotoğraf 4.65 KV80 B.Bürüngüz Köyü konut

Fotoğraf 4.66 KV81 B.Bürüngüz Köyü konut

Fotoğraf 4.67 KV82 B.Bürüngüz Köyü konut

Fotoğraf 4.68 KV83 B.Bürüngüz Köyü konut

Fotoğraf 4.69 KV84 B.Bürüngüz Köyü konut

Fotoğraf 4.70 KV85 B.Bürüngüz Köyü konut

Fotoğraf 4.71 KV86 B.Bürüngüz Köyü konut

Fotoğraf 4.72 KV87 B.Bürüngüz Köyü konut

Fotoğraf 4.73 KV88 B.Bürüngüz Köyü konut

Fotoğraf 4.74 KV89 B.Bürüngüz Köyü konut

Fotoğraf 4.75 KV90 B.Bürüngüz Köyü konut

Fotoğraf 4.76 KV91 B.Bürüngüz Köyü konut

Fotoğraf 4.77 KV92 B.Bürüngüz Köyü konut

4.8.6. Su yapıları çeşmeler

Koramaz vadisinde bulunan bütün çeşmeler düzgün kesme taş kullanılarak inşa edilmiştir. Vadide bulunan diğer çeşmelerden farklı olarak Büyük Bürüngüz 'de bulunan Meydan ve Yazıcı çeşmeleri Baldaken formda inşa edilmişlerdir. Her iki çeşmenin güney cepheleri bir duvarla kapatılmış olup diğer cepheleri birer sivri kemerle dışarı açılmaktadır. Her iki çeşmenin üzerleri kubbe ile örtülmüş olup kubbelerinin tepelerine taştan alemler yerleştirilmiştir (Denктаş, 1996). Vadide bulunan diğer çeşmeler tek kemerli ve tek cephelidir.

Köy	Çeşme Sayısı
Büyük Bürüngüz	3
Subaşı	1
Küçük Bürüngüz	-
Ağırnas	2
Dimitre (Turan)	-
Vekse	-
Ispıdın (Bağpınar)	3

Tablo 4.7 Çeşme sayıları

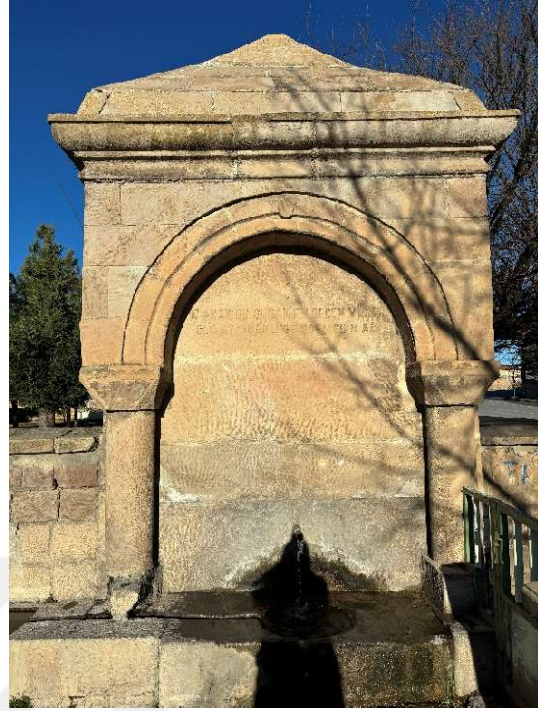
Fotoğraf 4.38 KV2 Bağpınar Köyü Cami çeşmesi

Fotoğraf 4.79 KV3 Bağpınar Köyü Aşağı Çeşme

Fotoğraf 4.40 KV6 Bağpınar Köyü çeşme

Fotoğraf 4.81 KV45 Ağırnas Köyü Meydan Çeşmesi

Fotoğraf 4.82 KV46 Ağırnas Köyü Mimar Sinan Çeşmesi

Fotoğraf 4.83 KV67 Subaşı Köyü Meydan Çeşmesi

**Fotoğraf 4.84 KV73 B.Bürüngüz Köyü
Meydan Çeşmesi**

**Fotoğraf 4.85 KV74 B.Bürüngüz Köyü Yazıcı
Çeşmesi**

**Fotoğraf 4.86 KV75 B.Bürüngüz Köyü
Mütevelli Çeşmesi**

4.8.7. Kiliseler

Ağırnas Köyünde bulunan Agios Prokopios kilisesi ile Vekse köyünde bulunan Panagia Kilisesi Ortodoks kilisesidir. Agios Prokopios kilisesi 1857 yılında, Panagia Kilisesi 1835 yılında inşa edilmiştir (Açıkgöz, 2007). Yapısal, zemin, dış etkenlerden kaynaklı bozulmalar oluşan kiliseler özgün işlevlerin yitirerek zaman içinde farklı kullanımları görülse de iki kilise de şu an kullanılmamaktadır.

Köy	Kilise Sayısı
Büyük Bürüngüz	-
Subaşı	-
Küçük Bürüngüz	-
Ağırnas	1
Dimitre (Turan)	-
Vekse	1
Ispıdın (Bağpınar)	-

Tablo 4.8 Kilise sayıları

Fotoğraf 4.87 KV27 Vekse Köyü Panagia Rum Kilisesi

Fotoğraf 4.88 KV50 Ağırnas Köyü Agios Prokopios Kilisesi

4.8.8. Taş köprüler

Orta çağın önemli şehirlerinden biri olan Kayseri’de taş köprülere bakıldığında toplumun gelişimine paralel olarak ulaşım sistemi üzerinde yer alan bu yapılar ticari, iktisadi, askeri, sosyal ve kültürel konulara hizmet eden eserlerdir ve kültür tarihimizin tamamlayıcı unsuru haline gelmişlerdir (Sert, 2010). Koramaz vadisinde bulunan köprülerde bölgenin geleneksel yapı malzemesi olan düzgün kesme taş ve kaba yonu taş kullanılarak inşa edilmiştir. Bağpınar, Vekse ve Subaşı mahallelerinde taş köprüler bulunmaktadır ve kullanılmaya devam etmektedir. Mahallenin ortasından geçen Koramaz çayının üzerinde mahallenin güney ve kuzey bağlantısını sağlayan Bağpınar yukarı köprü sivri kemerli iki gözlüdür. Sivri kemerin kilit taşının üzerindeki orta babanın alt bölümünde “Maşallah” ibaresinden H. (Hicri) 1300’lü yıllarda inşa edilmiş olabileceğini Çağrıştırmaktadır (Özbek & Arslan, 2008). Mahallenin kuzey batısında yer alan ve yapım tarihi bilinmeyen Vekse köprüsü de tek gözlü ve yuvarlak kemerlidir. Subaşı mahallesinin giriş kısmında yer alan Subaşı köprüsü ise yuvarlak kemerli ve düzdür. 18.yüzyılda yapılmış olabileceği veya daha önce yapılmış ise bu yüzyılda onarılmış olabileceği düşünülmektedir (Özbek & Arslan, 2008). Köprüler haritalandırma çalışmasında kamusal yapı olarak değerlendirilmiştir.

Köy	Taş köprülerin sayısı
Büyük Bürüngüz	-
Subaşı	1
Küçük Bürüngüz	-
Ağırnas	-
Dimitre (Turan)	-
Vekse	1
Ispıdın (Bağpınar)	1

Tablo 4.9 Köprü sayıları

Fotoğraf 4.89 KV4 Bağpınar Köyü Yukarı Köprü

Fotoğraf 4.90 KV26 Vekse Köyü Köprüsü (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu, 2021)

Fotoğraf 4.91 KV69 Subaşı Köyü Köprüsü

4.8.9 Bezirhane ve seten

Bezirhaneler bezir yağının üretildiği bir çeşit endüstriyel değirmenlere verilen addır. Izgın, belemir, zeyrek ve aspir bitkilerinin tohumlarının iki ağır taş arasında ezilmesi ile elde edilen bezir yağı, uzun yıllar boyunca mekanik yağlama, aydınlatma ve beslenme maksadı ile kullanılmıştır <http://www.koramazvadis.com/bezirhaneler/index.html>. Seten, buğdayın iki ağır taş arasında ezilerek kırılması ve bulgura dönüştürülmesi için kullanılan bir üretim aracıdır. Genellikle köyün meydanlarında yer alan setenler ortak olarak kullanılmaktadırlar. Büyük baş bir hayvan yardımı ile hareket ettirilen dairesel seten taşı zeminindeki taş üzerindeki buğdayı bulgura dönüştürür <http://www.koramazvadis.com/setenler/index.html>. Koramaz vadisinde Ağırnas köyünde bulunan kitabesi bulunmayan ancak Yapının fonksiyonu ve kullanıldığı dönem dikkate alındığında 19.yüzyılın ikinci yarısında inşa edilmiş olduğu (Özbek ve Arslan, 2008) kabul edilen seten ve bezirhane günümüzde kullanılmamaktadır. Bölgenin geleneksel yapı malzemesi olan taş kullanılarak inşa edilmiştir. Çalışma kapsamında kamusal yapı olarak değerlendirilmiştir.

Köy	Bezir ve seten sayısı
Büyük Bürüngüz	-
Subaşı	-
Küçük Bürüngüz	-
Ağırnas	2
Dimitre (Turan)	-
Vekse	-
Ispıdın (Bağpınar)	-

Tablo 4.10 Bezir ve seten sayıları

Fotoğraf 4.6 KV48 Ağırnas Köyü Seten

Fotoğraf 4.935 KV49 Ağırnas Köyü Bezirhane

5. DEĞERLENDİRMELER VE BULGULAR

Bu çalışmada ESRI ArcGIS 10.7 programının modüllerinden ArcMap 10.7 kullanılarak alternatif rotalar oluşturulmuştur. Kullanılan programın temel özelliği konum bazlı mekânsal sorgulamalar yapabilesidir. Haritalar ve verileri kullanarak analiz yapmaktadır. Çalışma alanı ile ilgili literatür taraması yapılarak çalışma konusu hakkında veriler toplanmıştır. Çalışma alanına ait uydu görüntüleri, yol verileri bulunarak arazi çalışmalarının da yapılması ile veri tabanı oluşturulmuştur. Elde edilen veriler ArcMap 10.7 programında konumsal olarak işlenmiştir. Konum, arazi, yol ve öznitelik verileri çakıştırma işlemi yapılarak eşleştirilmiştir. ArcMap 10.7 programında bulunan komutlar sorgulama ve analizler kullanılarak çalışma alanı içerisinde bulunan noktasal konum verilerini uygun güzergahlar ile birleştirerek alternatif rotalar oluşturulmuştur.

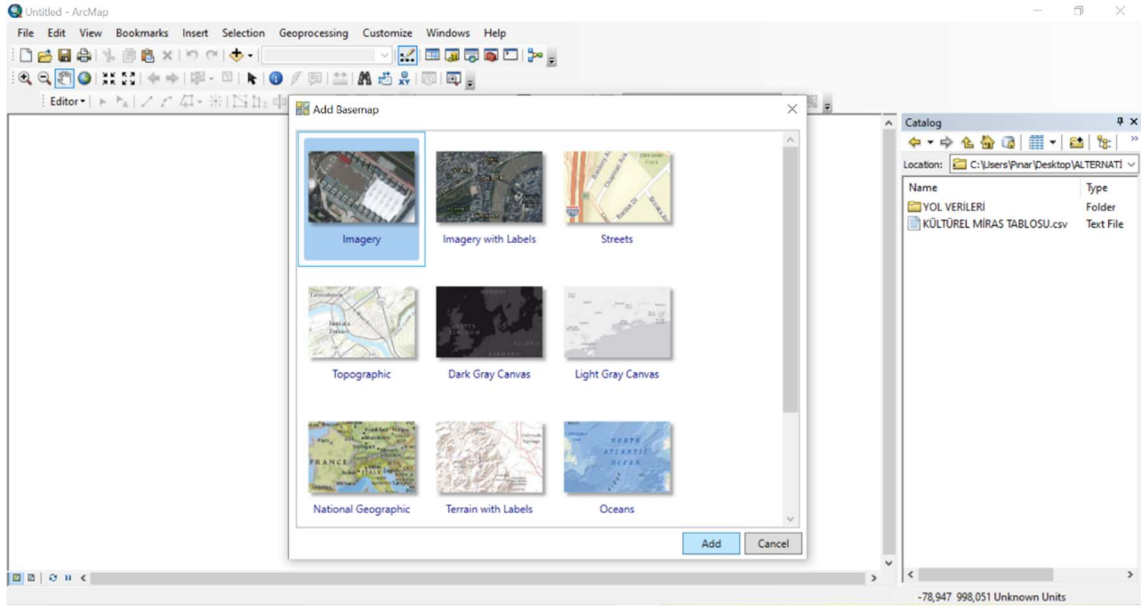
5.1. Çalışma Alanı İçerisinde Bulunan Kültürel Miras Öğelerinin Listelenmesi

Çalışma alanı ile ilgili yapılan literatür ve arazi çalışmaları sonucunda çalışma alanı içerisinde bulunan kültürel miras öğeleri listelenerek tablo haline getirilmiştir. Tabloda yapı kimliği verilen kültürel mirasların öznitelik verileri yer almaktadır.

Öznitelik verileri arasında kültürel miras öğesinin tescil durumu, yapım tekniği, korunma durumu ve işlevsel özgünlüğü yer almaktadır. Çalışma sonucunda elde edilecek alternatif rotaları oluşturacak olan destinasyonların konumları ve öznitelik tablosu Excel üzerinden ortak bir tabloda birleştirilmiştir. Excel çalışma tablosu verileri .csv uzantılı olarak kaydedilmiştir.

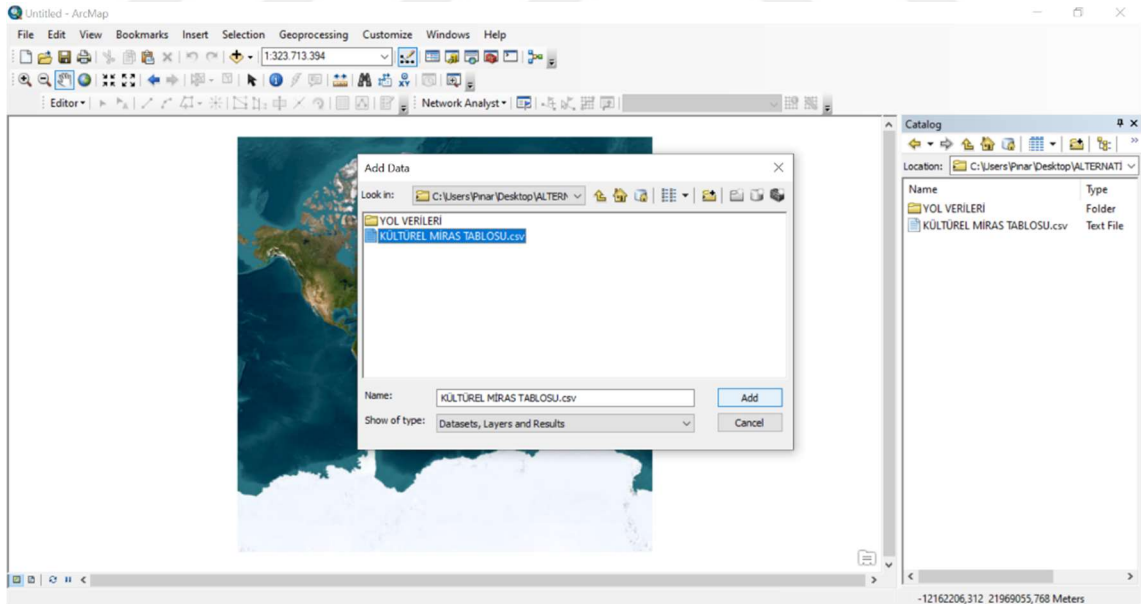
5.2. Verilerin Harita Üzerinde Koordinat Oturtma İşlemi

Öncelikle ArcMap uygulamasından yeni bir çalışma sayfası açılır. Açılan çalışma sayfasından altlık harita eklemek için “Add Data” butonundan “Add Basemap” seçilir. Açılan pencereden uydu görüntülerini seçmek için “Imagery” harita seçilir.

Şekil 5.1 Haritaların eklenmesi

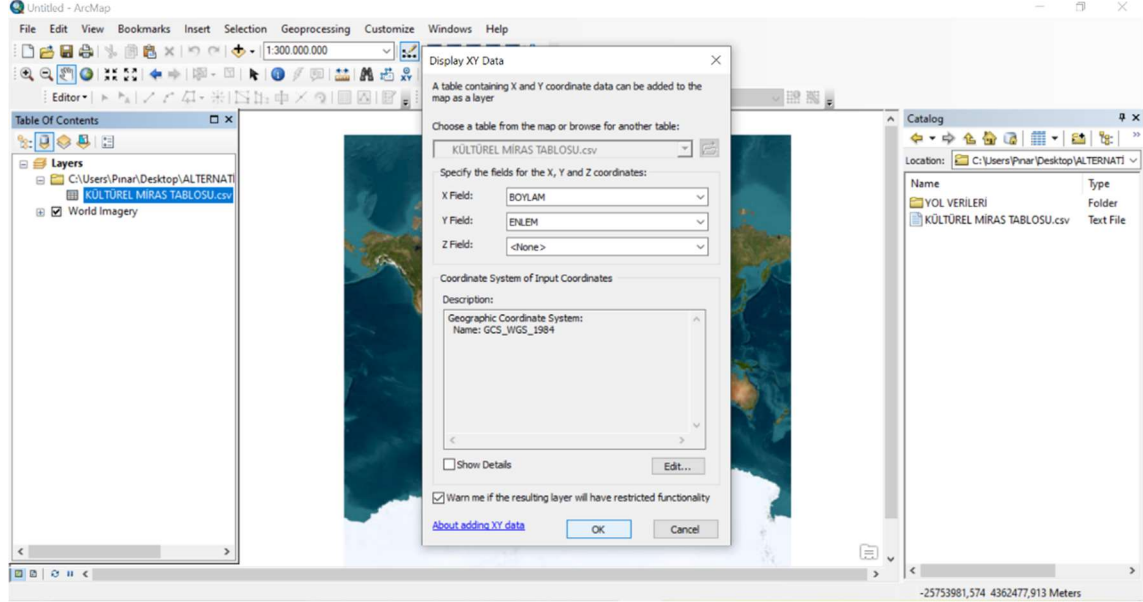
Excel üzerinde oluşturulmuş olan tabloyu ArcMap çalışma sayfasına eklemek için “Add Data” butonu seçilerek çalışma klasörü içerisinde eklemek istenilen “Kültürel Miras Tablosu” dosyası seçilir. Böylelikle kültürel miras öğelerinin öznitelik verilerinden oluşturulan tabloyu ArcMap çalışma sayfasına eklenmiş olur.

Şekil 5.2 Öznitelik tablosunun eklenmesi

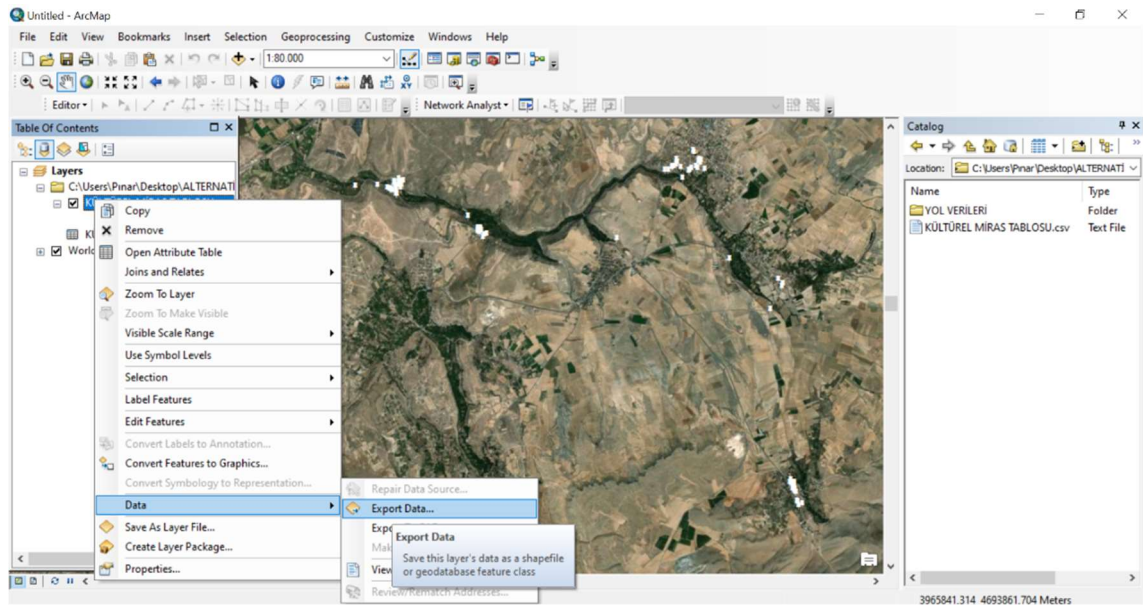
Eklenen dosyayı uydu görüntüsü üzerinden gerçek konumları ile eşleştirmek için “Table of Contents” penceresinden “Kültürel Miras Tablosu” katmanından “Display XY Data” komutunu seçerek koordinat tanımlama işlemi yapılır. Açılan “XY Coordinate System” penceresinden coğrafi koordinat sistemi olan “WGS 1984” seçilir. Miras öğeleri

tablosunda “X Field” ve “Y Field” seçeneği tabloda bulunan konum sütunları ile eşleştirildikten sonra işlem tamamlanır. Böylelikle Kültürel miras öğelerinin harita üzerinde konumlandırılması yapılmış olur.

Şekil 5.3 Koordinatlandırma işlemi

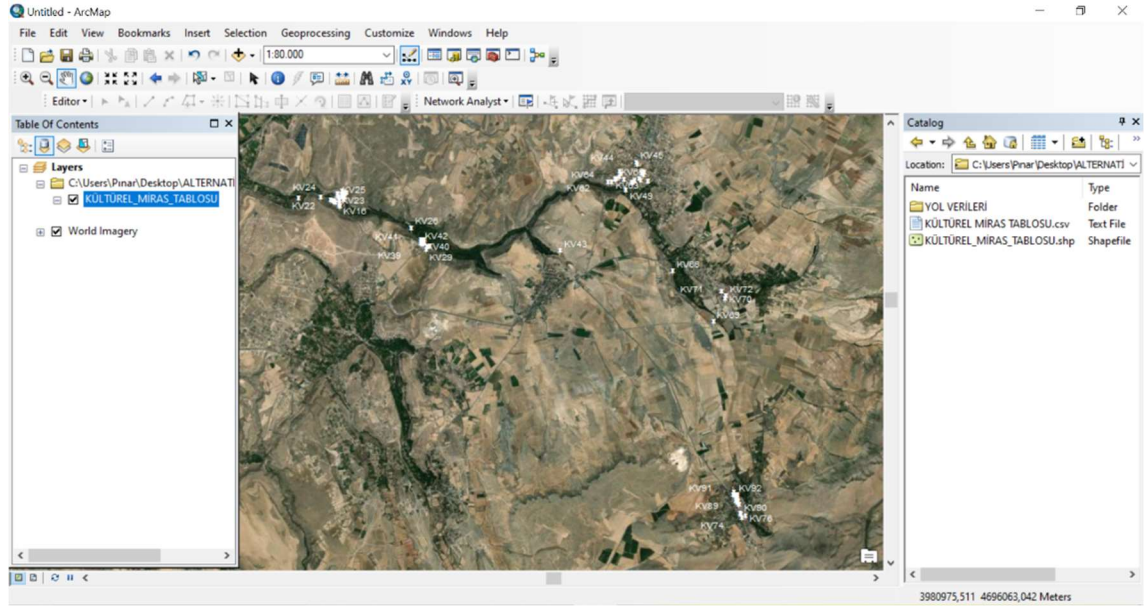
Düzenlenmiş olan katmanı kalıcı ve düzenlenebilir bir dosya haline getirmek için katmanı seçip açılan pencereden “Export Data” işlemi yaparak çalışma klasörü içerisinde .shp uzantılı dosya şeklinde dışa aktarma işlemi yapılır.

Şekil 5.4 Düzenlenecek verilerin hazırlanması

5.3. Alternatif Rotaların Oluşturulması

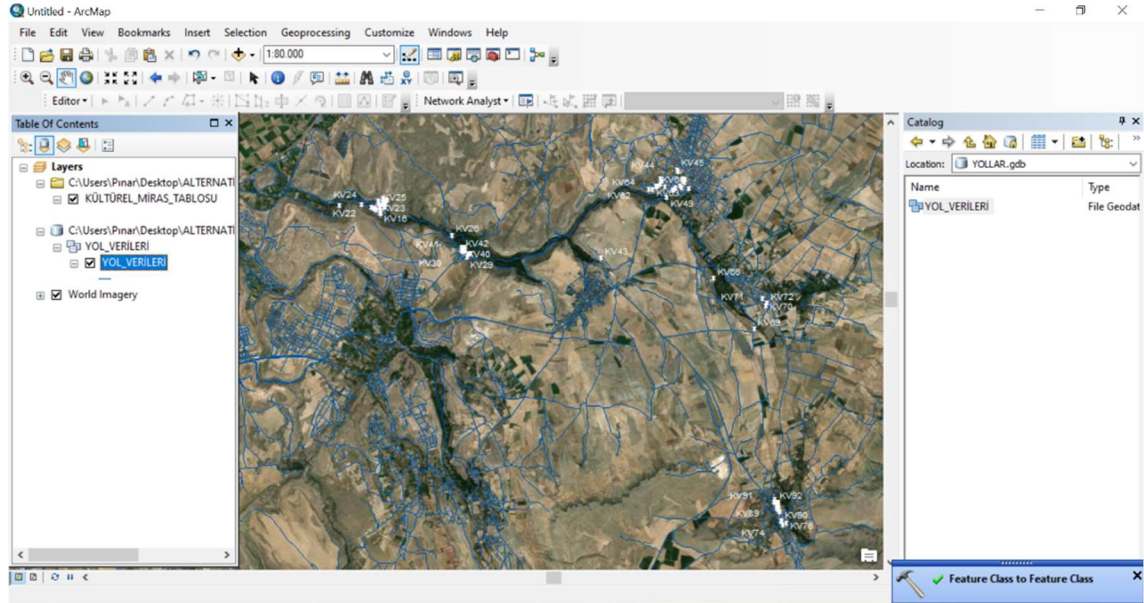
Kültürel miras öğelerinin öznitelik ve koordinat verilerini içeren tablonun koordinat oturtma işlemi yapılması ve .shp dosyasına dönüştürülmesinin ardından çalışma dosyası dosya tekrar çalışma klasörüne eklenerek düzenlemeler yapılır. Açılan katmanın “Properties” seçeneğinden katman özellikleri açılır. Açılan pencere içerisinde katmanın etiketini belirlemek için “Labels” sekmesinden katmanın etiketlerini açıp “Label Field” seçeneği ile öznitelik tablosunda bulunan başlıklardan “Yapı Kimliği” seçilerek yazı tipini, rengini ve boyutu düzenlenip tamamlanır. Seçili olan katman üzerinden “Label Features” seçerek belirlenen etiketin harita üzerinde bulunan noktalarda görünmesi sağlanır. Böylece harita üzerinde kültürel miras öğelerinin yanında yapı kimlik numaraları da görüntülenmektedir.

Şekil 5.5 Kültürel miras kimliklerinin eklenmesi

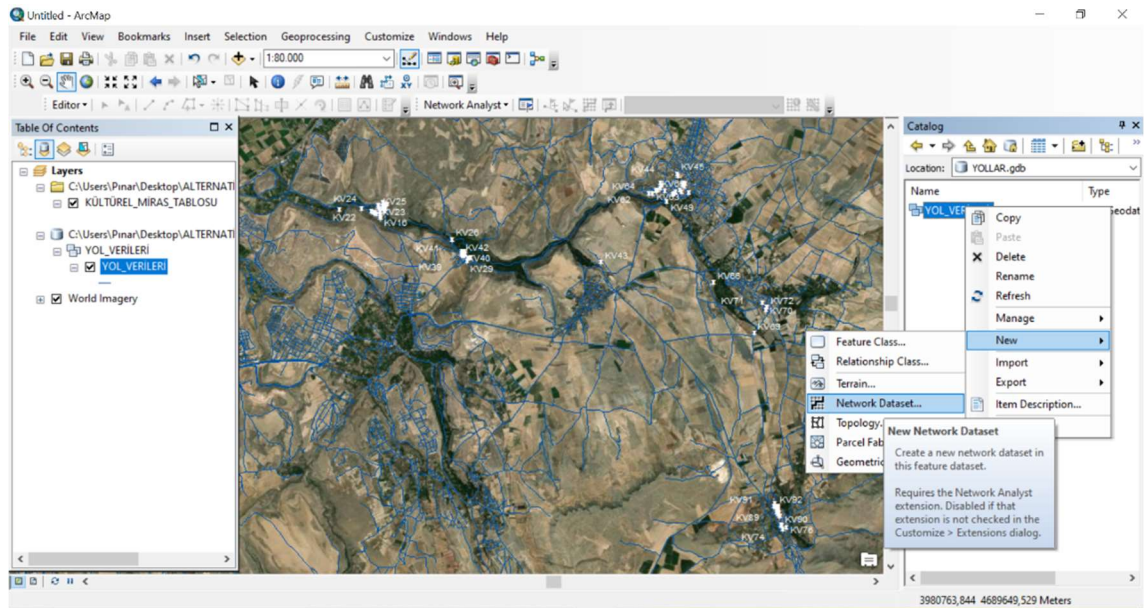
Çalışma klasörü içerisine yeni bir coğrafi veritabanı dosyası eklemek için çalışma dosyasına sağ tık işlemi ile açılan pencereden sırasıyla “New-File Geodatabase” işlemi ile “YOLLAR” adını vererek veritabanı ekleme işlemi yapılır. YOLLAR adlı veritabanı üzerinde sırasıyla “New-Feature Dataset” işlemi yaparak “YOL_VERİLERİ” adını verilen yeni bir veri kümesi oluşturulur. Oluşturulan YOL_VERİLERİ veri kümesi üzerinde “Import” seçeneği ile açılan “Feature Class To Feature Class” penceresinden “Input Features” seçeneğinden çalışma dosyası içerisine, çalışma öncesinde yapılan

araştırmalar sonucu elde edilen yol verileri (<https://www.openstreetmap.org>) eklenir. Yol çizgileri harita üzerinde görüntülenmektedir.

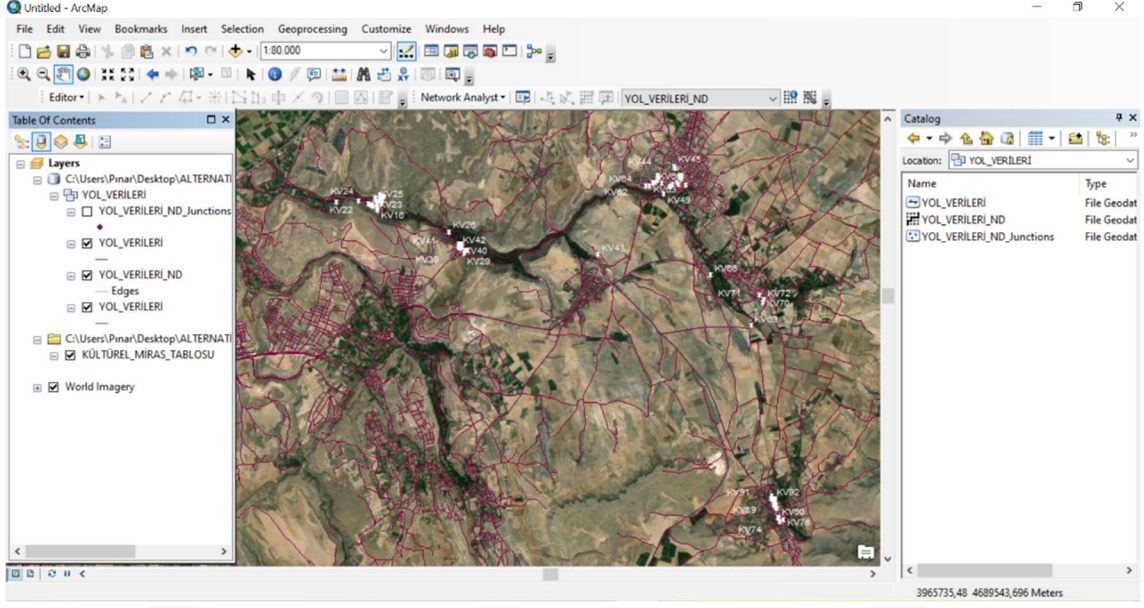

Şekil 5.6 Yol verilerinin eklenmesi

Eklenmiş olan YOL_VERİLERİ veri kümesi üzerinde ağ analizleri yapmak için, sağ tık işlemi yaparak açılan pencereden “New” seçeneği içerisinde bulunan “Network Dataset” seçilir. Açılan pencere üzerinden “sonraki” işlemleri yapılarak Network Dataset verileri çalışma katmanlarına eklenmiş olur.

Şekil 5.7 Ağ analizleri için veri kümeleri oluşturulması

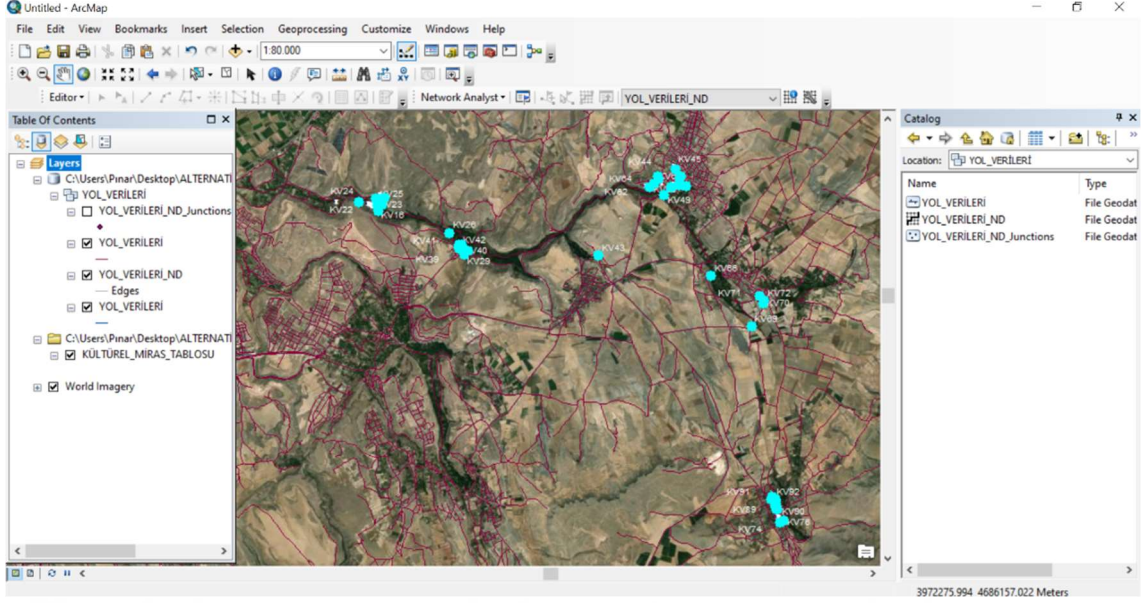

Şekil 5.8 Ağ analizleri için veri kümeleri oluşturulması

5.3.1. Tescil durumuna göre alternatif rotalar

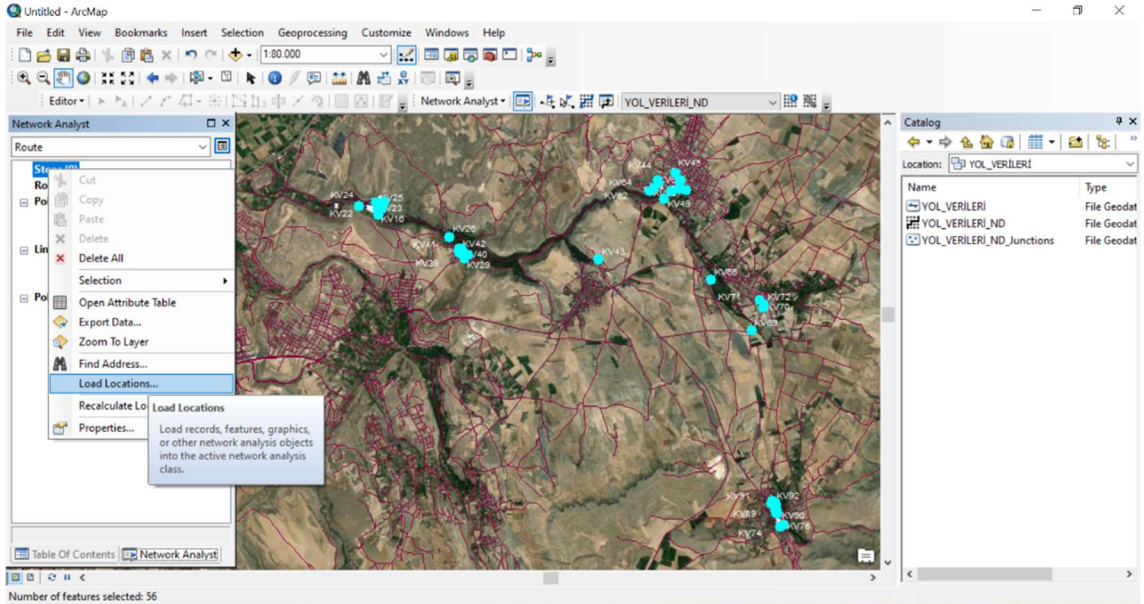
Daha önce yapılan işlemlerde kültürel miras öğelerinin ortak özellikleri başlıklar altında toplanarak oluşturulmuş olan tablo ile gerçek konumları üzerine yerleştirilmişti. Sıradaki işlemler ile kültürel miras öğelerinin öznitelikleri içerisinde seçilen özellikler ile alternatif rotalar oluşturulacaktır. Alternatif rotalar üzerinde bulunacak olan noktaları özelliklerine göre seçme işlemi için “Selection” sekmesinden “Select By Attributes” seçilir. Açılan pencere üzerinden “Layer” seçeneği olarak arama seçim yapılacak katman olan “Kültürel Miras Tablosu” seçilir.

İlk alternatif rota olarak tescilli kültürel miras öğelerinden bir rota oluşturulacaktır. Açılan pencerede bulunan başlıklardan “TESCİL DURUMU” seçilir. “Get unique values” seçilerek “TESCİL DURUMU” başlığı altında bulunan seçenekler sıralanır. Tescil durumu tabloda tescilli ve tescilsiz yapıları göstermektedir. “=” işaretlenerek tescilli yapılar ile alternatif rota oluşturulacağından “TESCİLLİ” seçilir ve “OK” işaretlenerek seçim penceresinden çıkılır. Böylece çalışma ekranı üzerinde seçim yapılan nitelikleri taşıyan kültürel miras öğeleri görüntülenmiş olur.

Şekil 5.9 Rotaya eklenecek yapıların seçimi

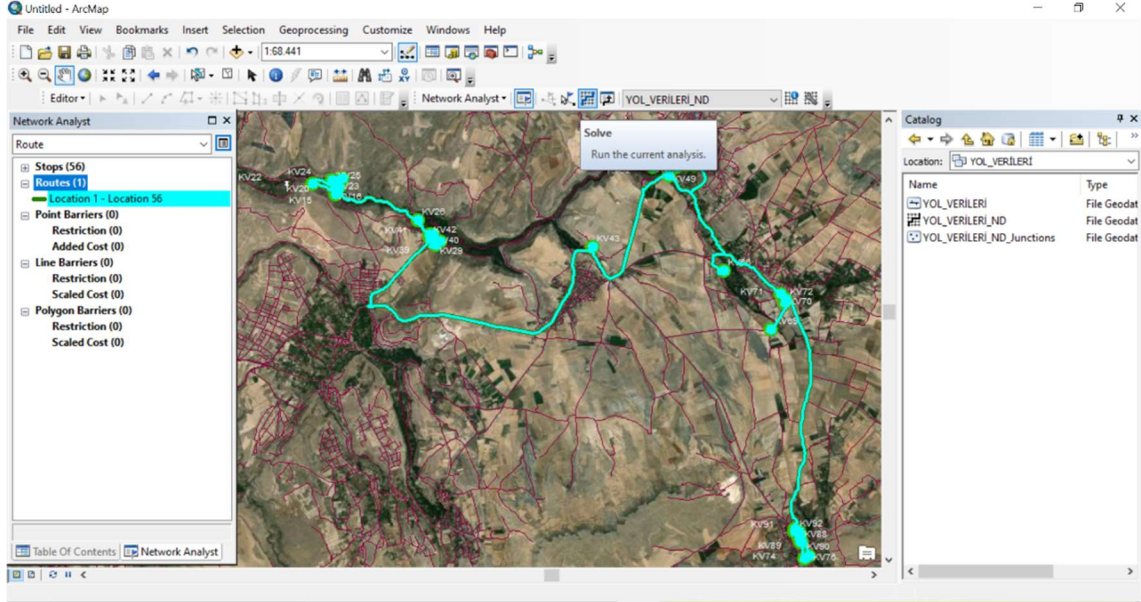
Sıradaki işlem seçilen noktalar üzerinden rota oluşturma işlemidir. “NETWORK ANALYST” seçeneğinden “New Route” seçilerek yeni bir rota oluşturma işlemi yapılır. Açılan “Network Analyst” penceresinden “Stops” katmanına tıklanarak “Load Locations” seçilir ve “Load From” seçeneği olarak “Kültürel Miras Tablosu” işaretlenmesi ile miras öğeleri katmanından seçilmiş olan noktalar rota üzerine eklenir.

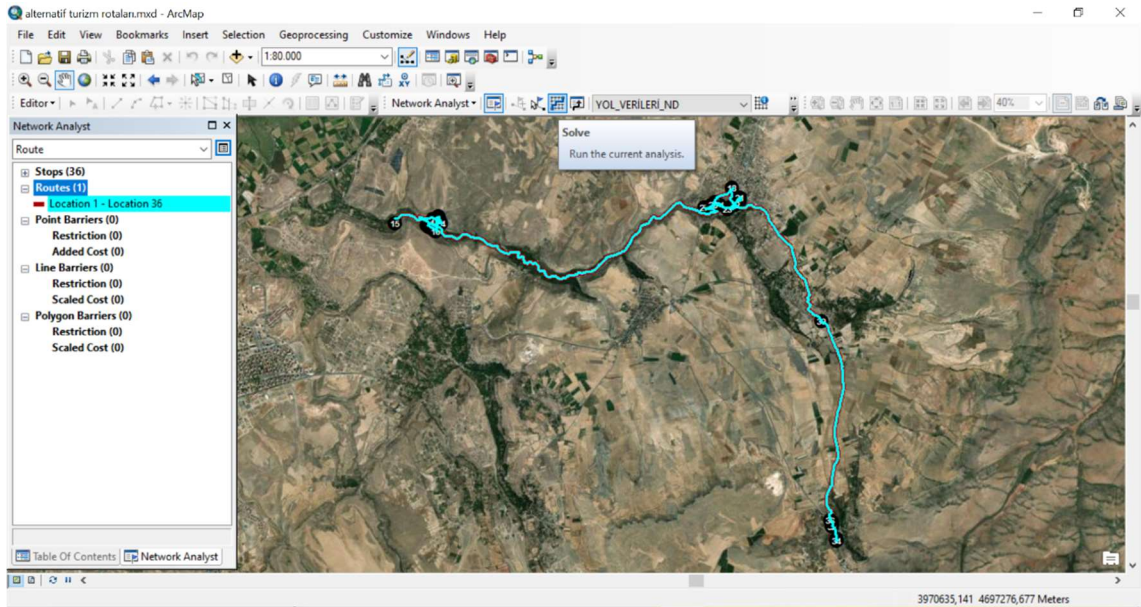
Şekil 5.10 Seçilen kültürel mirasların rota oluşturmak için eklenmesi

“Network Analyst” penceresinde bulunan seçeneklerden “Solve” seçilerek uygun rota oluşturma işlemi yapılır. Yapılan işlemler ile Koramaz Vadisinde bulunan köylerden

tescilli 56 adet kültürel mirastan oluşan en uygun güzergah ile alternatif rota oluşturulmuştur. İkinci alternatif rota olan tescilsiz yapılar rotası için de aynı işlem uygulanır ve “=” işaretlenerek tescilsiz yapılar ile alternatif rota oluşturulacağından ”TESCİLSİZ” seçilir ve “OK” işaretlenerek seçim penceresinden çıkılır. Böylece 36 adet tescilsiz yapıdan oluşan alternatif rota oluşturulmuştur.

Şekil 5.11 Tescilli yapılar ile oluşturulan alternatif rota

Şekil 5.12 Tescilsiz yapılar ile oluşturulan alternatif rota

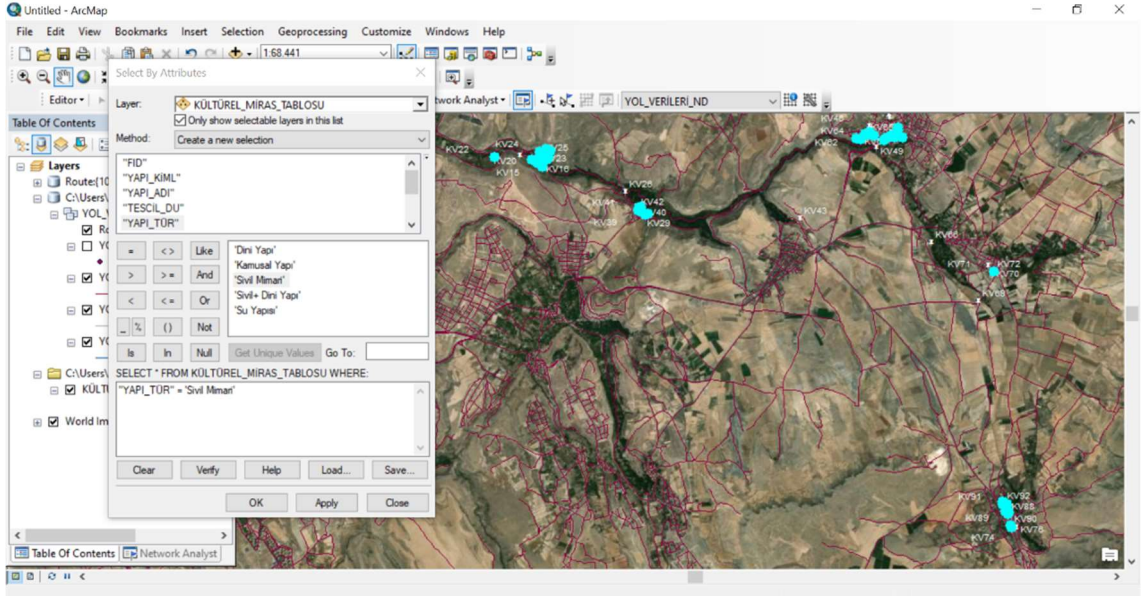
Şekil 5.14 Tescilli yapılar ile oluşturulan alternatif rota haritası

Şekil 5.13 Tescilsiz yapılar ile oluşturulan alternatif rota haritası

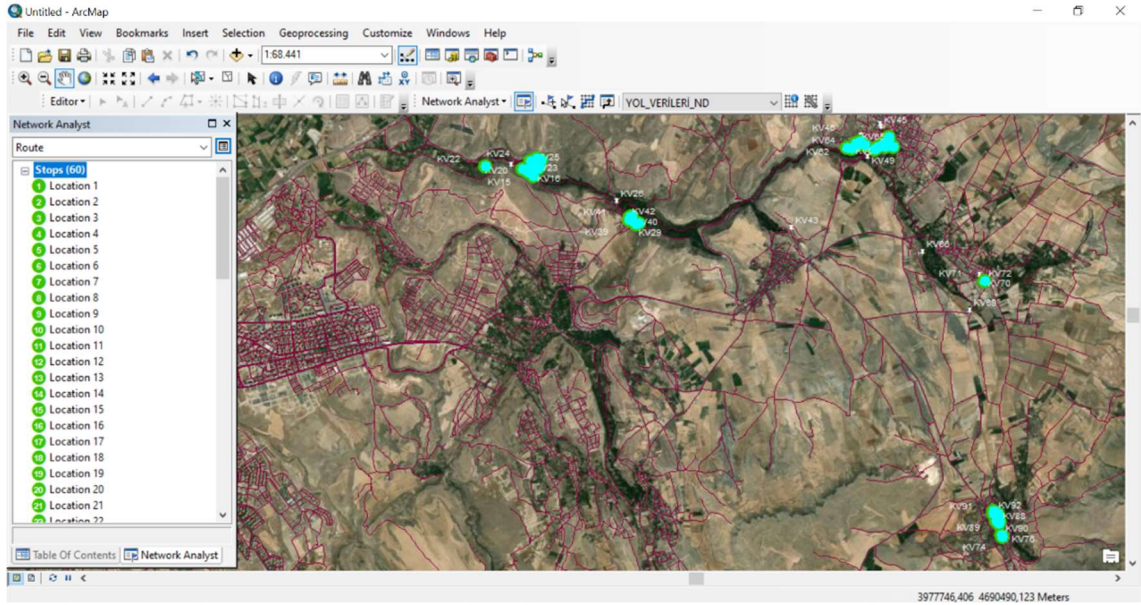
5.3.2. Yapı türüne göre alternatif rotalar

Bu bölümde yapı türüne göre alternatif rotalar oluşturulacaktır. Açılan pencerede bulunan başlıklardan “YAPI TÜRÜ” seçilir. “Get unique values” seçilerek “YAPI TÜRÜ” başlığı altında bulunan seçenekler sıralanır. Yapı Türü tablosunda dini yapı, kamusal yapı, sivil mimari, sivil+dini mimari ve su yapılarını göstermektedir. “=” işaretlenerek sivil mimari yapıları ile alternatif rota oluşturulacağından “sivil mimari” seçilir ve “OK” işaretlenerek seçim penceresinden çıkılır. Böylece çalışma ekranı üzerinde seçim yapılan nitelikleri taşıyan kültürel miras öğeleri görüntülenmiş olur. Aynı işlem sivil mimari, kamusal yapı, dini yapı ve su yapıları için tekrarlanmıştır.

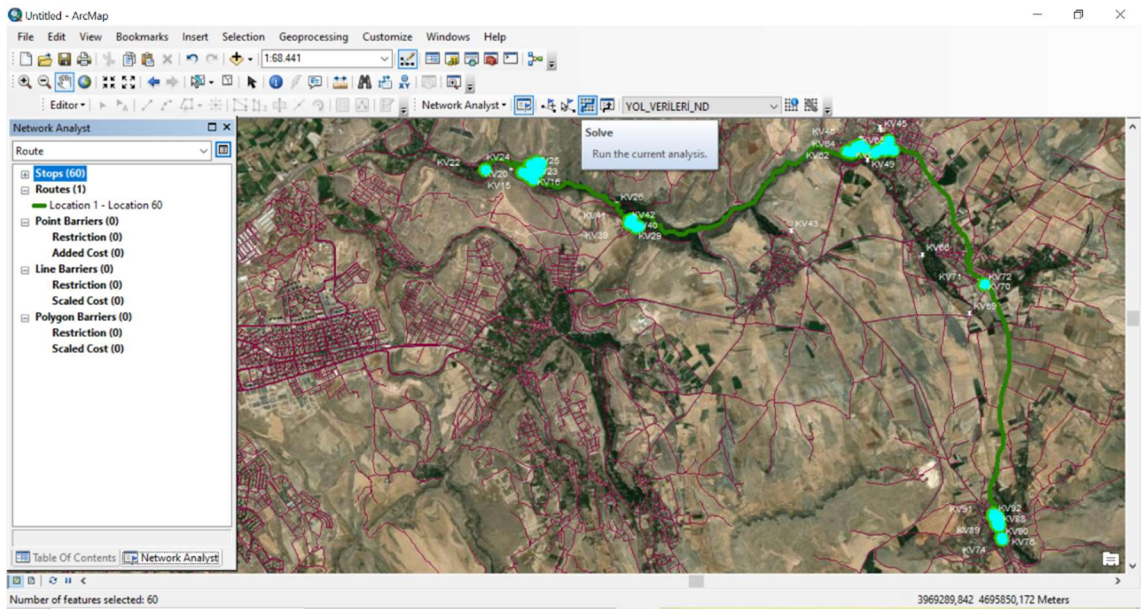
Şekil 5.15 Rotaya eklenecek yapıların seçimi

Sıradaki işlem seçilen noktalar üzerinden rota oluşturma işlemidir. “NETWORK ANALYST” seçeneğinden “New Route” seçilerek yeni bir rota oluşturma işlemi yapılır. Açılan “Network Analyst” penceresinden “Stops” katmanına tıklanarak “Load Locations” seçilir ve “Load From” seçeneği olarak “Kültürel Miras Tablosu” işaretlenmesi ile miras öğeleri katmanından seçilmiş olan noktalar rota üzerine eklenir.

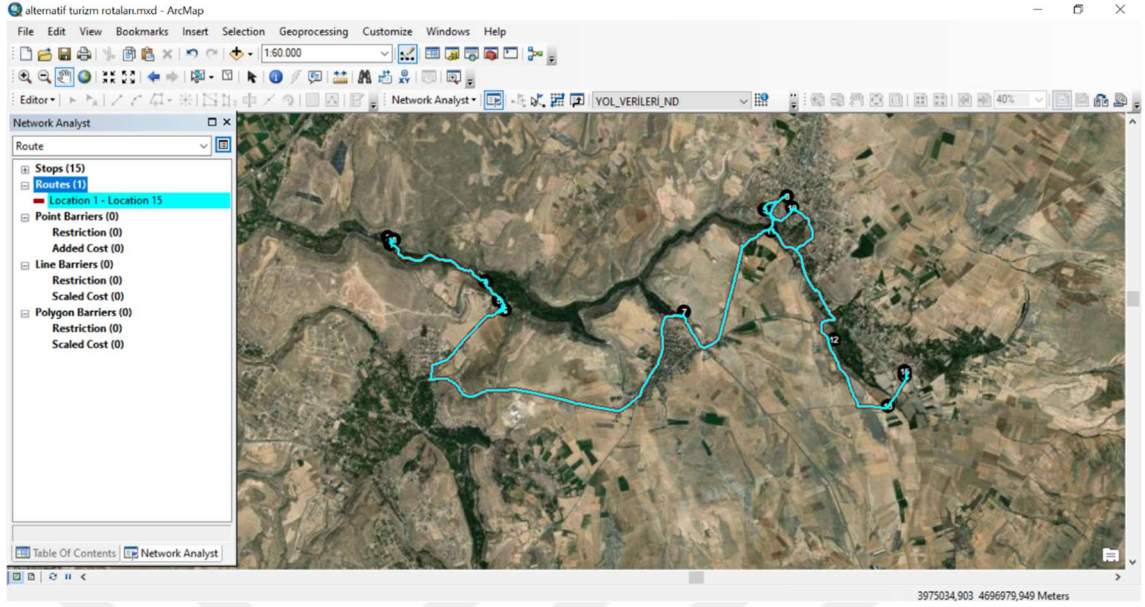

Şekil 5.16 Seçilen kültürel mirasların rota oluşturmak için eklenmesi

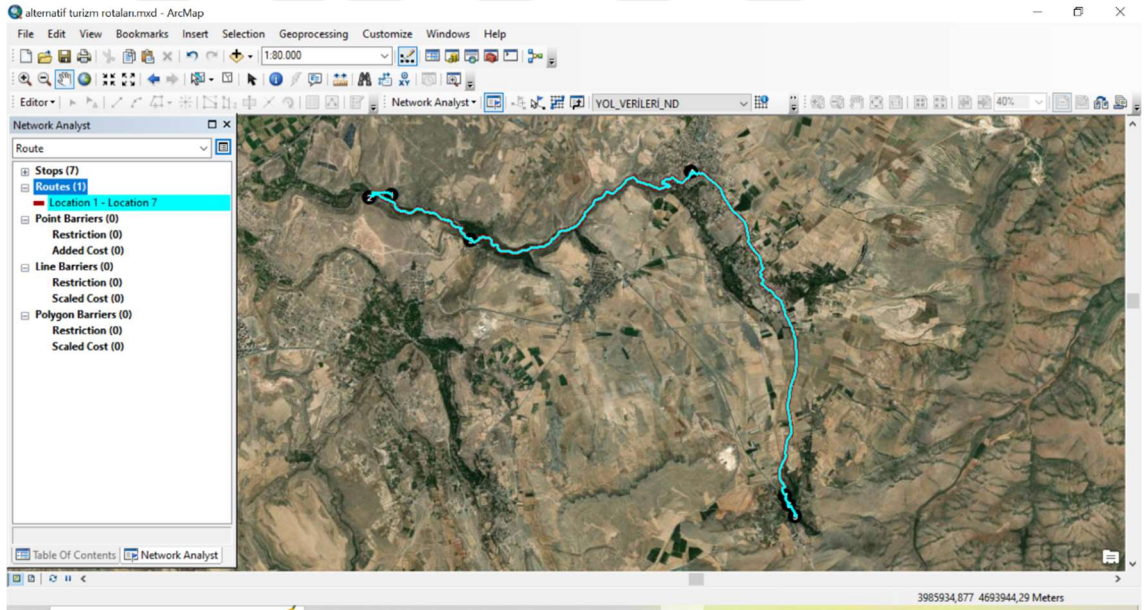
“Network Analyst” penceresinde bulunan seçeneklerden “Solve” seçilerek uygun rota oluşturma işlemi yapılır. Yapılan işlemler ile Koramaz Vadisinde bulunan köylerden 60 adet kültürel mirastan oluşan sivil mimari yapıları, 15 adet kültürel mirastan oluşan kamusal yapılar, 7 adet kültürel mirastan oluşan dini yapılar ve 9 adet kültürel mirastan oluşan su yapıları ile en uygun güzergah üzerinden 4 adet alternatif rota oluşturulmuştur.

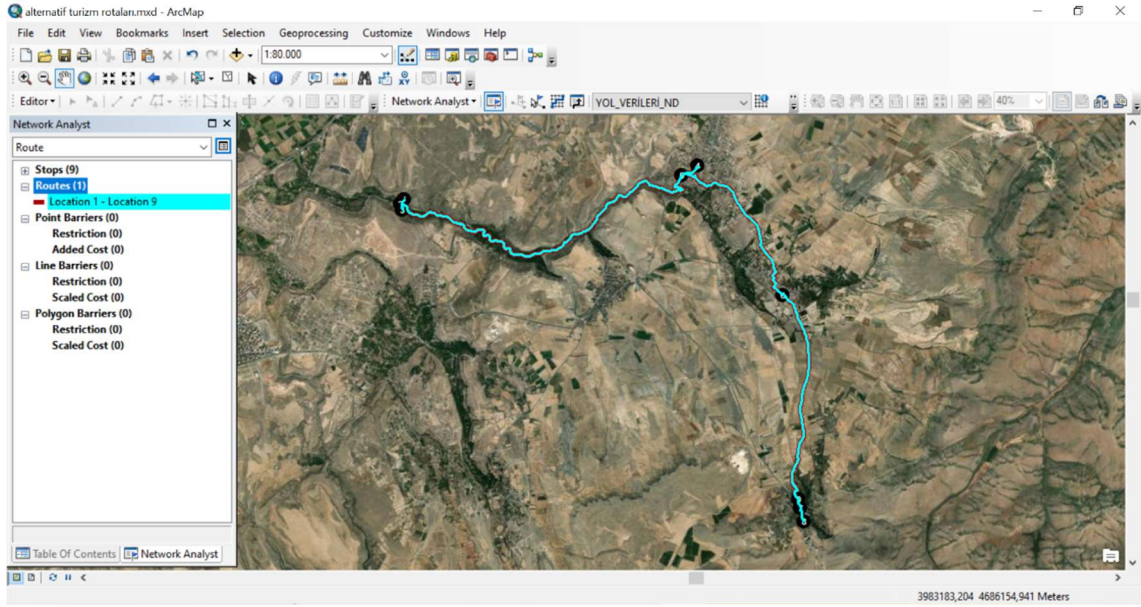
Şekil 5.17 Sivil mimari yapıları ile oluşturulan alternatif rota

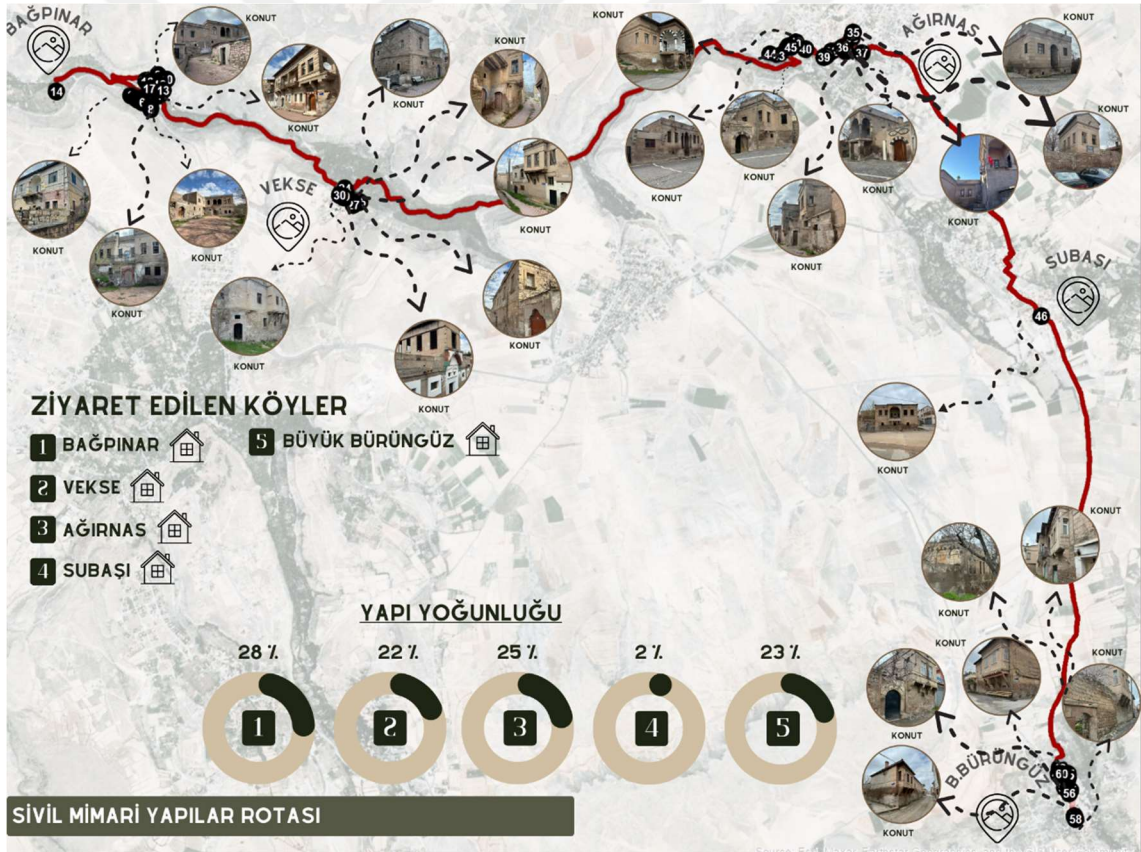
Şekil 5.19 Kamusal yapılar ile oluşturulan alternatif rota

Şekil 5.18 Dini yapılar ile oluşturulan alternatif rota

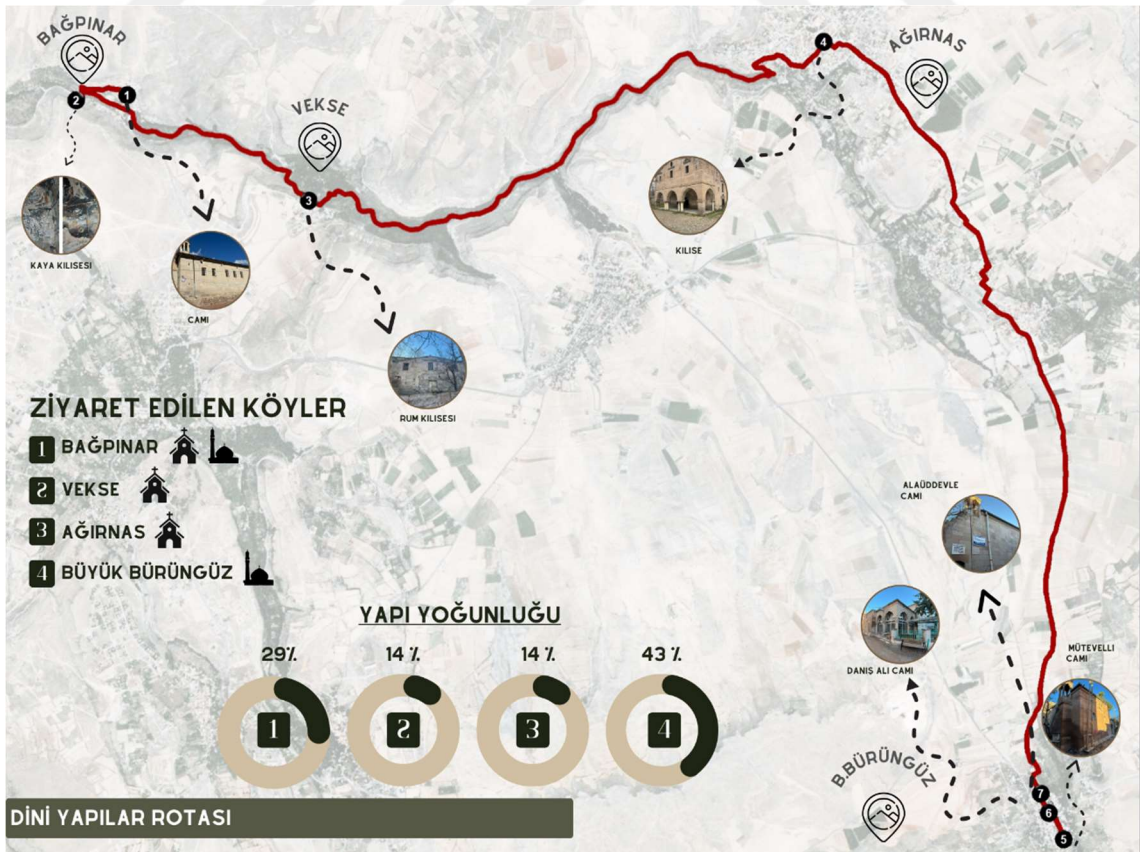
Şekil 5.21 Su yapıları ile oluşturulan alternatif rota

Şekil 5.20 Sivil mimari yapı türü ile oluşturulan alternatif rota haritası

Şekil 5.23 Kamusal yapı türü ile oluşturulan alternatif rota haritası

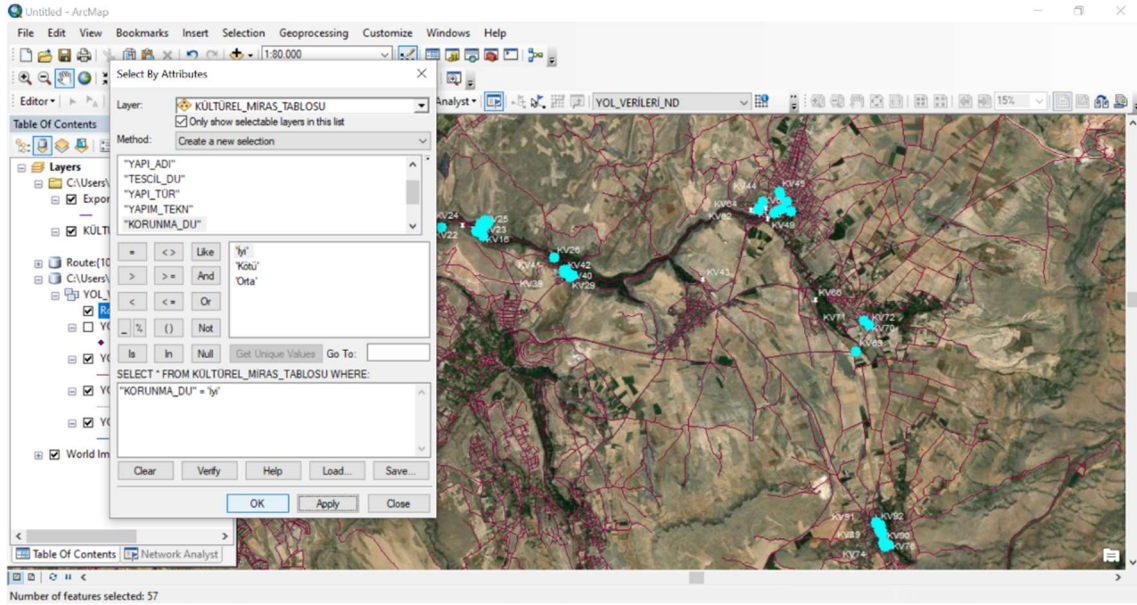
Şekil 5.22 Dini yapı türü ile oluşturulan alternatif rota haritası

Şekil 5.24 Su yapıları ile oluşturulan alternatif rota haritası

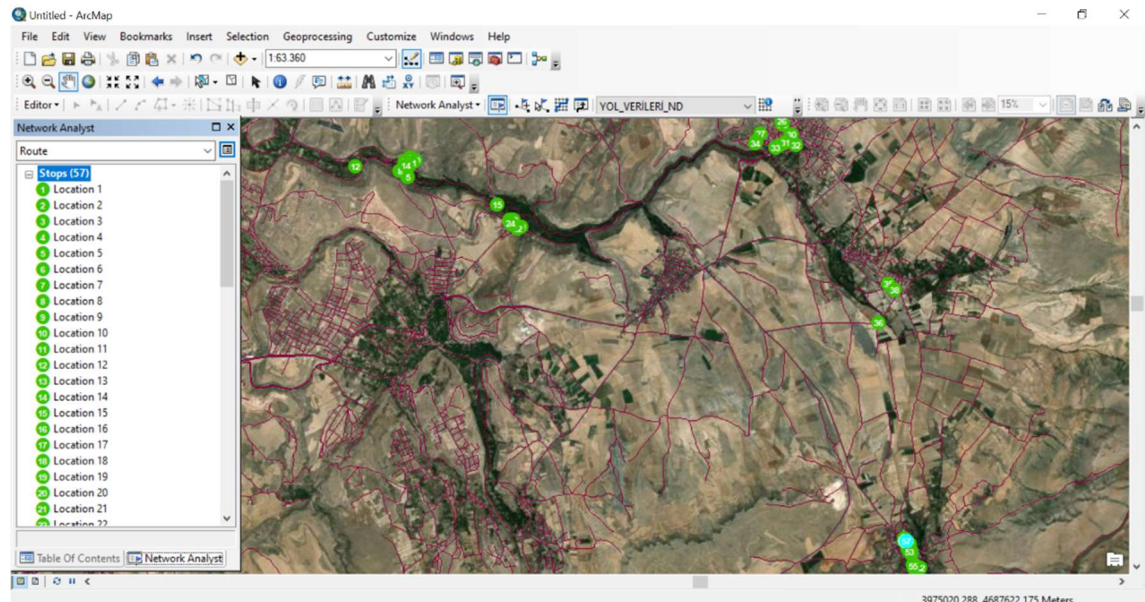
5.3.3. Korunma durumuna göre alternatif rotalar

Bu bölümde koruma durumuna göre alternatif rotalar oluşturulacaktır. Açılan pencerede bulunan başlıklardan “KORUNMA DURUMU” seçilir. “Get unique values” seçilerek “KORUNMA DURUMU” başlığı altında bulunan seçenekler sıralanır. Korunma durumu olarak iyi, orta ve kötü seçenekleri görünmektedir. “=” işaretlenerek iyi durumda olan kültürel miraslar ile alternatif rota oluşturulacağından “iyi” seçilir ve “OK” işaretlenerek seçim penceresinden çıkılır. Aynı işlem iyi, orta ve kötü seçenekleri için tekrarlanır. Böylece çalışma ekranı üzerinde seçim yapılan nitelikleri taşıyan kültürel miras öğeleri görüntülenmiş olur.

Şekil 5.25 Rotaya eklenecek yapıların seçimi

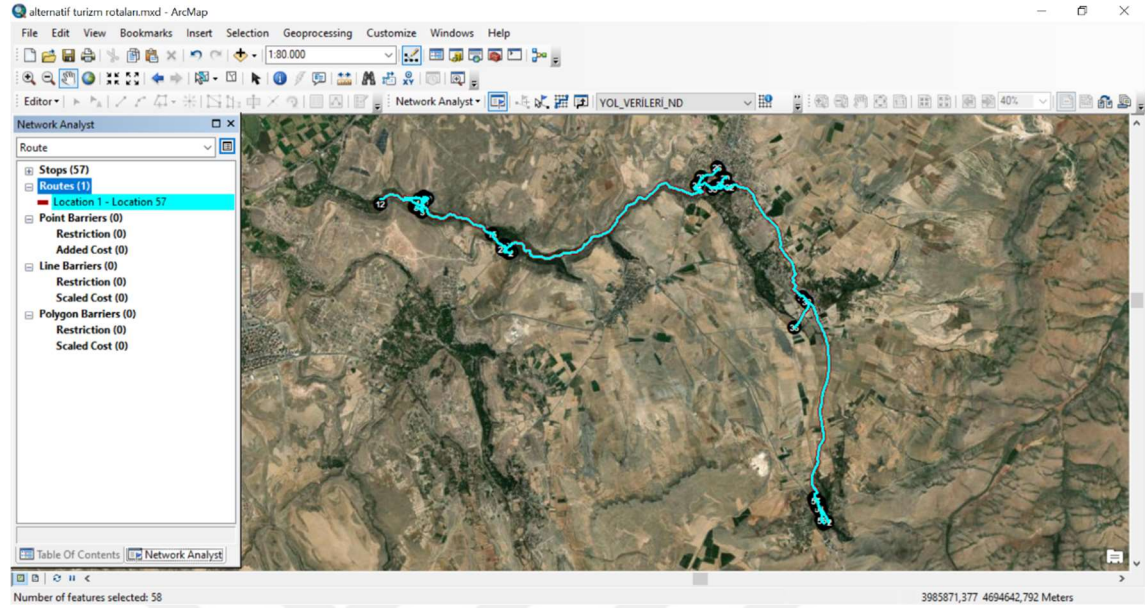
Sıradaki işlem seçilen noktalar üzerinden rota oluşturma işlemidir. “NETWORK ANALYST” seçeneğinden “New Route” seçilerek yeni bir rota oluşturma işlemi yapılır. Açılan “Network Analyst” penceresinden “Stops” katmanına tıklanarak “Load Locations” seçilir ve “Load From” seçeneği olarak “Kültürel Miras Tablosu” işaretlenmesi ile miras öğeleri katmanından seçilmiş olan noktalar rota üzerine eklenir.

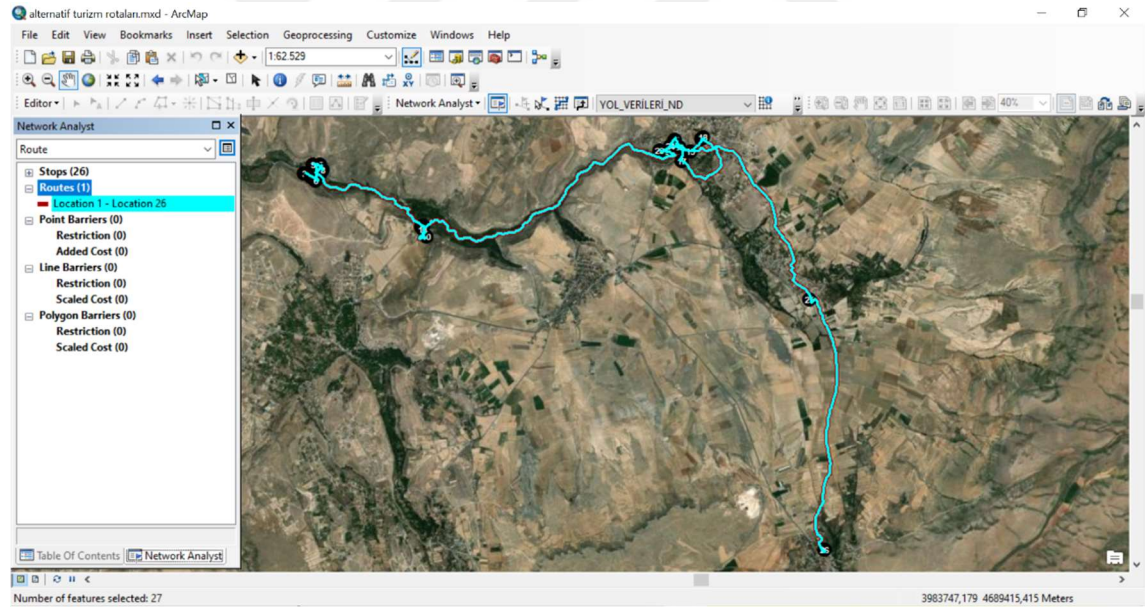
Şekil 5.26 Seçilen kültürel mirasların rota oluşturmak için eklenmesi

“Network Analyst” penceresinde bulunan seçeneklerden “Solve” seçilerek uygun rota oluşturma işlemi yapılır. Yapılan işlemler ile Koramaz Vadisinde bulunan köylerden

korunma durumu iyi olan 57 adet, orta olan 26 adet ve kötü olan 9 adet kültürel mirastan oluşan en uygun güzergah ile alternatif rota oluşturulmuştur.

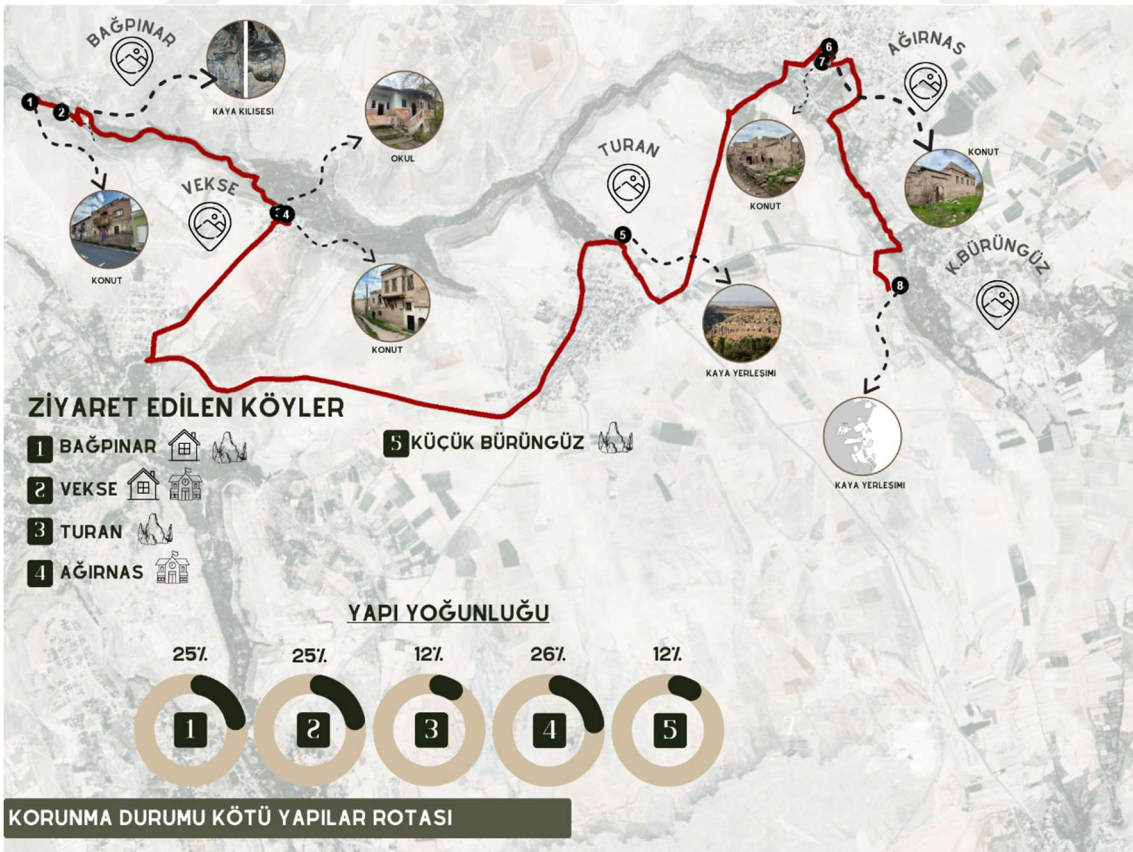
Şekil 5.27 Korunma durumu iyi olan yapılar ile oluşturulan alternatif rota

Şekil 5.28 Korunma durumu orta olan yapılar ile oluşturulan alternatif rota

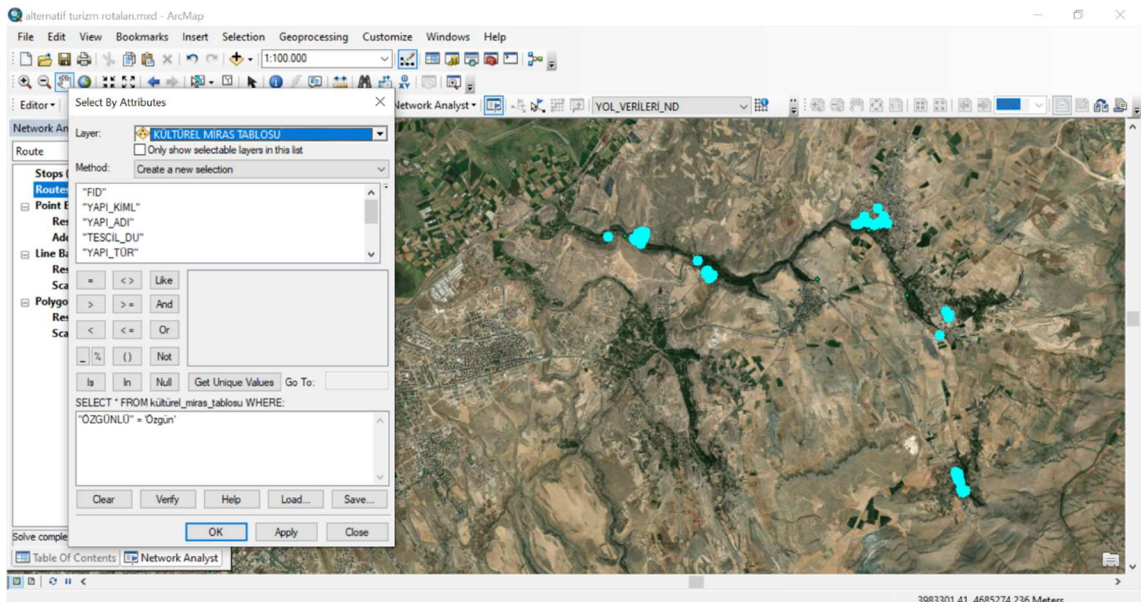
Şekil 5.32 Korunma durumu orta olan yapılar ile oluşturulan alternatif rota haritası

Şekil 5.31 Korunma durumu kötü olan yapılar ile oluşturulan alternatif rota haritası

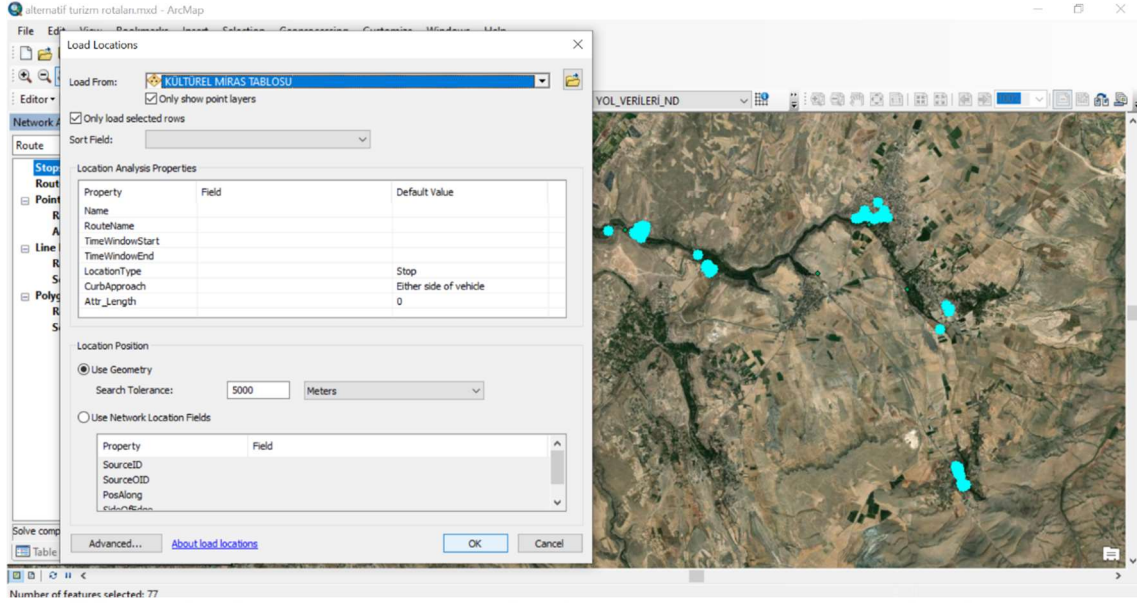
5.3.4. Özgünlük durumuna göre alternatif rotalar

Bu bölümde özgünlük durumuna göre alternatif rotalar oluşturulacaktır. Açılan pencerede bulunan başlıklardan “ÖZGÜNLÜK” seçilir. “Get unique values” seçilerek “ÖZGÜNLÜK” başlığı altında bulunan seçenekler sıralanır. Korunma durumu olarak iyi, orta ve kötü seçenekleri görünmektedir. “=” işaretlenerek iyi durumda olan kültürel miraslar ile alternatif rota oluşturulacağından “Özgün” seçilir ve “OK” işaretlenerek seçim penceresinden çıkılır. Aynı işlem özgün ve özgün değil için tekrarlanır. Böylece çalışma ekranı üzerinde seçim yapılan nitelikleri taşıyan kültürel miras öğeleri görüntülenmiş olur.

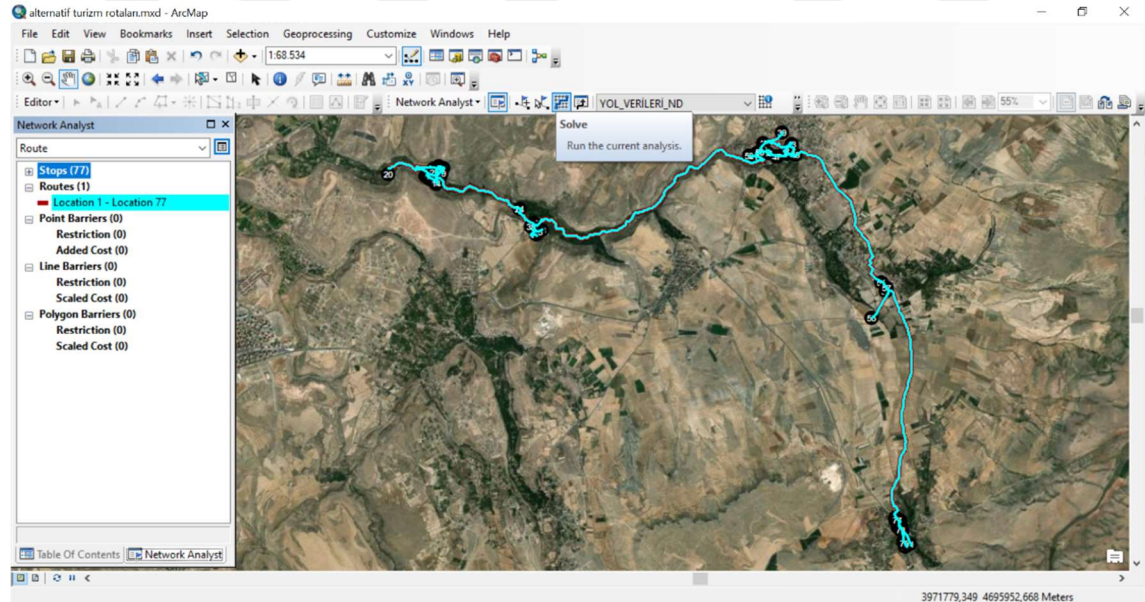
Şekil 5.33 Rotaya eklenecek yapıların seçimi

Sıradaki işlem seçilen noktalar üzerinden rota oluşturma işlemidir. “NETWORK ANALYST” seçeneğinden “New Route” seçilerek yeni bir rota oluşturma işlemi yapılır. Açılan “Network Analyst” penceresinden “Stops” katmanına tıklanarak “Load Locations” seçilir ve “Load From” seçeneği olarak “Kültürel Miras Tablosu” işaretlenmesi ile miras öğeleri katmanından seçilmiş olan noktalar rota üzerine eklenir.

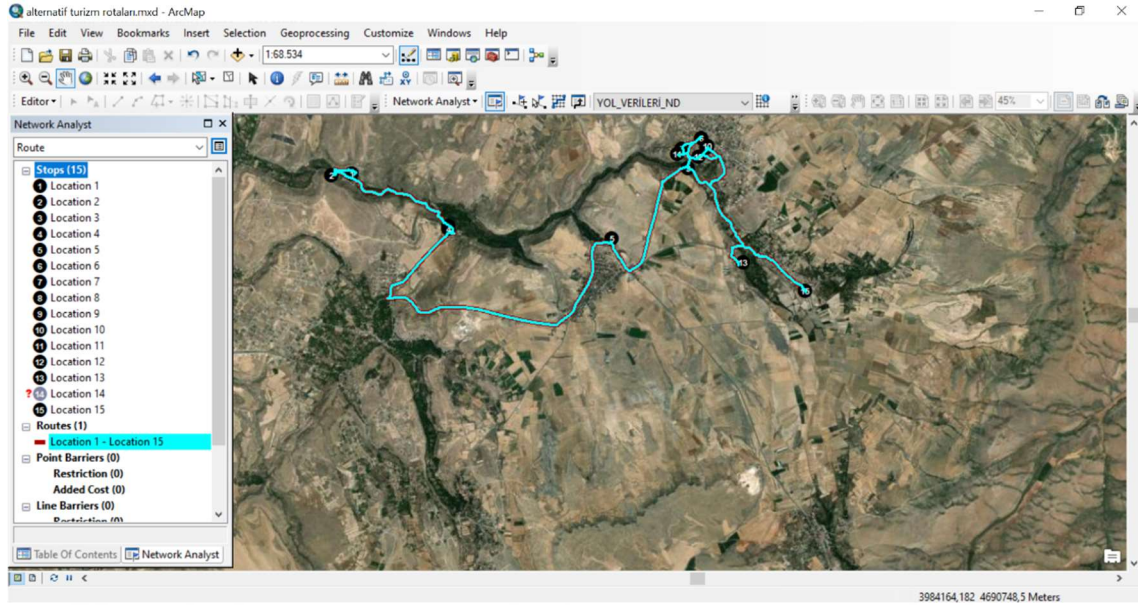

Şekil 5.34 Seçilen kültürel mirasların rota oluşturmak için eklenmesi

“Network Analyst” penceresinde bulunan seçeneklerden “Solve” seçilerek uygun rota oluşturma işlemi yapılır. Yapılan işlemler ile Koramaz Vadisinde bulunan köylerden korunma durumu iyi olan 57 adet, orta olan 26 adet ve kötü olan 9 adet kültürel mirastan oluşan en uygun güzergah ile alternatif rota oluşturulmuştur.

Şekil 5.35 Özgün olan yapılar ile oluşturulan alternatif rota

Şekil 5.37 Özgün olmayan yapılar ile oluşturulan alternatif rota

Şekil 5.36 Özgün olan yapılar ile oluşturulan alternatif rota haritası

Şekil 5.38 Özgün olmayan yapılar ile oluşturulan alternatif rota haritası

6. SONUÇLAR

Kültürel miras geçmişin izlerini taşıması ve medeniyetler arasında bağ kurmasından dolayı korunmalı ve gelecek kuşaklara aktarılmalıdır. Kültürel mirası korumanın farklı yöntemleri bulunmaktadır ve bunlardan biri kültürel mirasın turizm ve tanıtım faaliyetlerine katılması ile korunmasıdır. Turizm anlayışının değişmesi ile geleneksel turizm anlayışının yerine kültürel içerikli turizm faaliyetleri rağbet görmeye başlamıştır. Kültürel miraslar tekil olarak değil çevresinde bulunan yapı grupları ile bütün bir şekilde değerlendirilmesi ve korunması gerektiğinden kültürel turizm olarak turizm rotaları oluşturulması oldukça önemlidir. Turizm rotaları sayesinde kültürel miras öğeleri bütüncül bir şekilde turizm faaliyetlerine katılmış olacaktır.

Çalışma yöntemi olarak alternatif turizm rotalarının oluşturulmasında coğrafi bilgi sistemleri kullanılmıştır. Bilgi teknolojilerinin gelişmesi ile geleneksel turizm anlayışında kullanılan yöntemlerin yerini bilgisayar destekli karar destek mekanizmaları almaya başlamıştır. CBS, veri girişi ve depolanması, coğrafi haritaların üretimi ve düzenlenmesi, verilerin entegrasyonu ve düzenlenmesi, mekânsal sorguların yapılması ve analizlerin yapılması, turizm yönetimi gibi işlemlerde zaman tasarrufu sağlaması, veri tabanı üzerinde sonradan ekleme ve düzenlemelerin yapılabilmesi ile veri entegrasyonunu kolaylaştırması yönünden birçok alanda kolaylık sağlamaktadır. CBS yalnızca turistler açısından sağladığı kolaylıklar yönüyle değil turizm faaliyetleri ile ilgili çalışmalar yapan turizm yöneticileri için de kolaylıklar sunmaktadır. Çalışma kapsamında CBS alternatif turizm rotaları oluşturmak için kullanılmıştır.

Çalışma alanı olan Koramaz Vadisi katmanlaşmış yapısı, geçmişten günümüze farklı medeniyetlere ev sahipliği yapması ve coğrafi konumundan dolayı uzun yıllar boyunca yaşamın devam etmesi nedeniyle kültürel miras stoğu açısından oldukça zengin bir bölgedir. Jeolojik yapısı, verimli arazileri, iklim özellikleri nedeniyle yaşama elverişli bir bölge olmuştur. bu durum kültürel etkileşimin yanı sıra mimaride oluşan değişim vadide bulunan kültürel mirasların bu etkileşimden etkilenmesine sebep olmuştur. Bölgede bulunan yapı türlerinin zaman içerisinde kullanım fonksiyonlarının değiştiği gözlemlenmektedir. Yapılan çalışmalar ile çalışma alanı olan ve UNESCO Geçici Miras listesinde yer alan Koramaz Vadisi köylerinde bulunan anıtlanmış yapıların yanında henüz keşfedilmemiş ve yeteri kadar tanıtımı yapılmamış olan kültürel miras öğeleri tespit edilmiştir. Bu kapsamda yapıların temel özelliklerine göre sınıflandırma yapılmış olan tablodaki verileri kullanarak tescil durumunda göre 2 adet, korunma durumuna göre

3 adet, yapı türüne göre 4 adet, özgünlük durumuna göre 2 adet olmak üzere, toplam 11 adet alternatif turizm rotası oluşturulmuştur. Çalışma alanında bulunan kültürel miras öğelerinin haritalandırılması ve alternatif rotaların oluşturulması ile tekil miras öğelerinin bütüncül bir kurgu içerisinde yer alması sağlanmıştır. Böylece tek başına iken gezi rotalarına dahil edilmeyen, korunma gerekliliği anlaşılamayan ve tahribata uğrayan kültürel miras öğelerinin değeri anlaşılarak yerel halk ve turistler tarafından korunması sağlanacaktır.

Koramaz Vadisinde bulunan kültürel miraslardan oluşturulan alternatif turizm rotaları ile bölgeye gelen turistler daha uzun zaman geçirecek ve bölgede yapmış olduğu ekonomik ve kültürel alışveriş artmış olacaktır. Alternatif gezi rotaları arayışında olan turistlerin oluşturulan rotalar üzerinde seyahat etme imkanı olacaktır. Bölgede gezi öncesinde rota planlanması ve gezi noktalarının bilinmesi gezi esnasında güvende hissettirecek ve geçirilen zamanın artması ile kültürel ve ekonomik alışveriş sağlanmış olacaktır. Ekonomik ve kültürel katkıların yerel halka etki etmesiyle, yerel halkın kültürel miras öğelerine göstermiş olduğu değer artacak ve buna bağlı olarak miras öğelerinin korunma düzeyi artarak yapı ömrü uzayacaktır. Turizm gelirlerinin kıyı kesimlerden iç bölgelere kayması sebebiyle ekonomik gelirlerin homojen dağılımı sağlanmış olacaktır. Turizm açısından değeri anlaşılmayan diğer vadiler ile kıyaslandığı zaman, barındırdığı üstün evrensel değerın farkına varılmadığından tanınırlığı daha az olan Koramaz vadisinin değeri anlaşılabacaktır.

Bu çalışma kapsamında bölgede bulunan kültürel miraslar halihazırda kullanılan yollar kullanılarak alternatif turizm rotaları oluşturulmuştur. Alternatif rotaları oluşturulurken bisiklet yolları ve yürüyüş yolları kullanılarak bölgede yeni etkinlikler oluşturulması ile turizm faaliyetlerine katkı sağlayacaktır. Kültürel mirasların restorasyon çalışmaları yapıp yeniden işlev verilmesi ile oluşturulan mekanların rotalara dahil edilmesi ile rota üzerinde geçirilen süre artacaktır. Bölgede oluşturulan rotalar yerel işletmeler ve yerel yönetimlerin katkıları ile iş birliği ağına dönüştürülerek tanıtımının yapılması sonucunda ziyaretçi sayısının artması ile yerel ekonominin gelişmesi ve kültürel etkileşimin artmasına sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, Ş. G. (2007), Kayseri Ve Çevresindeki 19. Yüzyıl Kiliseleri Ve Korunmaları İçin Öneriler, Doktora Tezi, *Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Akukwe, T. I., and Chigozie, O. J. (2014), Designing and Developing a GIS Database for Tourism in Nigeria: The Case Of Anambra State, *International Journal of Humanities and Social Science*, 19(10), 109-120.
- Bahaire, T. and Elliott-White, M., 1999, The Application of Geographical Information Systems (GIS) in Sustainable Tourism Planning: A Review, *Journal of Sustainable Tourism*, 7(2), 159-174.
- Briedenhann, J., and Wickens, E. (2004), Tourism routes as a tool for the economic development of rural areas-vibrant hope or impossible dream?, *Tourism Management*, 25, 71-79.
- Calderón-Puerta, D. M. and Arcila-Garrido, M., 2020, Proposal for the Design of Cultural Tourist Routes through the Use of GIS: An Applied Case, *Revista de Estudios Andaluces*, 39, 134-148.
- Chancellor, C. and Cole, S., 2008, Using Geographic Information System to Visualize Travel Patterns and Market Research Data, *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 25(3-4), 341-354.
- Çuhadar, M., Aydoğan, T., Bahar, H., 2013, Web-@ncient ©: Ege Bölgesi Antik Kentleri İçin Coğrafi Bilgi Sistemi Destekli Turist Rota Planlayıcısı Tasarımı, *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 5(1), 31-39.
- Çuhadar, M., Aydoğan, T., Bahar, H., 2012, CBS Destekli Web Tabanlı Turistik Rota Planlayıcısı Tasarımı ve Uygulaması, *II. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi*, 127-142.
- Denktaş, M. (1996), Kayseri-Büyük Bürüngüz Köyü'ndeki Türk Anıtları. *Vakıflar Dergisi*, 27, 161-190.
- Eker, N. Zengin, B., 2014, Alternatif Turizm Kapsamında Kültür Turizminin Sürdürülebilirliğinde Turist Rehberlerinin Rolü: Bir Uygulama, *XIII. Geleneksel Turizm Paneli*.
- Emekli, G. (2006), Coğrafya, Kültür Ve Turizm: Kültürel Turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*, 15, 51-59.
- Erdoğan, S. ve Tiryakioğlu, İ., 2004, Turizm-Tanıtım Faaliyetlerinde Coğrafi Bilgi Sistemlerinin Kullanımı: Afyon Örneği, *3. Coğrafi Bilgi Sistemleri Bilişim Günleri*, İstanbul.

- Giustiniani, C. (2016), Il rilievo per la lettura stratigrafica dell'architettura scavata-La casa-museo di Mimar Sinan ad Ağırnas, *Università degli Studi di Firenze - Dipartimento di Architettura DIDA*.
- Gül, A., Aydemir, Ç., Gökal, M., Akın, T., 2020, CBS Ortamında Kültür Rotalarının Belirlenmesi; Isparta İli Örneği, *GSI Journals Serie C: Advancements in Information Sciences and Technologies (AIST)*, 3(2), 1-20.
- Güleç Korumaz, S. A. (2015), Kültürel Miras Yönetiminde Karar Destek Sistemlerinin Kullanımına Yönelik Bir Model Önerisi, Doktora Tezi, *Fen Bilimleri Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi*.
- Güngör, Ş., 2022, Kapadokya Kültür Yolu'nun Alternatif Turizm Rotası Bağlamında Değerlendirilmesi, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(3), 1784-1802.
- Halaç, H. ve Benzer, M., 2019, Küçük Yerleşim Yerlerinin Turizme Açılmasında Kültürel Mirasın Rota ile Kurgulanması, *Geomatik*, 4(1), 23-29.
- İmamoğlu, V. (2010), *Gesi Evleri*. Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi
- Javanovic, V. and Njegus, A., 2008, The Application Of Gis And Its Components In Tourism, *Yugoslav Journal Of Operations Research*, 18 (2), 261-272.
- Karakaya, N. Ç. (2014), Kayseri'nin Gesi Beldesi, Küçük Bürüngüz(Subaşı) Köyü İle Ağırnas Vadisi'ndeki Bizans Dönemine Ait Sivil-Zirai Kaya Yapıları, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9, 335-358.
- Kayseri Büyükşehir Belediyesi. (2020), Kayseri Yeraltı Yapıları Envanteri 5. Ara Rapor, *Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları No: 163*, Kayseri.
- Kayseri Büyükşehir Belediyesi. (2020), Koramaz Vadisi, *Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları No: 158*, Kayseri.
- Kervankıran, i., Çuhadar, M., 2014, Turizm Rotalarının Oluşturulmasında Coğrafi Bilgi Sistemlerinin Önemi, *III. Disiplinlerarası Turizm Araştırmaları Kongresi*, 576-589.
- Kevseroğlu, Ö., 2022, Kültürel Peyzaj Alanlarının Kolektif Hafızadaki Sürekliliğini Değerlendiren Bir Yöntem Önerisi: Kayseri Derevenk, Gesi ve Koramaz Vadi Yerleşimleri, Doktora Tezi, *Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul*.
- Koç, P. (2012), Geleneksel "Yer"[Ler]-De Zaman-Mekan Örgüsü Ve Sokağın Anlamı: Derevenk-Gesi-Ağırnas Vadisi Yerleşim Örnekleme, Yüksek Lisans Tezi, *Fen Bilimleri Enstitüsü, Erciyes Üniversitesi*.
- Li, M., Cao, Y., and Li, G. (2023), An approach to developing and protecting linear heritage tourism: The construction of cultural heritage corridor of traditional

villages in Mentougou District using GIS, *International Journal of Geoheritage and Parks*, 11, 607-623.

- Martorell Carreño, A. (2003), Cultural routes: Tangible and intangible dimensions of cultural heritage. In: *14th ICOMOS General Assembly and International Symposium: 'Place, memory, meaning: preserving intangible values in monuments and sites'*.
- Meydan Uygur, S., ve Eda, B. (2007), Kültür Turizmi Ve Turizmin Kültürel Kültür Turizmi Ve Turizmin Kültürel Varlıklar  zerindeki Etkileri, *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 30-49.
-  zbek, Y. ve Arslan, C., 2008, Kayseri Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, 1-2-3 *Kayseri Büyükşehir Belediyesi*, Kayseri.
-  zbek, M., Soysal, U., Koçer, D., 2020, Osmanlı'dan Günümüze Koramaz Vadisi Tarihi, *Kayseri Büyükşehir Belediyesi*, Kayseri.
- Sabır, B., 2019, Developing a Multidisciplinary Tourism Planning Approach on Cultural Routes, *Journal of Multidisciplinary Academic Tourism*, 4(1), 37-47.
- Selim, S., ve Sönmez, N. (2017), Coğrafi bilgi sistemleri tabanlı rota planlama: Likya Bölgesi Idebessos Antik Kenti, *Turkish Journal of Forestry*, 18, 302-308.
- Snowball, J. D. and Courtney, S., 2010, Cultural heritage routes in South Africa: Effective tools for heritage conservation and local economic development?, *Development Southern Africa*, 27:4, 563-576.
- Sönmez, N. ve Sarı, M., 2004, Coğrafi Bilgi Sistemleri Temel Esasları ve Uygulama Alanları, *Derim*, 21(1), 54-68.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu, 2022, Karar, *Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu-6330*, Kayseri.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu, 2021, Karar, *Kayseri Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu-4939*, Kayseri.
- T.C: Kayseri Valiliđi İl Kültür ve Turizm Müdürlüđü. (2009). *Kayseri Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri* (Cilt 1). Kayseri.
- Wei, W. (2012), Research on the Application of Geographic Information System in Tourism Management, *Procedia Environmental Sciences*, 12, 1104-1109.
- Yamaç, A. (2021), Rock-cut Byzantine churches of Koramaz Valley, *Opera Ipogea Journal of Speleology in Artificial Cavities*, 51-68.
- Yazlık, B. (2019), Koramaz Vadisi Columbarium Mezarları, *Turkish Studies International Academic Journals Historical Analysis*, 669-733.

<https://www.openstreetmap.org> [Ziyaret Tarihi: 30 Mart 2024].

Koramaz Valley, <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/6473> [Ziyaret Tarihi: 30 Mart 2024].

Koramaz Vadisi Setenler <http://www.koramazvadisi.com/setenler/index.html> [Ziyaret Tarihi: 30 Mart 2024].

Koramaz Vadisi Bezirhaneler <http://www.koramazvadisi.com/bezirhaneler/index.html> [Ziyaret Tarihi: 30 Mart 2024].

